

Odgojni postupci roditelja i rizična ponašanja djece i mladih - iz roditeljske perspektive

Khera, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:897433>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Laura Khera

ODGOJNI POSTUPCI RODITELJA I RIZIČNA PONAŠANJA DJECE I MLADIH
– IZ RODITELJSKE PERSPEKTIVE

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Laura Khera

ODGOJNI POSTUPCI RODITELJA I RIZIČNA PONAŠANJA DJECE I MLADIH
– IZ RODITELJSKE PERSPEKTIVE

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Rijeka, 2022.

UNIVERSITY OF RIJEKA

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF EDUCATION

Laura Khera

PARENTING PRACTICES AND RISKY BEHAVIORS OF CHILDREN AND
YOUTH – FROM A PARENTAL PERSPECTIVE

MASTER THESIS

Mentor:

prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Rijeka, 2022.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

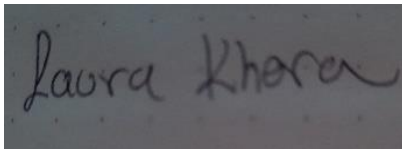
Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad pod naslovom: *Odgojni postupci roditelja i rizična ponašanja djece i mladih – iz roditeljske perspektive.*

Svi dijelovi rada i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime studentice: Laura Khera

Datum: svibanj, 2022.

Vlastoručni potpis:

A rectangular box containing a handwritten signature in dark ink. The signature is written in a cursive style and reads "Laura Khera".

SAŽETAK

Odgoj djece važan je i značajan proces jer izravno utječe na djetetovo ponašanje i zahtijeva primjenu raznih vještina, odgojnih postupaka, dugotrajno obvezivanje i predanost roditelja djetetu. Odgojni postupci mogu se svrstati u različite kategorije roditeljskih odgojnih stilova. Uz odgojni odnos s djetetom vezana je i disciplina koja podrazumijeva disciplinske odgojne postupke u svrhu podučavanja djece moralnom ponašanju, ali nikako ne podrazumijeva nasilje nad djetetom i fizičko kažnjavanje. Nepoželjni postupci roditelja mogu poticati neprimjereno ponašanje djeteta i time utjecati na razvoj rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Istraživački cilj ovoga rada jest prikaz roditeljske perspektive na njihove odgojne postupke i roditeljskog mišljenja vezanog uz rizična ponašanja djece i mladih. Provedeno je anketno istraživanje u razdoblju od 31. listopada do 3. studenoga 2021. godine na uzorku od 293 roditelja.

Rezultati sugeriraju zaključak da postoje razlike u roditeljskom odabiru odgojnih postupaka s obzirom na životnu dob djeteta, što je razumljivo i upućuje na to da roditelji promišljaju o svojim postupcima prema životnoj dobi djeteta. Roditelji djece predškolske dobi češće koriste odgojne postupke *razgovor* i *pomoć oko organizacije* od roditelja djece srednjoškolske dobi. *Kritiziranje* koriste roditelji djece osnovnoškolske dobi češće od roditelja djece predškolske dobi. Također, prema rezultatima, na odgojne postupke koje roditelji primjenjuju znatno utječu čimbenici *odnos s partnerom/partnericom*, *komunikacija u obitelji* i *odnosi u obitelji*. Prema roditeljskom mišljenju, visok rizik za djecu i mlade predstavljaju *loš odnos roditelja prema djetetu*, *narušeni odnosi u obitelji*, *nepovoljan ili pretjeran utjecaj tehnologije*, *utjecaj medija*, *loši odnosi s vršnjacima* i *negativan utjecaj agresivnih i grubih videoigara*. S obzirom na mišljenje ispitanika o potrebi educiranja roditelja, velik broj odgovorio je potvrdno smatrajući da su edukacije za roditelje potrebne sukladno današnjim roditeljskim izazovima.

Ovaj rad, osim boljeg spoznavanja odluke roditelja u primjeni odgojnih postupaka i razumijevanja utjecaja na rizično ponašanje djece i mladih, može poslužiti i u svrhu poticanja osnaživanja obitelji i izgradnje pozitivnih odnosa između roditelja i djeteta.

Ključne riječi: obitelj, roditeljstvo, odgojni postupci, rizična ponašanja

SUMMARY

Raising children is an important and significant process because it directly affects the child's behavior and requires the application of various skills, educational procedures, long-term commitment and commitment of parents to the child. Educational practices can be classified into different categories of parenting styles. In addition to the educational relationship with the child, there is also a discipline that includes disciplinary educational procedures for the purpose of teaching children moral behavior, but in no way implies violence against the child and physical punishment. Adverse actions of parents can encourage inappropriate behavior of the child and thus affect the development of risky behaviors in children and adolescents. The research goal of this seminar is to present the parental perspective on their educational procedures and parental opinion related to risky behaviors of children and youth. A survey was conducted in the period from October 31 to November 3, 2021 on a sample of 293 parents.

The results suggest the conclusion that there are differences in the parents' choice of educational procedures with regard to the child's age, which is understandable and suggests that parents think about their actions according to the child's age. Parents of preschool children are more likely to use "talk" and "help with organization" parenting than parents of high school children. "Criticism" is used by parents of primary school children more often than parents of preschool children. Also, according to the results, the educational procedures applied by parents are significantly influenced by the factors "relationship with the partner", "communication in the family" and "family relations". According to parents, high risk for children and young people is represented by "poor parent-child relationship", "disturbed family relationships", "unfavorable or excessive influence of technology", "media influence", "bad relationships with peers" and "negative impact of aggressive and rough video game. " Considering the opinion of the respondents on the need to educate parents, a large number answered in the affirmative, believing that education for parents is necessary in accordance with today's parenting challenges.

This seminar, in addition to better understanding the decision of parents in the application of educational procedures and understanding the effects on risky behavior of children and youth, can also serve to encourage family empowerment and build positive relationships between parents and children.

Key words: family, parenting, educational procedures, risky behaviors of children and youth

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojoj mentorici prof.dr.sc. Jasminki Zloković na trudu, što je izvukla maksimum iz ovoga rada svojim stručnim sugestijama, smjericama te podršci koju je ukazivala tijekom izrade diplomskog rada.

Zahvaljujem se svojoj obitelji i prijateljima za razumijevanje, podršku i poticaj da studiram i učim.

Zahvalna sam svom suprugu Vikasu Kheri koji je bio velika moralna podrška i pomoć tijekom izrade diplomskog rada.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. DEFINICIJE TEMELJNIH POJMOVA	3
2.1. <i>Obitelj</i>	3
2.2. <i>Roditeljstvo</i>	4
2.3. <i>Odgoj</i>	9
3. ODGOJNI POSTUPCI RODITELJA	11
3.1. <i>Utjecaj odgojnih roditeljskih postupaka na ponašanja djece</i>	13
3.2. <i>Odgojni postupci roditelja prema razvojnim fazama djece</i>	15
4. RIZIČNA PONAŠANJA DJECE I MLADIH.....	19
4.1. <i>Nacionalni i međunarodni kontekst rizičnih ponašanja djece i mladih</i>	21
5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	24
5.1. <i>Predmet istraživanja</i>	24
5.2. <i>Ciljevi istraživanja</i>	24
5.3. <i>Varijable istraživanja</i>	25
5.4. <i>Uzorak</i>	25
5.5. <i>Instrumenti istraživanja</i>	28
5.6. <i>Prikupljanje podataka</i>	25
5.7. <i>Obrada podataka</i>	30
6. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIA	31
6.1. <i>Primjena roditeljskih odgojnih postupaka s obzirom na dob djece i bračni status roditelja</i>	43
6.2. <i>Roditeljska perspektiva o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na dob djece i bračni status roditelja</i>	47
6.3. <i>Roditeljska perspektiva o edukacijama za roditelje s obzirom na broj djece koju imaju</i>	51
6.4. <i>Roditeljska perspektiva o utjecaju na rizična ponašanja djece s obzirom na dob djece</i>	52
6.5. <i>Roditeljska perspektiva o vlastitom djetetu koliko je u opasnosti od rizika s obzirom na dob djeteta</i>	56
7. ZAKLJUČAK	61
8. LITERATURA	63
9. PRILOZI.....	67
9.1. <i>Anketni upitnik</i>	67
9.2. <i>Tablice i slike</i>	72
9.3. <i>Prikaz odgovora roditelja na otvorena pitanja</i>	73

1. UVOD

Roditeljstvo je središte društvenog zanimanja kroz čitavu povijest čovječanstva, posebno kada je u pitanju razvoj djece. Kada se dijete rodi, tada započinje roditeljska uloga koja podrazumijeva brigu za održavanje života, zaštitu, vođenje i pomaganje pri djetetovu razvoju. Funkcije roditeljstva imaju veliku ljudsku i pedagošku zadaću jer svojim postupcima roditelji mogu motivirati ili obeshrabriti dijete. Obiteljska atmosfera, bihevioralna, emocionalna i moralna zrelost roditelja te odgojni postupci izravno utječu na razvoj djetetova ponašanja (Ljubetić, 2012). Kako bi regulirali djetetovo ponašanje, roditelji primjenjuju razne odgojne postupke. Osim što odgojni postupci utječu na djetetovo ponašanje, oni utječu i na dječje socijalno prilagođavanje okolini, društveno ponašanje i usvajanje moralnih pravila. Poželjno je da odgojni postupci roditelja budu popraćeni toplinom, privrženosti i prihvaćanjem jer dokazano je da upravo ti segmenti najviše utječu na psihološki razvoj djeteta (Deković M. i Raboteg-Šarić Z., 1996). Roditeljske funkcije i roditeljska odgovornost odnose se na usmjeravanje djeteta da usvoji i primijeni društveno prihvatljiva ponašanja, nauči regulirati vlastite emocije na ispravan način i bude sposobno kontrolirati vlastito ponašanje.

Glavni cilj ovog rada jest prikazati roditeljsku perspektivu u odnosu na odgojne postupke roditelja i njihovo mišljenje o rizičnim ponašanjima djece i mladih. Roditelji se susreću sa suvremenim izazovima koji ih postavljaju u razna iskušenja pri izvršavanju njihovih temeljnih odgojnih funkcija. Važno je pružiti podršku roditeljima usmjeravajući ih kako se ponašati u pojedinim fazama djetetova života jer upravo o tome ovisi kako će se dijete kasnije formirati. Zato je važno osvrnuti se na roditeljstvo s različitih aspekata kako bi se poželjni odgojni postupci približili roditeljima.

Ovaj rad može poslužiti u boljem razumijevanju roditelja onim djelatnicima čiji se rad odnosi na izravnu suradnju s roditeljima, npr. pedagogima, učiteljima i socijalnim djelatnicima. Zatim, korist od ovoga rada mogu imati i roditelji kako bi mogli sagledati jasniju sliku vlastite roditeljske perspektive i informirati se o roditeljskim postupcima i njihovom utjecaju na djecu i mlade. Važno je pružiti roditeljima razumijevanje da nisu jedini koji se susreću s raznim odgojnim pritiscima. Iz toga razloga ovaj rad pristupa spomenutoj temi sa sviješću kako svaka obitelj ima svoje jake i slabe strane i kako u svakoj obitelji postoje rizični i zaštitni čimbenici. Također, svrha

rada je da doprinese osvještavanju društva općenito kako je potrebno ojačavati odnose između roditelja i djece. Možemo reći kako je odgoj proces čiji ishodi nisu odmah vidljivi. Kada dijete odraste i postane samostalna osoba, može se uvidjeti jesu li roditeljski odgojni postupci imali povoljan učinak, jesu li se izbjegli određeni rizici ili su nažalost polučili određene nepoželjne rezultate koji se mogu očitovati rizičnim ponašanjem.

U teorijskom djelu rada istaknut će se relevantni temeljni pojmovi navodeći najprihvatljivije definicije obitelji, roditeljstva, odgoja i odgojnih roditeljskih postupaka. Prikazat će se prema dobnim skupinama djece (predškolska, osnovnoškolska i srednjoškolska dob) kako odgojni postupci mogu utjecati na razvoj i pojavu rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Teorijski dio pratit će relevantne definicije i rezultate istraživanja vezane uz rizična ponašanja djece i mladih. U istraživačkom dijelu rada prikazat će se roditeljska perspektiva na vlastite roditeljske odgojne postupke i mišljenje roditelja o rizičnom ponašanju djece i mladih. Ovaj rad bavi se odgojnim postupcima roditelja i time što sve utječe na roditeljske odgojne postupke i na rizična ponašanja djece i mladih prema roditeljskoj perspektivi.

2. DEFINICIJE TEMELJNIH POJMOVA

2.1. Obitelj

Obitelj, kao najstarija ljudska institucija, oduvijek je nepresušni izvor tema i različitih rasprava gdje se podrazumijeva da odrasli imaju moć nad djecom. U obiteljskom okruženju dijete stječe prva iskustva, uči na temelju roditeljskog ponašanja, oblikuje svoje mišljenje i stavove, razvija osobne potencijale i socijalne odnose. Pod pojmom obitelji podrazumijeva se da ona pruža sigurne temelje djeci, ali za djecu buntovnije naravi obitelj može postati zabrinjavajuće destruktivna (Juul, 1995).

Postoje razni spektri obitelji, a da bi se ona primjereno opisala, treba joj prići s više dimenzija i iz više perspektiva. Kod određenja obitelji pojavljuju se različite perspektive, poput sociološke, pedagoške, psihološke, pravne, ekonomske itd. (Čekolj i Zloković, 2016). Svaka znanstvena disciplina definira obitelj ovisno o području kojim se bavi. U mnoštvu razlika, znanstvenici se slažu u jednome: obitelj je društvena, odnosno socijalna i biološka zajednica čija osobitost proizlazi iz brige za odgoj i u toj zadaći ona je nezamjenjiva. Ona je most između društva i osobnosti, nositeljica života (Rosić, 2005).

Obitelj ima dvije najvažnije i osnovne uloge, a to je služenje zaštiti i socijalizaciji djece. S vremenom obitelj se mijenjala te se u suvremenoj obitelji očekuje da dijete napusti roditeljski dom. Time se stvara veća ponuda radne snage i veća mobilnost stanovništva. Može se zaključiti kako suvremeni procesi u društvu remete nekadašnju sliku i pogled na obitelj (Živić, 2003).

Vezano uz strukturu, obitelj se dijeli na jednoroditeljsku i dvoroditeljsku. Jednoroditeljska obitelj odnosi se na samohrane roditelje i često se povezuje s pojavom rizičnog ponašanja u djece i mladih, poput zlouporabe droga, delinkventnog ponašanja, niskog samopoštovanja, napuštanja škole, ranog odlaska od kuće i rane seksualne aktivnosti. Dvoroditeljska obitelj podrazumijeva da dijete/djeca žive s oba roditelja (Wagner-Jakob, 2008. prema Pavlović, 2013). Obitelj se može definirati kao prirodni socijalni sustav, koji ima uspostavljenu strukturu, funkcije, uloge, pravila, načine komuniciranja među članovima obitelji, načine na koje se suočavaju s problemima i njihovim rješavanjem. Za obitelj možemo reći da je složeno područje (Štalekar, 2010).

Definicija koju ćemo slijediti tijekom ovoga rada glasi kako je obitelj prvi i dugoročni kontekst za razvoj djeteta. Drugi konteksti isto utječu na razvoj djeteta, ali po snazi i dubini tog utjecaja nijedan se ne može mjeriti s obitelji (Berk, 2015).

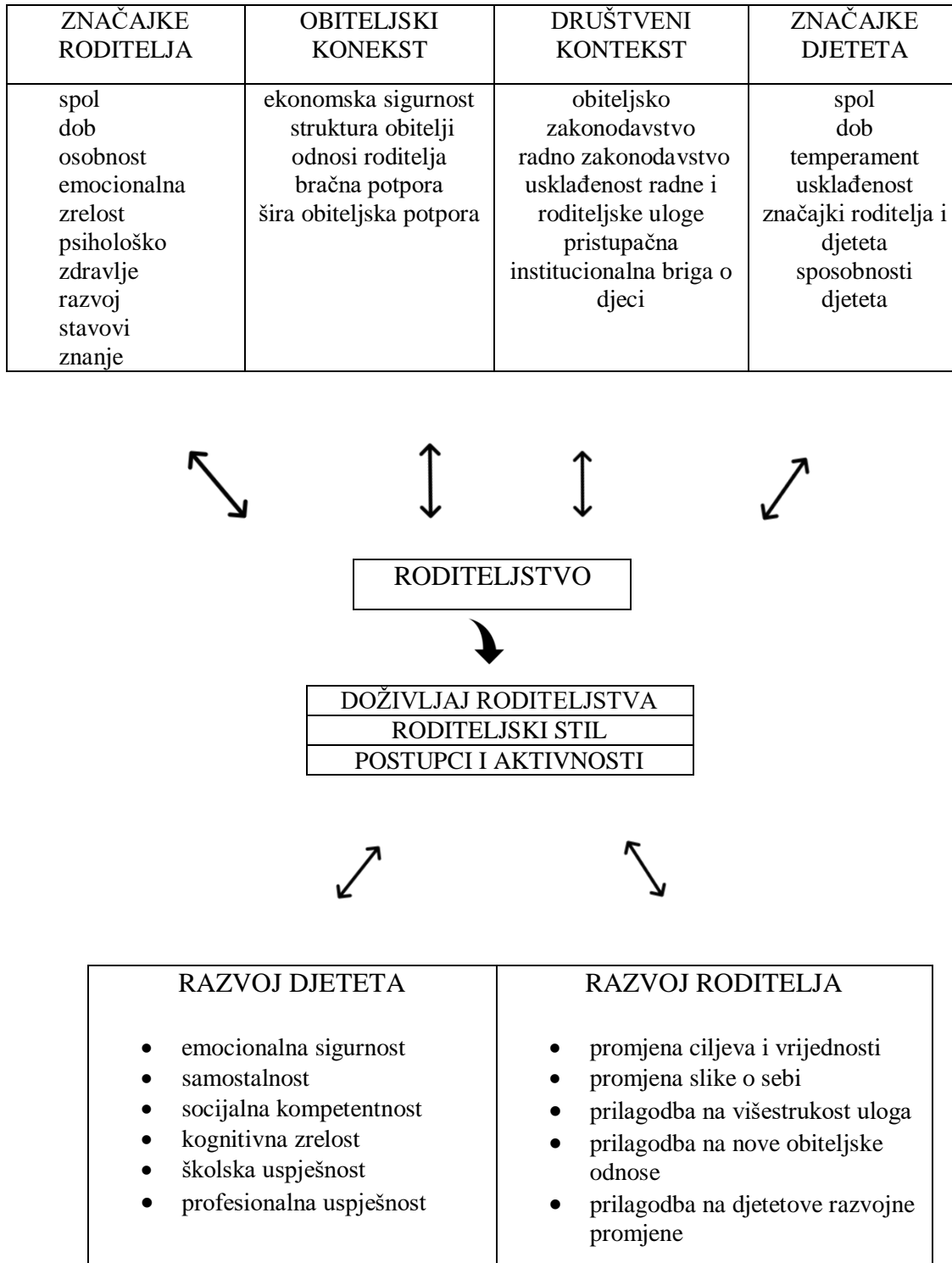
2.2. Roditeljstvo

Roditeljstvo je proces koji uključuje sazrijevanje i mijenjanje roditelja i djeteta. Različiti teoretičari definiraju roditeljstvo na različite načine. Možemo reći kako je ono proces koji obuhvaća skup intelektualnih, emocionalnih i materijalnih prilagodbi koje omogućuju odraslima da postanu roditelji (Pavlović, 2013). Pojam *konstruktivno roditeljstvo* odnosi se na roditeljstvo usmjereno na zdrav socio-emocionalni razvoj djeteta i razvoj kognitivno-motivacijske kompetencije, a ti se odgojni ciljevi mogu postići pažljivom, toplom, poticajnom, reaktivnom i ograničavajućom brigom za dijete (Čudina-Obradović, 2002).

Opći ciljevi koji proizlaze iz temeljne funkcije roditeljstva su zdravlje, ekonomska neovisnost, postignuće u okviru društvenih pravila, moralna stajališta i osobna sreća. Specifični odgojni ciljevi odnose se na socijalne vještine djeteta, pozitivno ponašanje, uspjeh u školi i razvoj samopouzdanja. Navedeni ciljevi definiraju se kao roditeljska ponašanja koja uključuju odgojne postupke koji se razlikuju s obzirom na roditeljsku toplinu i nadzor. Roditeljska toplina podrazumijeva potporu, ohrabrenje i ljubav prema djetetu, a roditeljski nadzor odnosi se na usmjeravanje i postavljanje granica (Senjak i Budisavljević, 2020).

Prema Čudini-Obradović, roditeljstvo se dijeli na četiri osnovna pojma: doživljaj roditeljstva, roditeljska briga i skrb, roditeljski odgojni postupci te roditeljski odgojni stilovi. Roditeljski postupci, aktivnosti i ponašanje podrazumijevaju namjerne postupke i aktivnosti koje roditelji provode kako bi osigurali ciljeve odgoja. Prema integrativnom modelu roditeljstva (Slika 1) može se iščitati kako različiti čimbenici mogu utjecati na roditeljstvo (društvene značajke roditelja, obilježje obiteljskog konteksta i značajke djeteta). Ishodi roditeljstva mogu utjecati na razvoj djeteta u različitim aspektima. Integrativni model prikazuje kako su odnosi između roditelja i djece uzajamno povezani te time možemo uvidjeti kako odgojnim postupcima roditelji, osim što utječu na razvoj djeteta, utječu i na razvoj vlastitih kvaliteta kao roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2002).

Slika 1.

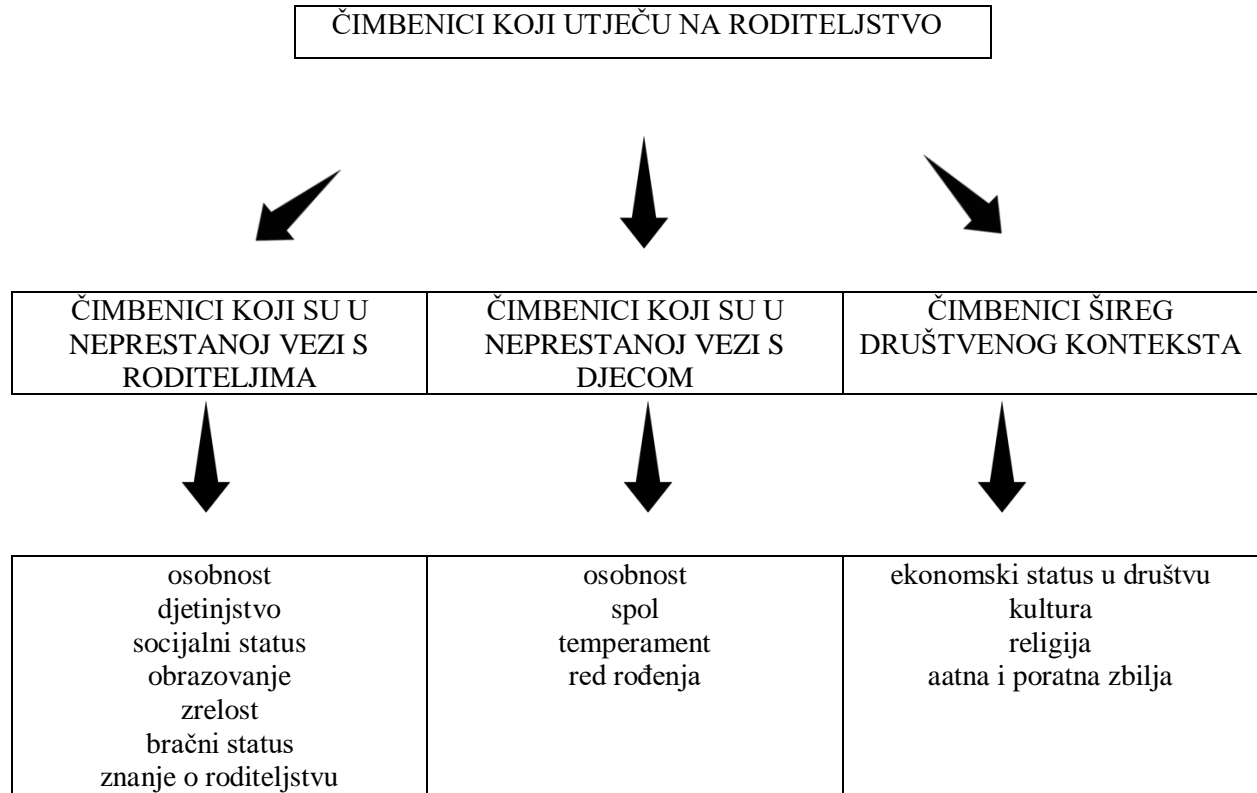
Slika 1. *Integrativni model roditeljstva* (Čudina-Obradović i Obradović, 2002)

U stručnim i znanstvenim krugovima sve su prisutnija pitanja pedagoške kompetencije roditelja i roditeljstva općenito. Ulaganje u napredak i razvoj roditelja ima dobiti iz više aspekata: kvalitetnije djelovanje roditelja i obitelji kao cjeline i stabilniji odgoj djece (Sunko, 2008). Nekompetentne roditelje obilježava neznanje, nesigurnost, nezadovoljavajući odnos s djetetom, doživljaj roditeljstva kao teret i niska motiviranost za suradnjom s odgojno-obrazovnim institucijama (Jurčević-Lozančić i Kunert, 2015).

Prema Ljubetić, čimbenici koji utječu na roditeljstvo su čimbenici koji su u neposrednoj vezi s roditeljima, djecom i čimbenici širega društvenog konteksta (Slika 2). Čimbenici koji su u neposrednoj svezi s roditeljima odnose se na njihovu osobnost, djetinjstvo, socijalni status, obrazovanje, zrelost, bračni status, znanje o roditeljstvu itd. Čimbenici koji su u neposrednoj vezi s djecom, a utječu na roditeljstvo, jesu osobnost djeteta, spol djeteta, temperament i red rođenja. Red rođenja odnosi se na to da će prvorođeno dijete imati najveći utjecaj na roditelje, dok će se za ostalu djecu roditelji lakše moći prilagoditi iz iskustva i poznavanja mogućih izazova koje donosi roditeljstvo. Djetetove fizičke i emocionalne potrebe zahtijevaju najveću roditeljsku prilagodbu. Kada se dijete rodi, život roditelja mijenja sadržaj jer moraju uskladiti obveze oko djeteta sa svim ostalim obvezama, poput poslovnih i financijskih. Među partnerima mogu se pojaviti različite tenzije, ali i pozitivni čimbenici gdje roditelji uživaju u djetetu, gledaju ga kako se razvija i raste (Ljubetić, 2007).

Čimbenici širega društvenog konteksta koji utječu na roditeljstvo mogu biti ekonomski status u društvu, kultura, religija, ratna i poratna zbilja. Jedan od suvremenih čimbenika odnosi se na to kako spol roditelja ima sve manju ulogu, gdje majke i očevi postaju ravnopravniji oko odgoja, skrbi, brige i financiranja djeteta. Očevi sve više koriste roditeljski dopust, na što ih i samo društvo sve više potiče. Poimanje „dobrog oca“ značajno se promijenilo. Nekada se smatralo da je dobar otac onaj koji financira svoju obitelj, što se odnosilo na to da on mnogo radi, dok se majka brinula za ostale potrebe. Očevi su tada bili distanciraniji od svoje djece, dok se danas pod pojam „dobrog oca“ podrazumijeva da je otac uključen u odgoj djeteta i provodi vrijeme s njime (Ljubetić, 2007).

Slika 2.

Slika 2. Čimbenici koji utječu na roditeljstvo (Ljubetić, 2007)

Poželjno roditeljstvo predstavlja bezuvjetna ljubav roditelja pružena djetetu od najranije dobi unutar primarne obitelji, koja znatno utječe i na samo funkcioniranje organizma u odrasloj dobi, a još je važnija za novorođenčad, kada su biološki opstanak, stjecanje povjerenja prema svijetu oko sebe i višedimenzionalan razvoj najbitniji (Janković, 2008.) Važno je osvrnuti se i na nepoželjan utjecaj roditeljstva. Prema istraživanju u kojemu se ispitalo roditeljsko prihvaćanje/odbacivanje, u kojemu su sudjelovala 564 ispitanika koji su bili studenti završnih godina studija na 12 fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prikazano je kako ekonomski/financijski stres smanjuje kvalitetu roditeljstva, roditeljsku tjelesnu i emocionalnu dostupnost, sudjelovanje u djetetovim problemima, roditeljske reakcije tada kasne i cijeli je odgojni postupak nedosljedan u nadzoru i potpori djetetu (Blažeka-Kokorić, Berc i Laklija, 2010).

Kada se govori o neprimjerenom utjecaju roditelja na dijete, najčešće se misli na zlostavljanje. Zlostavljanje se odnosi na tjelesno ozljeđivanje, emocionalno vrijeđanje, seksualno uznemiravanje, nemar ili maltretiranje djece koja su maloljetna, a koje provode osobe koje su odgovorne za djetetov razvoj (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003). Prema istraživanjima provedenima u europskim zemljama, prikazano je kako od 47 % do više od 90 % roditelja u pojedinim zemljama tjelesno kažnjava djecu. Od 70 % do 99 % roditelja smatra takvo kažnjavanje prihvatljivim, a od 53 % do 93 % djece u istraživanjima je navelo vlastito iskustvo tjelesnog kažnjavanja (Žakula Desnica, 2010). Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, nasiljem se podrazumijeva, među navedenim, i „primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda“ i „tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci“, stoga se fizičko kažnjavanje djeteta u Hrvatskoj smatra zabranjenim (Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, 2020).

Najvažniji odnos u obitelji jest odnos između majke i oca. Kvalitetu toga odnosa čine kognitivna (intelektualna, racionalna) i emocionalna (osjećajna) komunikacija. Netko je više sklon jednoj, a netko drugoj vrsti komunikacije. Problemi u obitelji nastaju kada jedan od partnera njeguje samo jednu vrstu komunikacije (Campbell, 2000). Rješenja se očituju u osvještavanju roditelja kako odgajati dijete znači shvaćati roditeljstvo kao osobni otvoreni put sazrijevanja i rasta, što implicira potrebu za stalnim učenjem, a time i unaprjeđivanjem roditeljskog osobnog djelovanja. Temeljna roditeljska zadaća jest oblikovati pedagoški kontekst (okruženje i ozračje) u kojemu će dijete predškolske i školske dobi optimalno zadovoljiti svoje primarne potrebe i razviti svoje potencijale (Jurčević-Lozančić i Kunert, 2015).

Roditeljstvo je proces koji zahtijeva prilagodbu, s obzirom na iskustvo roditelja, dob i razvoj djeteta. Smatra se bitnim da roditelji trajno uče nove vještine i rade na svojoj komunikaciji, asertivnom izražavanju, posredovanju, vođenju, upravljanju i nenasilnom rješavanju problema. Roditelji koji ulažu u roditeljstvo uspijevaju razviti senzibilitet kako bi mogli drugoga uvažiti, udijeliti podršku, podijeliti i nositi roditeljsku odgovornost za odgoj djece, prepoznati vlastite istine i tajne te omogućiti ljudima oko sebe lakšu komunikaciju o osobnim poteškoćama i ograničenjima (Sunko, 2008).

2.3. Odgoj

Odgoj je posebno značajan čimbenik u životu čovjeka. Tijekom procesa razvoja djece, on izravno utječe na razvoj ljudskog karaktera. Postoje tradicionalni i suvremeni pristupi odgoju. Tradicionalan pristup odnosi se na vrijeme kada je otac bio apsolutni autoritet i jedini financijski skrbitelj za obitelj, dok suvremeni pristup predstavlja podjednake uloge oca i majke unutar obitelji. Odgoj djece odgovoran je zadatak koji zahtijeva primjenu raznih vještina, dugotrajno obvezivanje i predanost roditelja djetetu. Odgoj zahtijeva povezanu suradnju između partnera, čiji se timski rad uvelike odražava na kvalitetu odgoja. S obzirom na složenost, ne nalazimo mogućnost jednostranog definiranja odgoja. Riječ je o multidimenzionalnom i interdimenzionalnom fenomenu, pa se može reći kako govoriti o odgoju znači govoriti o svemu. Odgojni proces je raskrižje raznih nevidljivih i vidljivih procesa koji se odvijaju u individui, poput odrastanja, sazrijevanja, učenja, osvješćivanja i različitih socijalnih, kulturnih i društvenih procesa. Odgoj je konkretan problem svakodnevice, odvija se u vidokrugu obitelji, škole, susjedstva te onih koji posredno i neposredno sudjeluju u životu i radu djece i mladih (Rosić, 2005).

Odgoj podrazumijeva poticanje pozitivnog ponašanja, a za to je često potrebna primjena roditeljske discipline. Sam pojam discipliniranja u hrvatskom jeziku uglavnom ima negativnu konotaciju. Suvremeno društvo, kada čuje pojam discipline, češće ga veže uz pojam kažnjavanja, dok je njegovo izvorno značenje na latinskom jeziku *odgajanje, podučavanje, učenje* (Deković i Raboteg-Šarić, 1996).

Disciplina je vezana i uz odgojni odnos s djetetom. Dok se primjenjuje na razne načine, usko je vezana uz roditeljsku osjećajnost. Roditeljska osjećajnost odnosi se na roditeljsko razumijevanje misli vlastitog djeteta, kao i način na koji roditelj izabire učiti svoje dijete da razmatra učinke svojeg ponašanja. U povezujućem pristupu „roditelj – dijete“ postoje metode discipline: autoritarni stil, komunikacijski pristup, modifikacija ponašanja i pristup promjene ponašanja (Sears, 2009).

Autoritarni stil odnosi se na tradicionalan pristup disciplini, gdje se roditelj usredotočuje na činjenicu da je on glavni autoritet kojemu se dijete treba pokoriti, a ako do toga ne dođe, dijete se obavezno mora suočiti s posljedicama. Primjer takvog stava jest: „Ja sam otac, on je dijete, i to

je to!“ Autoritarni stil ističe kako je disciplina ono što roditelj provodi nad djetetom, a ne proces učenja koji roditelj prolazi s djetetom.

Komunikacijski pristup vodi se filozofijom da je komunikacija način kojim se postiže disciplina. Sam pristup proizašao je iz nezadovoljstva autoritarnim pristupom. Ovaj pravac vodi se mišlju kako nema lošeg djeteta; ima samo loše komunikacije. Sva su djeca u osnovi dobra, a roditelji trebaju naučiti kako slušati i razgovarati s njima. Kvalitetan potez u ovom pristupu jest to što navodi roditelje da sagledaju kako iza svakog ponašanja stoje osjećaji koje dijete želi izreći, a ne zna kako, pa ga pokazuje određenim ponašanjem.

Modifikacija ponašanja sagledava djetetovo ponašanje kao pozitivno ili negativno, sukladno tomu kako su roditelji organizirali djetetovo okruženje. Jedna od krajnosti u odgoju može biti roditeljska nekritičnost prema vlastitoj djeci, koja se očituje kao apsolutno povjerenje, manjak nadzora i pretjerana popustljivost. Problem se najčešće pojavljuje kada roditelji ne raspolažu s dovoljno kompetentnosti u svojoj odgojiteljskoj ulozi, a razlog tomu mogu biti neznanje, popustljivost ili nesređene obiteljske prilike. Pri takvu odgoju dijete nije u mogućnosti stvoriti „kognitivne mape“ koje mu omogućuju razlikovanje poželjnih ponašanja od nepoželjnih. Taj stav potvrđuju i istraživanja koja uočavaju prediktore za poremećaj u ponašanju kod djece zbog roditeljskog neprimjerenog odgojnog stila i nedosljednosti u odgojnim postupcima (Pettersson, 1982, prema Arbunić, 2004).

Velik broj razvoda brakova, izvanbračnih zajednica, jednočlanih kućanstava i samohranih obitelji upućuju na velike promjene i raspad tradicionalne obitelji. U novonastalim uvjetima članovi obitelji sve manje vremena provode zajedno je te obitelj sve manje središte života njezinih članova. Posljedica je da se od odgojno-obrazovnih ustanova očekuje veći odgojni angažman i preuzimanje određenih obiteljskih funkcija.¹

Može se zaključiti kako se obitelji i roditelji nose s raznim pritiscima i izazovima. Danas se više nego ikada progovara o podršci roditeljima s razumijevanjem da je odgajati dijete otežano zbog nametnutih društvenih standarda, utjecaja medija i potreba djeteta.

¹ <https://centar-sirius.hr/suvremena-obitelji-i-odgoj-djece/> 03.03.2022.

3. ODGOJNI POSTUPCI RODITELJA

Stavovi koje čovjek formira tijekom života uvelike utječu na njegovo ponašanje. Oni se primarno stječu u okolini. Stav se može definirati kao mentalno i nervno stanje spremnosti, organizirano u iskustvu, koje ima izravan i dinamičan utjecaj na reakcije individue prema svim objektima i situacijama na koje se odnosi (Sunko, 2008). Roditeljske odgojne postupke oblikuje roditeljsko mentalno stanje spremnosti, organizirano u iskustvu koje ima izravan i dinamičan utjecaj na djetetove reakcije koje proizlaze iz različitih situacija koje zahtijevaju suodnos „roditelj – dijete“. Postoje poželjni i nepoželjni odgojni postupci. Na roditeljske odgojne postupke djeluju i sama roditeljska uvjerenja. Ona nastaju na temelju neposrednog iskustva iz svakodnevnog života te se formiraju usvajanjem informacija iz okoline i društva, npr. obitelj, rodbina, prijatelji, mediji, tradicija, društvo, iskustvo itd. Roditeljska uvjerenja su ta koja oblikuju društvo te mogu djelovati motivirajuće time što oblikuju i pomažu organizirati roditeljska ponašanja (Bornstein i Cheah, 2006). Neki od poželjnih odgojnih postupaka su razgovor, povjerenje, pružanje emocionalne podrške, potpora, iskazivanje ljubavi, razumijevanje, pohvala, strpljenje, informiranje, pomaganje u traženju izbora, dosljednost, učenje djeteta samopoštovanju, dok se nepoželjni odgojni postupci odnose na vikanje, ucjenjivanje, optuživanje, uspoređivanje, prijetnje, ponižavanje, obeshrabrivanje, stvaranje osjećaja krivnje (Filipović, 2005).

Odgojni roditeljski postupci i roditeljski odgojni stilovi međusobno su povezani. Roditeljski odgojni stilovi proizlaze iz skupa roditeljskih odgojnih postupaka ili roditelji mogu odabrati roditeljski stil odgoja koji podrazumijeva primjenu određenih odgojnih postupaka (slika 3). Roditeljski odgojni stilovi dijele se na autoritarni, autoritativni, permisivan i indiferentan odgojni stil. Autoritarni odgojni stil poznat je kao krut, iznimno strog pristup gdje se djetetu postavljaju očekivanja iznad njegove mogućnosti, a kada dijete ne zadovolji očekivanja roditelja, dodjeljuju mu se kazne neprimjerene njegovoj dobi i situaciji. Autoritativni roditeljski stil poznat je kao najprimjereniji pristup djetetu. Naziva se još dosljednim odgojnim stilom. Djetetu se postavljaju zadaci i očekivanja primjerena njegovoj dobi popraćeni umjerenom roditeljskom podrškom, ljubavlju i toplinom. Permisivan roditeljski stil poznat je kao popustljiv pristup djetetu gdje u odnosu roditelja naspram djeteta izostaju zdravo postavljene granice, prisutna je slaba kontrola, ali djetetu je pružena velika ljubav, emocionalna toplina i podrška. Indiferentan odgojni stil poznat je kao zanemarujući pristup djetetu. Roditelj ne pruža dovoljno emocionalne topline i

ljubavi djetetu, nije zainteresiran za dijete pa prevladava slaba kontrola i rijetko se iskazuje roditeljska ljubav.²

Tablica 1. Roditeljski odgojni stilovi i odgojni postupci

RODITELJSKI ODGOJNI STIL	ODGOJNI RODITELJSKI POSTUPCI
Autoritaran stil	Strogi nadzor, kontrola, prisutno učestalo kritiziranje, manjak topline, ljubavi, podrške.
Autoritativan stil	Razumijevanje, povjerenje, komunikacija, dogovor, umjerenost, toplina, ljubav, privrženost, podrška. Poštovanje djetetova slobodnog prostora. Usmjeravanje.
Permisivan stil	Pretjerana popustljivost, slaba kontrola, dijete ima previše slobodnog prostora, manjak discipline, izostanak postavljenih zdravih granica, pretjerana ljubav, emocionalna toplina i podrška.
Indiferentan stil	Hladnoća, ignoriranje, slaba kontrola, nema postavljenih zdravih granica, manjak ljubavi, podrške i emocionalne topline.

Za primjenu poželjnijih odgojnih postupaka roditelja treba spomenuti i razumjeti teoriju ekološkog modela, koju je razvio i osmislio Urie Bronfenbrenner 1970-ih. On je postavio četiri razine djetetova razvoja: mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav. U kontekstu ovoga rada obratit će se pažnja na mikrosustav. Prema spomenutom modelu, Bronfenbrenner razjašnjava kako se mikrosustav odnosi na uzajamnu cirkulaciju odnosa između roditelja i djeteta. Dječji temperament (koji se teško može oblikovati) utječe na ponašanje roditelja prema djetetu i obratno. Ako je dijete suradljivo i poslušno, dobit će pozitivnu povratnu reakciju od roditelja, no ako je zahtjevno, neposlušno, nesuradljivo, reakcija roditelja na dijete bit će negativna. Takav pristup roditelja je uvjetan i kasnije može imati trajne posljedice na djetetov razvoj (Bronfenbrenner, 1979).

Teorija privrženosti ističe kako djeca na temelju izgrađenog kvalitetnog/nekvalitetnog odnosa s roditeljima stvaraju unutarnje mentalne slike o sebi ili modele sebe i drugih. Modeli koji se zametnu u dječjem umu i srcu utječu na strukturu pojedinčeve ličnosti, upravljaju njegovim ponašanjem i znatno utječu na kvalitetu odnosa s drugim ljudima (Deković i Raboteg-Šarić, 1996).

² <https://www.poliklinika-djeca.hr/za-roditelje/izazoviroditeljstva/odgojni-stilovi-roditeljstva/> 30.10.2021.

Rohnerova teorija roditeljskog prihvaćanja/odbijanja također govori o posljedicama različitog odnosa između djece i roditelja. Ta teorija ima polazište u stavu kako za dobar odgoj nije presudan roditeljski stil, nego roditeljsko prihvaćanje djeteta (Milišić, Barić i Berc, 2014).

3.1. Utjecaj odgojnih roditeljskih postupaka na ponašanja djece

U ovome radu izdvaja se nekoliko istraživanja odgojnih postupaka roditelja i njihova utjecaja na neka ponašanja djece. Prema rezultatima ispitivanja roditeljskih kompetencija, Maleš i Kušević (2011) zaključuju kako pedagoški kompetentni roditelji vješto koriste osobne i izvanjske resurse u vođenju djeteta u procesu njegova sazrijevanja. Osim roditeljskih kompetencija, Zloković i Vrčelj (2010) ističu rezultate istraživanja koji pokazuju kako velik broj ispitanika (učitelji, odgojitelji) navodi da uzroke problema rizičnih ponašanja djece valja pronalaziti u lošim međusobnim odnosima u obitelji (36,7 %), kao i u podržavanju i odobravanju roditelja rizičnih ponašanja djece (30,6 %). Neki ispitanici misle da su djeca i mladi neinformirani o posljedicama rizičnih ponašanja (26,5 %). Velik broj ispitanika smatra kako suradnja između roditelja i učitelja: izostaje (26,6 %), niti je loša niti dobra (23,5 %), uglavnom dobra (27,6 %), vrlo dobra (15,8 %), a 6,2 % učitelja i odgajatelja izjavljuje da su s roditeljima uspostavili izuzetno dobru suradnju (Zloković i Vrčelj, 2010).

Jedna od longitudinalnih studija provedena u Finskoj u središtu istraživanja imala je ispitivanje učinaka temperamenta i odgojnih stavova majki na razvoj dispozicijskog optimizma. Studija se provodila tijekom 21 godine. Rezultati upućuju na zaključak da neprijateljski odgojni stavovi majke predviđaju razvoj pesimizma u djece i mladih (Heinonen i sur., 2005, prema Raboteg-Šarić, Merkaš i Majić, 2011). Također, istraživanja Vranić, Karlović i Gabelice (2002) na uzorku od 505 studenata na razini Sveučilišta u Zagrebu pokazala su da je oko 25 % studenata u djetinjstvu ponekad svjedočilo težem obliku tjelesnog nasilja u obitelji, a oko 7 % njih učestalo je svjedočilo tjelesnom nasilju unutar obitelji. U istraživanju koje je provela Pećnik (2006) na uzorku od 1146 studenata, 93 % ispitanika barem je jednom doživjelo neki oblik tjelesnog nasilja roditelja u obitelji do svoje osamnaeste godine. Kao najteži oblik tjelesnog nasilja 20 % studenata izdvojilo je roditeljsku pljusknu, a 19 % studenata roditeljski udarac predmetom.

U okviru aktivnosti ureda UNICEF-a za Hrvatsku *Prve tri su najvažnije*, 2006. godine provedeno je istraživanje na slučajnom, nacionalno reprezentativnom uzorku od 600 građana Republike Hrvatske starijih od 18 godina. Pećnik, Radočaj i Tokić (2011) prikazuju da je uz najzastupljenije uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti, visoko zastupljeno i uvjerenje o važnosti poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima. Istraživanje je provedeno pomoću upitnika. Upitnik se sastojao od niza tvrdnji koje predstavljaju uvjerenje o roditeljskim postupcima prema malom djetetu. Definirano je pet aspekata: uvjerenje o važnosti roditeljske uključenosti, uvjerenje o poslušnosti i podređenosti djeteta odraslima, uvjerenje o nepotrebnosti indukcije, uvjerenje o opravdanosti neodgovaranja na djetetov plač i uvjerenje o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja. Rezultati istraživanja prikazuju kako 100 % roditelja tjelesno kažnjava djecu, 64,2 % tjelesno zlostavlja djecu, a 2,1 % teško tjelesno zlostavlja djecu. Hrvatska sebe svrstava u zemlje u kojima je zabranjeno tjelesno kažnjavanje, no rezultati pokazuju kako taj zakon još nije istinski zaživio (Velki i Bošnjak, 2012).

Hastings i Grusec (1998), prema Pećnik, Radočaj i Tokić (2009), utvrdili su povezanost između roditeljskih kratkoročnih i dugoročnih ciljeva te roditeljskih ponašanja. To su tjelesno kažnjavanje, prisiljavanje, davanje objašnjenja, pregovaranje te pružanje emocionalne topline i prihvaćanja. Oni roditelji koji postavljaju kratkoročne ciljeve osvješteniji su o svom roditeljskom ponašanju, postupcima i utjecaju na dijete.

Kada roditelji u djetinjstvu primjenjuju pretjerano optuživanje i emocionalno kažnjavanje/zlostavljanje, pokazalo se da postoji velika tendencija kod djece da se tada razvije neuroticizam sa psihoticizmom. Vezano uz navedeni podatak, uočava se značajna pozitivna povezanost, dok isto nije navedeno u pozitivnoj povezanosti s razvijanjem ličnosti ekstraverta. Poruke osnaživanja i poticanja od majki kod učenica su u negativnoj povezanosti sa psihoticizmom. Majke koje pružaju podršku svojoj djeci tijekom školovanja utječu na stabilan razvoj ličnosti kod djece. Rane roditeljske poruke majki značajno su povezane s različitim oblicima rizičnih i društveno neprihvatljivih ponašanja adolescenata. Optuživanje, emocionalno i fizičko kažnjavanje doživljeno od majki statistički je značajno povezano s gotovo svim oblicima društveno neprihvatljivog i rizičnog ponašanja adolescenata (Milišić, Barić i Berc, 2014).

Treba uzeti u obzir i utjecaj obiteljskih odnosa (slabi odnosi s roditeljima i odsutnost emocionalne topline, sukobi, slaba povezanost s obitelji i sl.). Velik je broj djece tijekom 2007.

godine posegnuo za teškim drogama pokušavajući „riješiti“ ili „zaboraviti“ obiteljsku svakodnevicu. Podaci se odnose na slučajeve djece u sustavu liječenja, pa su tamne brojke zasigurno mnogo veće (Zloković i Vrcelj, 2010). Suvremeno roditeljstvo pred roditelje postavlja sve veće izazove. Kao posebno izazovne situacije u roditeljstvu ističu se rastava, prinova u obitelji ili gubitak posla jednoga od roditelja. Takve promjene mogu utjecati i na promjenu ponašanja kod djece. Kada roditelji prolaze proces rastave, djeca su tada sklona povlačiti se u sebe, privlačiti pažnju neprimjerenim ponašanjem i razvijati preosjetljivost (Srića i Skočić, 2016).

Pružanje bezuvjetne ljubavi kao roditeljski odgojni postupak odnosi se na pokazivanje ljubavi prema djetetu bez obzira na njegovo ponašanje. Prijenos bezuvjetne ljubavi može se svrstati u četiri roditeljska postupka koja uključuju: kontakt očima, tjelesni kontakt, usmjerenu pažnju i pozitivnu disciplinu. Kada djeca osjete da su bezuvjetno voljena, bez obzira na sve ona će se osjećati dobro i zadovoljno sobom. Kao pozitivnu posljedicu djeca tada razvijaju odnos prema sebi, tako da u kasnijoj dobi mogu kontrolirati svoje strahove, a onda u konačnici i ponašanje. Ako roditelj voli samo onda kada dijete udovolji njegovim zahtjevima ili očekivanjima, tada se djeca mogu osjećati nesposobnima. Mogu povjerovati da nema smisla truditi se jer što god napravili, nikad nije dovoljno. Takvu djecu možemo prepoznati kao nesigurnu i s niskom razinom samopoštovanja. To je ozbiljna smetnja u njihovu emotivnom razvoju i razvoju ponašanja (Campbell, 2000).

3.2. Odgojni postupci roditelja prema razvojnim fazama djece

U razvoju koji obuhvaća period od tri do pet godina djeca iskazuju znatiželju na sve moguće načine. Roditelji tada imaju priliku izgraditi čvrstu osnovu za učenje tako što će s poštovanjem odgovarati na pitanja koja im se postavljaju. Ako se poštuje radoznalost djeteta, ona će doživjeti radost učenja. Najvjerojatnije će taj osjećaj nositi sa sobom u školu. Roditelji koji se trude zajedno s djecom pronaći odgovore koje ni oni sami ne znaju uče djecu da je u redu ne znati sve, da je njihovo mišljenje važno, da se do informacija može doći na razne načine i da traganje za odgovorima može biti dio igre (Starc, 2014). U toj dobi djeca uče pomažući roditeljima pri njihovim svakodnevnim aktivnostima, stoga je korisno uključiti ih. Na taj način raste djetetovo samopouzdanje. Različiti temperamenti djece dolaze do izražaja, a na njihovo ponašanje utječe i na temperament roditelja. U slučaju kada se u odnosu „roditelj – dijete“ temperamenti ne slažu,

tada umjesto vike i deranja roditelj može pronaći načine da ukaže djetetu da su različiti i da trebaju poštovati te razlike (Durrant, 2014).

Dijete u najranijem djetinjstvu uči pomoću vlastitih pokušaja i pogrešaka rješavanja problema. Uspjeli pokušaji fiksiraju se u djetetovu ponašanju, a pogrešna ponašanja polako jenjavaju. Izazov pri odgojnim postupcima u ovoj dobi jest nedosljednost. Zbog svojih kognitivnih ograničenja djeca ne razumiju logiku zabrana. Dijete svoje želje želi ostvariti odmah. Znaci nepovoljnog razvoja mogu biti poremećeni san, mokrenje u krevet, strahovi koji se posebno pokazuju ako roditelji zadaju zabrane djetetu na način da u njemu projektiraju krivnju, bespomoćnost, sram i nesigurnost. U ovoj dobi dijete se identificira s ponašanjem odraslih. Zabrane bi trebale biti smislene i izgovorene na miran način. Svaki roditelj odgajajući dijete u ovoj dobi trebao bi imati na umu da dijete u ovim godinama najbolje uči uz pohvalu i isticanje dobrih strana. Odgovarajući roditeljski pristup za ovu dob djece jest pomagati im da verbaliziraju svoje osjećaje, reći im iskreno da se i roditelji znaju tako osjećati, ne dovoditi ih u situacije da se osramote, ne postavljati ih u neugodne i ponižavajuće položaje i ne kažnjavati ih zato jer se nečega boje (Pernar i Frančisković, 2008).

Kada kreću u školu, djeca doživljavaju drastičnu prekretnicu u svome odrastanju. Također, to je novo poglavlje života i za roditelje. Ipak, dijete se susreće s potpuno novim izazovima u kojima želi biti uspješno u snalaženju bez roditelja, uklopiti se u društvo nove djece, ispuniti očekivanja novih odraslih autoriteta, ispoštovati raspored i rutine. U ovoj dobi postoji opasnost da se roditelji osjete kako gube kontrolu nad svojim djetetom. Izloženi su brizi zbog novih vanjskih utjecaja kojima je njihovo dijete izloženo. Roditelj treba biti svjestan da je ova faza djeteta neophodan i važan dio njegova razvoja. Dijete tada uči zauzeti se za sebe i druge, biti odano i ljubazno i onda kada drugi nisu, riješiti sukob i komunicirati s drugima. Roditeljski postupci koji su utjecali na razvoj vještina i samopouzdanja kod djeteta u ovoj fazi života trebaju doprinijeti da se ono snađe u novonastalim izazovnim situacijama. Djeca koja sebe vide kao dobru, brižnu, sposobnu osobu donosit će najvjerojatnije dobre odluke, za razliku od one djece koja nemaju primjerenu roditeljsku podršku i pomoć te su u svojim domovima svjedočila učestalim konfliktima, svađama, ljutnji i stresu. Takva djeca donosit će odluke koje ukazuju na rizična ponašanja, poput agresije, nasilja, nemogućnost reguliranja emocija i ponašanja. Glavni zadatak roditelja u ovoj fazi jest podržavati i usmjeravati svoju djecu (Pernar i Frančisković, 2008).

Kod djece u ovoj dobi ljutnju može izazvati ako im roditeljski postupci ne dozvoljavaju da razvijaju samostalnost ili ako ih pretjerano uspoređuju s drugom djecom i njihovim vršnjacima. Djeca se u ovoj dobi također mogu susresti s neugodnim osjećajima poput straha od školskog neuspjeha i neprilagođenosti u društvu. Iznimno neugodne osjećaje mogu izazvati i narušeni odnosi u obitelji, stoga ako stanje brige i straha kod ove djece potraje, lako se može razviti tjeskoba. Nedostatak podrške roditelja, izostanak rutine i reda u obiteljima gdje vlada emocionalna hladnoća i autoritativan odgojni stil predstavljaju rizike za razvoj anksioznosti, dugotrajna osjećaja tuge, straha ili brige. Sve to može prouzročiti kod djece težu adaptaciju u društvo i izbjegavanje odlaska u školu (Durrant, 2014).

Ponašanje mladih u srednjoškolskoj dobi drastično se mijenja. Događa se separacija od roditelja. Često se pojavljuje i revolt protiv roditelja. Roditelji to mogu doživjeti kao neuspjeli odgoj vlastita djeteta. U knjizi *Psihološki razvoj čovjeka* opisuje se pojam selfa, koji je u ovoj mladenačkoj dobi dio ličnosti i odnosi se na to kako osoba sebe vidi i doživljava. I adolescentima je separacija od roditelja bolna, ali je i nužna. U toj dobi mladoj osobi bitno je da ima povjerenje u roditelja i od roditelja, razumijevanje i oslonac u kojemu će se najviše očitovati roditeljska bezuvjetna ljubav. Roditelji se privikavaju pustiti dijete, ali uvijek mu biti blizu i izdaleka nadzirati. Radost je karakteristična emocija kod onih mladih koji doživljavaju podršku roditelja. Poteškoće u prilagodbi na adolescenciju nastaju kada su obiteljski odnosi narušeni i mladi se tada mogu osjećati nesigurno i neprihvaćeno. Razvoj djeteta sprječavaju oni roditelji koji ograničavaju, pretjerano nadgledaju ili pretjerano popuštaju djeci. Zbog neodgovarajućih roditeljskih postupaka mlada osoba može imati problema oko odabira budućeg zanimanja, emocionalne teškoće pri vezivanju za suprotni spol i stvaranju pozitivne slike o sebi (Pernar i Frančisković, 2008).

Biti roditelj koji odgaja adolescenta može biti izuzetno bolno ili izuzetno divno iskustvo. Primarni zadatak djeteta jest otkriti svoj identitet, a roditelja da svoje dijete usmjerava i umjereno prati pri tom razvoju. Kao što dvogodišnjak eksperimentira s predmetima koje upoznaje, tako i adolescent u ovoj fazi života eksperimentira sa svojim identitetom (Durrant, 2014). Često adolescenti rade loše i rizične stvari jer misle kako se njima ne može ništa dogoditi, stoga je ta faza čovjekova života sama po sebi osjetljiva i rizična. Povjerenje je najvažnije jer će se dijete očitovati u svom izgrađenom samopouzdanju, procjeni donošenja odluka, samopoštovanju, empatiji i vještinama rješavanja sukoba. U ovoj fazi života poželjno je da roditelji svojim postupcima jačaju

odnos „roditelj – dijete“, prate i nadziru aktivnosti izdaleka i nenametljivo potiču osjećaj samostalnosti kod djeteta. Adolescenti koji nemaju kvalitetan odnos s roditeljima nalaze se u opasnosti da razviju i negativne odnose s drugim adolescentima, nepovjerenje u roditelje, sebe i druge, apatiju, nisko samopouzdanje i nisko samopoštovanje, inat, laganje, agresiju prema drugim ljudima i izbjegavanje roditelja (Durrant, 2014).

4. RIZIČNA PONAŠANJA DJECE I MLADIH

Razvojem društva i tehnologije mijenjaju se oblici rizičnih ponašanja mladih. U znanstvenoj literaturi pojavljuju se različita tumačenja toga pojma. Rizična ponašanja mogu biti aktivna ili pasivna. Aktivna su vidljiva rizična ponašanja: nasilje, krađe, bježanje od kuće, vulgarno ponašanje itd. Pasivni oblik rizičnog ponašanja može biti jako opasan: dijete je mirno, povučeno u sebe, teško je zamijetiti da se s djetetom nešto događa, a u djetetu se može razvijati depresija, poriv na samoozljeđavanje, suicidalne misli i pokušaji, pasivna agresija itd. (Milišić, Barić i Berc, 2014).

Narušeni uvjeti života i disfunkcionalni odnosi u obitelji često onemogućuju razvoj zrele ličnosti. Ličnost se može definirati kao dinamički sklop onih psihofizičkih sustava koji u pojedincu određuju njegovo jedinstveno prilagođavanje okolini. Izraz *dinamički* znači da se ličnost stalno razvija i mijenja, iako postoji sklop koji povezuje njezine sastavne dijelove. Razvoj ličnosti ostvaruje se interakcijom naslijeđa i okoline. Kao glavne dimenzije ličnosti ističu se: neurotizam, emocionalna stabilnost i introverzija/ekstraverzija (Milišić, Barić i Berc, 2014).

Čimbenici koji mogu utjecati na pojavu rizičnih ponašanja djece i mladih su narušeni obiteljski odnosi, nezainteresiranost za školu, medijsko nasilje, preopterećenost školskim obvezama, konzumiranje psihoaktivnih tvari (alkohol, kanabis, ljepilo, sedativi, benzin itd.), sve ranije seksualne aktivnosti, bijeg od roditelja i nastavnika, izostanak pozitivne komunikacije s vršnjacima itd. (Sokač, 2014).

Opće čimbenike rizičnih ponašanja djece i mladih dijelimo na tri vrste: individualni, obiteljski i čimbenici u okruženju. Individualni čimbenici odnose se na slabu kontrolu ponašanja, impulzivnost, nedostatak empatije i osjećaja krivnje, sklonost traženju uzbuđenja. Obiteljski čimbenici odnose se na nasilje u obitelji, konflikte roditelja, prisutnost depresije kod majki, asocijalna ponašanja roditelja, odbacivanje te grubu disciplinu roditelja, nedostatan nadzor i nedosljednost u odgoju, neodgovorno roditeljstvo, stresne obiteljske događaje, nizak socioekonomski status. Čimbenici u okruženju odnose se na stresne i negativne životne okolnosti, visoku razinu nasilnog ponašanja u susjedstvu, vršnjačko odbacivanje i iskazivanje moći drugih osoba u okruženju (Mihić i Bašić, 2008).

Što se tiče pojma *mladi u riziku*, razlikuju se niski, srednji i visoki rizik. Niski rizik opisuje se kao onaj koji nosi minimalnu štetu za dobrobit djeteta / mlade osobe, dok je visoki rizik onaj koji nanosi ozbiljnu štetu dobrobiti djeteta / mlade osobe. Prelazak visokog rizika odnosi se na razvoj određenog poremećaja u ponašanju (Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004). Djeca i mladi u riziku nisu isto što i poremećaji u ponašanju. Termin „u riziku“ i mjerenje te razine pripisuje se onoj djeci i mladima koji doživljavaju velik broj poteškoća, npr. izloženi su konstantnom stresu većem od onoga koji je primjeren njihovoj dobi, siromaštvu, zlostavljanju, doživljavaju gubitka roditelja, školskom neuspjehu, maloljetničkoj trudnoći itd. Susret s ovim rizicima može odvesti djecu i mlade u rizična ponašanja (Jeđud i Lebedina-Manzoni, 2008).

Svaku razinu rizika definira određeno ponašanje (slika 4). Niska razina rizika ostavlja minimalne posljedice na nepoželjna ili negativna ponašanja. Srednja razina rizika očituje se kod mladih koji eksperimentiraju s kaznenim djelima, povremeno koriste lake droge, aktivni su seksualno, ali se odgovorno ponašaju, doživljavaju školski neuspjeh i trebaju ponavljati razred i druga ponašanja koja predstavljaju osrednji rizik. Visoka razina rizika su rizici koji vode k poremećaju u ponašanju, ali ih se još uvijek ne može svrstati u poremećaj. Mladi s visokim rizičnim ponašanjem su oni koji su počinili ozbiljno kazneno djelo, napustili školu, upotrebljavali teške droge, nekontrolirano konzumiraju duhan i alkohol i upuštaju se u neodgovorna seksualna ponašanja (Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004).

Tablica 2. Razine rizičnih ponašanja

Razina rizika	Opis ponašanja
Vrlo visoka	Djeca/mladi manifestiraju veći broj poremećaja u ponašanju, počinili su ozbiljno kazneno djelo ili su bili u maloljetničkim zatvorima, napustili su školu, upotrebljavali su teške droge, prekomjerno piju, puše i upuštaju se u neodgovorna seksualna ponašanja.
Visoka	Djeca/mladi manifestiraju slična ponašanja kao djeca i mladi u vrlo visokom riziku, samo u manjim frekvencijama, te manifestiraju dva ili tri navedena ponašanja.
Srednja	Skupine eksperimentatora koji čine minorna kaznena djela, povremeno koriste lake droge, seksualno su aktivni, ali odgovorno, te su jednu godinu izvan školskog sustava; većina njih manifestira samo jedno od navedenih ponašanja.
Niska	Djeca/mladi ne manifestiraju delinkventno ponašanje, ne koriste drogu ili alkohol te je njihov rizik od negativnih posljedica minimalan.

Tablica 2. Razine rizičnih ponašanja (Drayfoosova, 1997, prema Bašić, Koller-Trbović i Uzelac, 2004).

U području odgoja i obrazovanja uočeno je da djeca s PUP-om (PUP – poremećaj u ponašanju) često ne dobivaju pravovremenu stručnu pomoć jer njihove potrebe nisu na vrijeme prepoznate. Ni rani rizici u obiteljskim domovima, u vrtiću i školi najčešće nisu uočeni, a rane intervencije rijetko se provode (RH, Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2019., str. 155). Važno je uočiti rizično ponašanje kod djece i mladih na vrijeme kako bi se u skladu s njime interveniralo i da se ta rizična ponašanja ne bi razvila u veće i ozbiljnije poremećaje ponašanja (Đuranović i Opić, 2013).

4.1. Nacionalni i međunarodni kontekst rizičnih ponašanja djece i mladih

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, poremećaji ponašanja nalaze se na šestom mjestu po broju ukupnih hospitalizacija u 2016. godini. Rizična ponašanja kod mladih rijetko se pojavljuju sama; jedan oblik rizičnog ponašanja najčešće povlači i druge oblike za sobom. Rizična ponašanja mogu imati ozbiljne posljedice na tjelesno i mentalno zdravlje mladih koje se protežu na odraslu dob (Šentija Knežević, Kucalo i Ajduković, 2019).

Dosad u nacionalnom prostoru postoje istraživanja sve učestalije pojave rizičnog ponašanja djece i mladih. Prema podacima MUP-a, na nacionalnoj razini evidentirano je 865 kazneno neodgovorne djece i kazneno odgovorne djece (maloljetnika) koji su počinili 1679 kaznenih djela. Od toga je 152 kazneno neodgovorne djece počinilo 199 kaznenih djela, dok je 713 maloljetnika počinilo 1480 kaznenih djela. Najviše prijava odnosi se na imovinska kaznena djela. Troje maloljetnika prijavljeno je za kaznena djela ubojstva i teškog ubojstva. Ukupno je prijavljeno 39 kaznenih djela teških tjelesnih ozljeda te 60 tjelesnih ozljeda koje su počinila djeca/maloljetnici. Prijavljeno je i 99 kaznenih djela maloljetnika povezanih s drogom. Prijavljeno je i 14 kaznenih djela nasilja u obitelji koje su počinili maloljetnici, a 134 maloljetnika prijavljeno je za prekršaje prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (97 mladića i 37 djevojaka). Evidentirano je 340 maloljetnih počinitelja prekršajnih djela s elementima nasilja iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, od kojih su 33 počinitelja djevojke (RH, Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2020., str. 84).

Unazad dvadesetak godina primjećuje se porast na međunarodnoj razini mladih koji preuranjeno počinju iskazivati seksualizirano ponašanje, konzumiraju alkohol i droge, sve je veća pojava nezainteresirane djece i mladih za školu, uočava se nedostatak pozitivne podrške obitelji te

je mnogo mladih koji rano ulaze u svijet delinkvencije (Zloković i Vrcelj, 2010). Stručni postupak za maloljetnike u Hrvatskoj usmjeren je na pet osnovnih socijalno-pedagoških područja: odnos prema sebi, odnos prema drugima, obrazovanje, slobodno vrijeme, interesi i navike (Bouillet, 2010).

Europsko istraživanje pod nazivom ESPAD o pušenju, pijenju alkohola, uzimanju droga i drugim oblicima ovisnosti djece školske dobi objavilo je rezultate za 2019. godinu. ESPAD je najveći međunarodni istraživački projekt o adolescentskom korištenju sredstava ovisnosti u svijetu. Istraživanje je provedeno u 35 europskih zemalja, uključujući 25 članica EU-a. Ukupno je 99 647 učenika sudjelovalo u istraživanju odgovarajući na anonimni upitnik. Uz teme o pušenju, alkoholu i uzimanju droga, pokriveno su i teme korištenje društvenih medija, igranja videoigara i kockanja. Rezultati su prikazali da pijenje alkohola ostaje visoko među adolescentima u Europi, uz prosječno više od tri četvrtine (79 %) učenika koji su pili alkohol u životu. Pozitivne promjene uočljive su kod tinejdžerskog pušenja, a kao doprinos tomu smatra se promjena mjere javnih politika usmjerene na ograničavanje uporabe duhana koje su se uvodile posljednja dva desetljeća. Između 1995. i 2019., ESPAD prosjeci pušenja cigareta pali su za životno korištenje (sa 68 % na 42 %), trenutno pušenje (s 33 % na 20 %) te za svakodnevno pušenje (s 20 % na 10 %). Kanabis (marihuana) i dalje je najčešće korištena ilegalna droga među učenicima ESPAD zemalja. Prosječno je 16 % učenika izjavilo da je koristilo marihuanu barem jednom u životu. Rezultati pokazuju da je kockanje za novac postalo popularna aktivnost među učenicima u Europi, s 22 % ispitanika koji su izjavili da su u posljednjih 12 mjeseci kockali na barem jednu igru (pretežito lutrija). Vjerojatno potaknuto rastućom popularnosti pametnih telefona i tableta, igranje videoigara postalo je popularnije te se u sve većoj mjeri igraju igre na tim uređajima. Oko 60 % učenika izjavilo je da je u posljednjih mjesec dana igralo digitalne igre tijekom tipičnog radnog dana, a 69 % tijekom vikenda (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019).

Kako se rizična ponašanja djece i mladih sve više umnožavaju, tako se među mladima učestalije koriste i nazivi za koje odrasle generacije možda nisu čule, a među mladima se upotrebljavaju. Pojam *politoksikomanija* odnosi se na kombiniranje psihoaktivnih supstanci i alkohola, strani pojam *bringe drinking* odnosi se na brzo opijanje, a seksualni odnos sa što većim brojem partnera naziva se *hook up* kultura. Navedena ponašanja u mladima slijede i hazardne rizične vožnje motornih vozila, pojavljuje se i sve veća problematika vezana uz psihosomatska ponašanja

poput depresije i anksioznosti, poremećaja prehrane i spavanja te druga rizična ponašanja. Sve spomenuto ukazuje na potrebu da se među djecom i mladima ističe potreba razvoja identiteta koja zahtijeva višeslojnu identifikaciju na globalnoj, društvenoj, nacionalnoj, spolnoj i individualnoj identifikaciji, među kojima primaran naglasak treba biti na razvoju individualnog identiteta (Zloković i Vrclj, 2010).

Roditeljski odgojni postupci mogu utjecati na razvoj rizičnih ponašanja kod djece i mladih. Odgojni postupci roditelja koji najčešće ostavljaju traume na djeci su postupci poput pretjeranog kontroliranja ili zanemarivanja, verbalno, fizički, emocionalno ili seksualno zlostavljanje djece (Forward i Buck, 2002). Obiteljske svađe često potiču roditelje da njihova oštrina, odbacivanje i nedosljednost u pristupu prema djeci bude istaknuta. Takav pristup i obiteljska atmosfera može izazvati kod djece pojavu rizičnog ponašanja koje se može razviti u problematično ponašanje. Posljedice obiteljskog sukoba mogu se razlikovati kod djece, ovisno o njihovoj dobi. Djeca koja su još bebe iskazuju nezadovoljstvo kroz razvojne i samoregulacijske probleme, dok predškolci pokazuju znakove samookrivljanja, straha, zbunjenosti, krivnje i tuge (Xerxa i sur., 2020).

Podatak o pravima djece i mladih zapisan u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta naglašava prava koja su djeci i mladima zajamčena. Prema navedenom, prava djece i mladih su: pravo na preživljavanje i puni razvoj njihova potencijala, pravo na zaštitu od zlostavljanja i zanemarivanja, iskorištavanja, izrabljivanja i okrutnosti te pravo na učešće u odlučivanju na način da izražavaju svoja mišljenja i da se njihova mišljenja poštuju, imaju utjecaja u pitanjima koja se na njih odnose i slobodno se udružuju s drugima. Roditelji odgojnim postupcima poput razgovora, povjerenja i pružanja slobode izričaja mogu potaknuti dijete da izrazi svoje strahove, pritiske i osjećaje te na taj način ojačati odnos „roditelj – dijete“ (Durrant, 2014).

Važno je spomenuti i podatak propisan u Svjetskom izvještaju o nasilju nad djecom, gdje su dane preporuke za smanjenje nasilja nad djecom u njihovim domovima. U tim preporukama naglašava se da roditelji pri odgojnim postupcima učine sljedeće: ukinu fizičko kažnjavanje, promoviraju nenasilnu komunikaciju i odnos s djecom, usavršavaju vještinu u nenasilnoj disciplini, rješavanju problema i rješavanju konflikata, poštuju djecu kao potpune ličnosti, poštuju njihovo dostojanstvo i razvojne potrebe i bolje razumiju razvoja djeteta (Durrant, 2014).

5. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

5.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja odnosi se na prikupljanje mišljenja roditelja o njihovim odgojnim postupcima, što sve utječe na njih i koje odgojne postupke roditelji primjenjuju. Predmet istraživanja ovoga rada odnosi se i na ispitivanje roditeljskog mišljenja o tome što sve utječe na rizično ponašanje djece i mladih, procjenu jesu li njihova djeca u opasnosti od rizika te primjenjuju li roditelji neke specifične odgojne postupke prema djetetu za koje smatraju da iskazuje rizično ponašanje. Svrha ovoga rada jest poticati osnaživanje obitelji, izgradnju pozitivnih odnosa između roditelja i djeteta te ukazati na važnost roditeljskih odgojnih postupaka. Kako se društvo mijenja, tako se pojavljuju novi i drugačiji izazovi vezani uz odgoj djece. Sukladno tim promjenama, pojavljuje se i potreba da se ponovno ispita roditeljska perspektiva vezana uz primjenu odgojnih postupaka i roditeljsko mišljenje o rizičnosti ponašanja djece i mladih.

5.2. Ciljevi istraživanja i hipoteze

Temeljno istraživačko pitanje ovoga rada ispituje roditeljsku perspektivu o odgojnim roditeljskim postupcima i rizičnom ponašanju djece i mladih.

Iz temeljnog istraživačkog pitanja proizlaze sljedeći specifični ciljevi:

- Utvrditi koje odgojne postupke roditelji primjenjuju.
- Ispitati koje odgojne postupke roditelji primjenjuju s obzirom na dob djeteta i bračni status roditelja.
- Ispitati procjenu roditelja smatraju li da je edukacija za roditelje potrebna i ima li razlike u procjeni s obzirom na broj djece unutar obitelji.
- Ispitati procjenu roditelja o tome što utječe na njihove odgojne postupke i ima li razlike u roditeljskoj procjeni s obzirom na dob djeteta.
- Ispitati procjenu roditelja o tome što utječe na rizično ponašanje djece i mladih i ima li razlike u procjeni s obzirom na dob djeteta.
- Ispitati procjenu roditelja o tome što misle koliko su njihova djeca u opasnosti od rizika i ima li razlike u procjeni s obzirom na dob djeteta.

Hipoteze istraživanja:

- H1: Postoji statistički značajna razlika pri odgojnim postupcima koje roditelji primjenjuju u odgoju djece s obzirom na dob djece i bračni status roditelja.
- H2: Postoji statistički značajna razlika pri roditeljskoj procjeni o tome što utječe na odgojne postupke s obzirom na dob djece i bračni status roditelja.
- H3: Postoji povezanost između roditeljskog stava o važnosti educiranja roditelja kako bi se lakše nosili s izazovima koje roditeljstvo nosi i broja djece koji roditelji imaju.
- H4: Postoji statistički značajna razlika pri procjeni roditelja o tome što utječe na rizično ponašanje djece i mladih s obzirom na dob djeteta.
- H5: Postoji povezanost između procjene roditelja o tome misle li da je njihovo dijete u opasnosti od rizika s obzirom na dob djeteta.

5.3. Varijable istraživanja

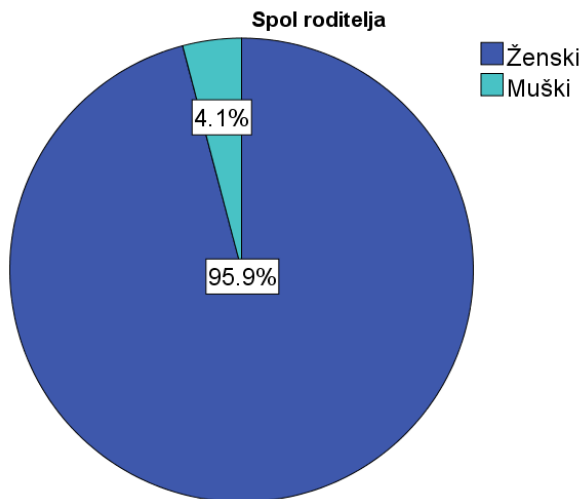
Nezavisne varijable su spol i dob roditelja, dob djece, veličina i struktura obitelji i socioekonomski status roditelja.

Zavisne varijable su odgojni postupci roditelja i rizična ponašanja djece i mladih.

5.4. Uzorak

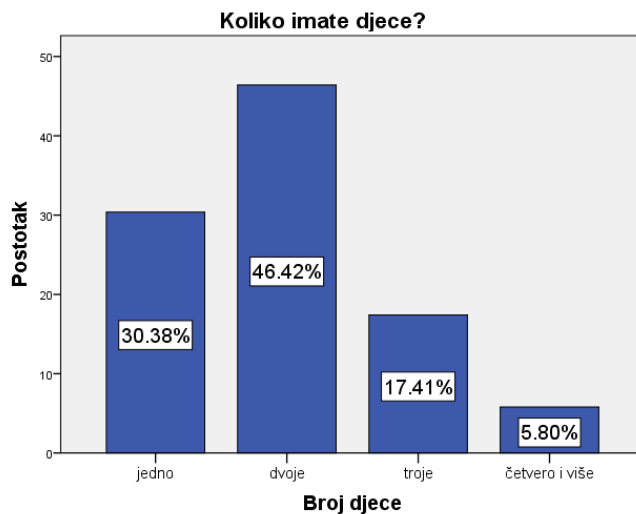
Ciljanu skupinu istraživanja čine roditelji djece predškolske, osnovnoškolske i srednjoškolske dobi. Uzorak je prigodni (namjerni). U istraživanje su uključeni rastavljeni i samohrani roditelji različite životne dobi. Od ukupno 422 roditelja koji su pristupili ispunjavanju anketnog upitnika, njih 293 u potpunosti je popunilo upitnik, stoga oni čine uzorak u ovom istraživanju. Od ukupnog broja ispitanika (N=293), njih 281 (95,9 %) je ženskoga spola, a njih 12 (4,1 %) muškoga spola (slika 3).

Slika 3. Grafički prikaz raspodjele odgovora ispitanika prema varijabli spol (N=293)

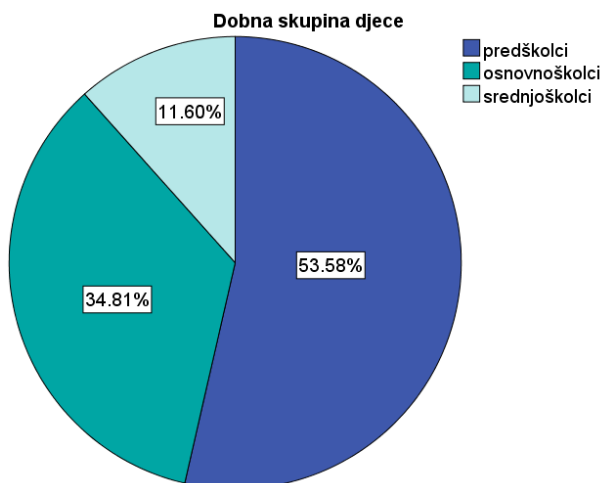
Na Slici 4. prikazano je kako od ukupnog broja roditelja (N=293) 89 (30,38 %) roditelja ima jedno dijete, 136 (46,42 %) roditelja ima dvoje djece, 51 (17,42 %) roditelj ima troje djece i 17 (5,8 %) roditelja ima četvero ili više djece.

Slika 4. Grafički prikaz broja djece unutar obitelji (N=293)

Na Slici 5. prikazano je kako od ukupnog broja roditelja (N=293) 157 (53,58 %) roditelja ima djecu predškolske dobi, 102 (34,81 %) roditelja ima djecu osnovnoškolske dobi i 34 (11,60 %) roditelja ima djecu srednjoškolske dobi.

Slika 5. Grafički prikaz kojoj dobnoj skupini pripadaju djeca ispitanika (N=293)

U Tablici 3. prikazano je kako od ukupnog broja roditelja (N=293) mjesečna primanja od 3000 do 5000 kuna ima 8 (2,7 %) roditelja, od 5000 do 7000 kuna ima 34 (11,6 %) roditelja, od 7000 do 10000 kuna ima 76 (25,9 %) roditelja, dok od 10000 kuna na više ima 175 (59,7 %) roditelja.

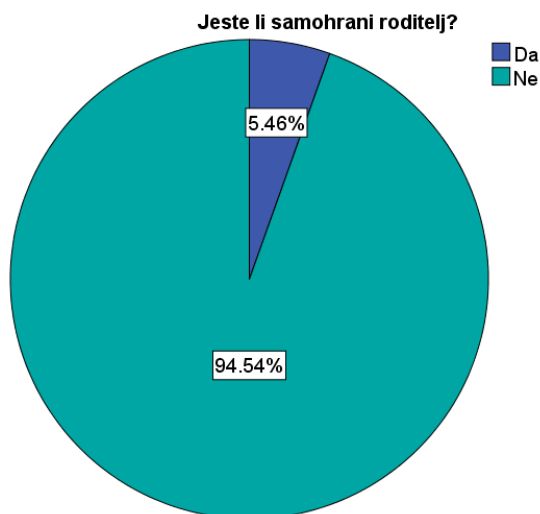
Tablica 3. Prikaz mjesečnih primanja u obitelji (N=293)

	Mjesečna primanja u obitelji	f ³	%
1.	Manje od 3000	0	0 %
2.	Od 3000 do 5000	8	2,7 %
3.	Od 5000 do 7000	34	11,6 %
4.	Od 7000 do 10000	76	25,9 %
5.	Od 10000 na više	175	59,7 %
Ukupno		293	100 %

³ Vrijednosti su izražene u f = frekvencijama i % = postocima.

Na Slici 6. prikazano je kako je od ukupnog broja ispitanika (N=293) 277 (94,54 %) roditelja navelo da nisu samohrani roditelji, dok se 16 (5,46 %) ispitanika izjasnilo da su samohrani roditelji.

Slika 6. Grafički prikaz bračnog statusa roditelja (N=293)

5.5. Instrumenti istraživanja

Provedeno je kvantitativno istraživanje pri kojemu je konstruiran anketni upitnik (Prilog 1.) koji se sastoji od četiri skupine pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Ispitanici su odgovarali prema ljestvici Likertova tipa od 0 do 5. Neka od pitanja za procjenu roditeljskih uvjerenja o rizičnim ponašanjima djece i mladih sastavljena su dijelom na temelju pitanja iz članka *Rizična ponašanja djece i mladih* (Zloković i Vrcelj, 2010, str. 202).

Na prvo pitanje: „Molimo Vas da procijenite koje Vi roditeljske postupke primjenjujete“ roditelji su procjenjivali na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad, 1 – vrlo rijetko, 2 – poprilično rijetko, 3 – malo češće, 4 – često, 5 – vrlo često. Na drugo pitanje: „Molimo Vas, procijenite u odgovoru kakvi su Vaši navedeni čimbenici (dobri, prosječni, loši), a nakon toga procijenite na skali u kojoj mjeri oni utječu na vaše roditeljske postupke“ roditelji su procjenjivali na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad ne utječe, 1 – vrlo rijetko, 2 – dosta rijetko, 3 – poprilično rijetko, 4 – jako, 5 – izuzetno. Na treće pitanje: „Molimo Vas da procijenite svaki od navedenih čimbenika i označite kako prema Vašem mišljenju ono utječe na rizično ponašanje djece i mladih u današnje

vrijeme?“ roditelji su procjenjivali na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad ne utječe, 1 – vrlo rijetko, 2 – dosta rijetko, 3 – poprilično rijetko, 4 – jako, 5 – izuzetno utječe. Na četvrto pitanje: „Molimo Vas da procijenite moguću rizičnost s obzirom na Vaše dijete“ roditelji su procjenjivali na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad, 1 – vrlo rijetko, 2 – poprilično rijetko, 3 – malo češće, 4 – često, 5 – vrlo često.

Na početku ankete ispitanicima je bilo objašnjeno da su njihovi odgovori povjerljivi i anonimni te da od istraživanja mogu odustati u bilo kojem trenutku. Prije pitanja po skupinama od ispitanika (roditelja) se tražilo da odgovore na opća informativna pitanja vezana uz njihovu obitelj. Roditelji su također u sklopu svake skupine pitanja odgovarali i na pitanja otvorenog tipa. Sumirani odgovori roditelja na otvorena pitanja prikazani su u rezultatima, a kompletni odgovori roditelja nalaze se u Prilogu 2. Anketni upitnik izrađen je na internetskoj stranici www.freeonlinesurvey.com te su u navedenom programu pohranjena pitanja i rezultati, dostupni na uvid. Zbog trenutne situacije vezane uz pandemiju uzrokovanu virusom COVID-19 i zbog zdravstvene sigurnosti roditelja i istraživača, roditelji su pristupali anketi putem interneta i na taj način doprinijeli istraživanju ovoga rada.

5.6. Prikupljanje podataka

Proces prikupljanja podataka trajao je od 31. listopada do 3. studenoga 2021. godine. Način prikupljanja podataka bio je mrežni anketni upitnik. Anketni mrežni upitnik elektroničkim putem poslan je roditeljima čija djeca pohađaju izviđačke aktivnosti u Izviđačkom društvu Rakovi, školu košarke u OŠ Remete i dramske radionice Mali Princ te je postavljen i na društvenu mrežu Facebook. Kako bi se prikupio što veći broj ispitanika, anketni mrežni upitnik prosljeđen je i Gradskom uredu za obrazovanje u Zagrebu, čiji su djelatnici bili zamoljeni da prosljede upitnik roditeljima čija su djeca predškolske, osnovnoškolske ili srednjoškolske dobi. Svi roditelji bili su informirani o tome da je ispunjavanje anketnog upitnika u potpunosti anonimno te da će se podaci prikupljeni ovim istraživanjem koristiti isključivo u svrhu izrade diplomskoga rada.

5.7. Obrada podataka

Podaci su nakon inicijalne pripreme u Excel tablici učitani u IBM SPSS 20.0. U obradi podataka koristile su se metode deskriptivne statistike, korelacijske metode i testovi razlike. U području deskriptivne statistike korištene su frekvencije, postoci, mjere centralne tendencije i mjere varijabilnosti (aritmetička sredina, standardna devijacija). Za utvrđivanje postojanja statistički značajnih razlika među varijablama proveden je Kruskal-Wallis test kao neparametrijska zamjena za jednosmjernu analizu varijance (ANOVA) za nezavisne uzorke, dok se Mann Whitney U test provodio kao neparametrijska zamjena za t-test za nezavisne uzorke (u slučajevima kada su narušeni preduvjeti za provedbu parametrijskog testa). Također, za utvrđivanje korelacije korišten je Spearmanov test.

6. PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA

U nastavku rada slijedi prikaz rezultata deskriptivne statistike o odgojnim roditeljskim postupcima i rizičnom ponašanju djece i mladih iz roditeljske perspektive, pri čemu M označava aritmetičku sredinu, a SD predstavlja standardnu devijaciju. Ispitanici su odgovarali na četiri skupine pitanja. Prva skupina pitanja odnosi se na procjenu roditelja koje odgojne postupke primjenjuju. Druga skupina pitanja odnosi se na procjenu roditelja o tome što utječe na njihove odgojne postupke i jesu li ti utjecaji u njihovoj situaciji dobri, prosječni ili loši. Treća skupina pitanja odnosi se na mišljenje roditelja što sve utječe na rizična ponašanja djece i mladih. Četvrta skupina pitanja odnosi se na procjenu roditelja smatraju li da je ponašanje njihove djece u opasnosti od rizičnog ponašanja.

Deskriptivni rezultati vezani uz prvu skupinu pitanja prikazani su u Tablici 4. i pokazuju **koje odgojne postupke roditelji primjenjuju**. Analizom dobivenih podataka uočava se kako je najveća vrijednost aritmetičke sredine za roditeljski postupak „privrženost“, pri čemu 97,6 % ispitanika često ili vrlo često primjenjuje taj roditeljski postupak. Sljedeći postupak koji se najviše primjenjuje jest „razgovor“, pri čemu 96,9 % ispitanika često ili vrlo često primjenjuje taj roditeljski postupak. Postupak s najmanjom vrijednosti aritmetičke sredine je „blago tjelesno kažnjavanje“, pri čemu 59,7 % ispitanika tvrdi da nikad ne koristi taj postupak. Ipak, 36,2 % ispitanika primjenjuje blago tjelesno kažnjavanje vrlo rijetko ili prilično rijetko.

Tablica 4. Deskriptivni prikaz primjene odgojnih roditeljskih postupaka

	Odgojni postupci koje roditelji primjenjuju	0	1	2	3	4	5	M	SD ⁴
1.	Razgovor	0,0	0,0	0,3	2,7	22,5	74,4	4,71	0,531
2.	Dogovor	0,0	0,0	0,7	6,8	32,8	59,7	4,52	0,655
3.	Kritiziranje	4,1	17,1	25,6	36,5	12,3	4,4	2,49	1,163
4.	Uskraćivanje povlastica ili prethodno obećane nagrade	13,3	20,1	21,5	31,1	9,9	4,1	2,16	1,337
5.	Blago tjelesno kažnjavanje	59,7	30,7	5,5	3,4	0,7	0,0	0,55	0,804
6.	<i>Time-out</i> – „Vrijeme za razmišljanje“	16,0	15,7	19,1	25,9	16,0	7,2	2,32	1,501
7.	Nagrađivanje	3,1	2,4	8,2	32,1	33,1	21,2	3,53	1,163
8.	Prihvatanje raznolikosti	0,0	0,3	1,0	10,6	29,4	58,7	4,45	0,751
9.	Razumijevanje ponašanja	0,0	0,0	1,4	14,3	44,4	39,9	4,23	0,739
10.	Usmjeravanje u ponašanju	0,0	0,0	1,0	11,6	29,7	57,7	4,44	0,736
11.	Pomoć oko organizacije	0,0	1,0	3,8	19,8	30,7	44,7	4,14	0,933
12.	Povjerenje	0,0	0,0	0,7	6,1	23,2	70,0	4,62	0,632

⁴ 0 = nikad, 5 = vrlo često; M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija

13.	Nadzor nad djetetom	0,0	1,7	6,1	20,1	31,4	40,6	4,03	1,005
14.	Uključenost u djetetove obaveze	0,0	0,7	3,1	14,7	27,3	54,3	4,31	0,882
15.	Privrženost	0,0	0,0	0,7	1,7	18,1	79,5	4,76	0,506

Iz navedenoga je vidljivo kako roditelji stavljaju naglasak na primjenu pozitivnih odgojnih postupaka prema svojoj djeci, kao što su „privrženost“, „razgovor“, „povjerenje“ i „dogovor“ te tim postupcima na kvalitetan način utječu na razvoj djeteta. Navedeno potvrđuju i Deković i Raboteg (1996) navodeći kako se odgojni postupci koje roditelji primjenjuju odražavaju na djetetov socio-emocionalni razvoj. Odnos između roditelja i djece definira se kroz ostvarenu privrženost, prihvaćenost i emocionalnu podršku. Osjećaj prihvaćenosti od strane roditelja kod djece razvija samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi (Deković i Raboteg-Šarić, 1996). Također, uočljivo je kako roditelji diskutabilne roditeljske odgojne postupke kao što su „kritiziranje“, „blago tjelesno kažnjavanje“ ili „*time out* – vrijeme za razmišljanje“ primjenjuju u najmanjoj mjeri. Prema modernom roditeljstvu, postupak „*time out* – vrijeme za razmišljanje“ odnosi se na situacije kada je dijete neposlušno te se tada postavlja da sjedi mirno jednu minutu i pritom roditelj sjedi zajedno s djetetom cijelo to vrijeme. To zahtijeva više roditeljskog vremena, ali ta metoda pokazala se učinkovitom metodom kao dugoročno rješenje umjesto kažnjavanja djeteta slanjem u kut. Dijete na taj način nije ostavljeno da se samo nosi sa svojim osjećajima. Time se „*time out* – vrijeme za razmišljanje“ smatra poželjnim i učinkovitim odgojnim postupkom.⁵ Roditeljski odgojni postupci povezani su s promjenama koje društvo nameće, različitim kulturnim shvaćanjima i uvjerenjima. U suvremenim znanstvenim spoznajama o djetetovu razvoju i mogućnostima odgoja nailazimo na velike promjene po pitanju pogleda na dijete. Suvremene spoznaje shvaćaju dijete kao aktivno, kreativno i kompetentno biće, stoga se pojavljuju nove paradigme odgojnih roditeljskih postupaka (Jurčević-Lozanić i Kunert, 2015).

Roditelji su bili zamoljeni da odgovore na otvoreno pitanje: „Ako primjenjujete neke druge odgojne postupke, molimo Vas, navedite koje?“ U Tablici 5. prikazani su odgovori roditelja koji su navodili da pri odgoju djece još primjenjuju postupke poput poštovanja, učenja kroz igru, promatranja djeteta, postupanja prema intuiciji, umjerenih pohvala i navođenja djeteta da uči iz vlastitih pogrešaka.

⁵ <https://modernoroditeljstvo.com/djeca/zasto-ne-slati-dijete-u-kut/> 11.11.2021.

Tablica 5. Odgojni postupci roditelja

1.	Dajem veliku važnost svim njihovim malim i velikim postignućima, pohvaljujem umjereno.
2.	Nekad metoda pokušaja i pogreške te izvlačenja vlastitog zaključka, često primjeri iz okoline, puno čitamo knjiga sa sličnim događajima i situacijama, puno boravka u prirodi, izrazito ograničeno vrijeme gledanja televizije i mobitela nikako (isključivo u svrhu upoznavanja da znaju nazvati 112 u hitnom slučaju i neku blisku osobu iz imenika roditeljskog mobitela u slučaju nužde).
3.	Poštovanje.
4.	Učenje kroz igru.
5.	Promatrati dijete, osluškiavanje bez ispitivanja.
6.	Rad na sebi koji posredno utječe na poboljšavanje odnosa s djecom.
7.	Roditeljska intuicija i osjećaj što treba neovisno o naučenim stvarima.

Roditelji su također bili zamoljeni da odgovore na otvoreno pitanje: „Smatrate li da je edukacija za roditelje važna kako biste se lakše nosili s izazovima koje roditeljstvo nosi?“ Od ukupnog broja ispitanika (N=293), 240 (81,3 %) roditelja odgovorilo je potvrdno – kako smatraju da su edukacije za roditelje važne i da im mogu pomoći da se lakše nose s izazovima koje roditeljstvo nosi. U Tablici 6. prikazani su odgovori roditelja, gdje su najčešće navodili da su edukacije za roditelje bitne jer roditeljima nedostaje znanja i iskustva koje mogu čuti od drugih te zbog kvalitetnijeg odgoja i unapređenja odnosa s djecom. Zbog obimnosti odgovora, u tablici 6 prikazat će se neki od njih, dok se potpuni prikaz odgovora nalazi u prilogu 3.

Tablica 6. Stav ispitanika o važnosti educiranja roditelja o odgoju djece

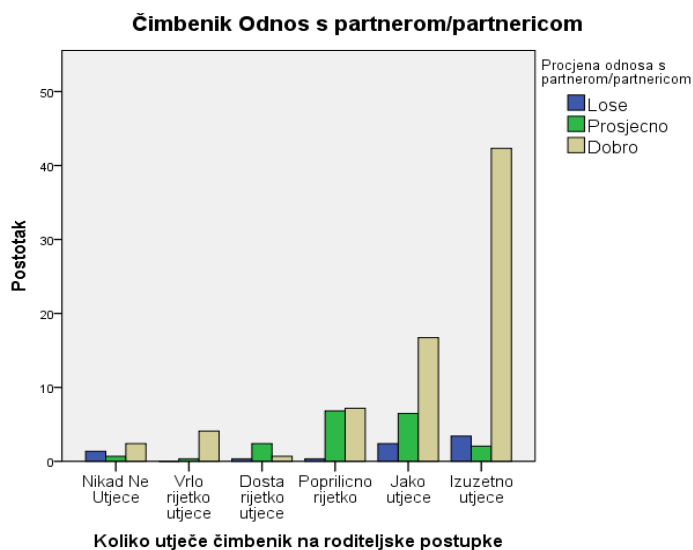
1.	Kako bi mogli bolje razumjeti ponašanje svoje djece i uzroke određenog ponašanja te kako bi naučili kako je najbolje reagirati na ponašanje i emocije svoje djece.
2.	Kako bi nam bilo lakše nositi se sa izazovima roditeljstva.
3.	Kako bismo znali na koji način reagirati i postaviti se prema djetetu u određenim situacijama.
4.	Kako bismo mogli bolje razumjeti dijete i znati kakve sve opcije postoje.
5.	Kako prepoznati je li naš postupak u odgoju prestrog.
6.	Veća iskustva, više sadržaja za čuti i naučiti kroz primjere drugih.
7.	Da bi lakše razumjeli djecu, pomogli im u njihovim slabostima.
8.	Jer nemamo na sve odgovore. I mi se kao roditelji učimo u hod.
9.	Jer pomaže pri shvaćanju faza i razvoja djeteta.
10.	Jer postoje situacije na koje mi roditelji ne znamo kako reagirati i dobro nam dođe usmjeravanje.
11.	Novi izazovi odgoja.
12.	Za lakše razumijevanje djetetovih emocija.

Analizom dobivenih podataka vezanih uz drugu skupinu pitanja, gdje su **roditelji procjenjivali što najviše utječe na odgojne postupke koje primjenjuju**, uočava se kako najveću vrijednost aritmetičke sredine imaju sljedeće tvrdnje: „odnosi s partnerom/partnericom“, kojih čini 47,8 % roditelja, „komunikacija unutar obitelji“, kojih čini 45,7 % roditelja, i „odnosi u obitelji“, kojih čini 39,6 % roditelja (Tablica 7). Za tvrdnju „odnosi s partnerom/partnericom“ 73,4 % roditelja opisalo je da su njihovi odnosi dobri (Slika 7).

Tablica 7. Deskriptivni prikaz roditeljske procjene o utjecajima na odgojne postupke

	Procjena roditelja o utjecaju na odgojne postupke	Loše	Prosječno	Dobro	0	1	2	3	4	5	M	SD
1.	Stambena situacija u kojoj se nalazim	0,7	34,1	65,2	17,4	7,2	12,3	26,6	22,9	13,7	2,71	1,636
2.	Komunikacija unutar obitelji	2,7	27,3	70,0	2,4	4,1	5,5	15,0	27,3	45,7	3,98	1,258
3.	Odnos s partnerom/partnericom	7,8	18,8	73,4	4,4	4,4	3,4	14,3	25,6	47,8	3,96	1,368
4.	Odnosi u obitelji	2,4	20,5	77,1	3,1	4,1	6,8	15,4	31,1	39,6	3,86	1,292
5.	Zadovoljstvo na poslu	7,8	37,5	54,6	5,5	10,2	9,2	28,3	26,6	20,1	3,21	1,424
6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	1,4	18,1	80,5	5,8	6,8	5,8	17,1	23,5	41,0	3,69	1,505
7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	1,4	31,7	66,9	12,6	14,3	19,8	25,3	15,4	12,6	2,54	1,538
8.	Emocije koje osjećam	3,4	42,3	54,3	3,8	2,7	4,1	21,8	34,8	32,8	3,80	1,233
9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	16,0	70,3	13,7	2,7	4,4	9,6	31,7	26,3	25,3	3,50	1,243
10.	Financijska situacija unutar obitelji	4,1	43,3	52,6	5,8	8,2	9,6	31,7	23,2	21,5	3,23	1,411
11.	Vlastita uvjerenja	0,7	21,2	78,2	4,4	5,8	6,8	19,8	33,5	29,7	3,61	1,362

Slika 7. Grafički prikaz za „odnos s partnerom/partnericom“

Iz navedenog proizlazi kako prema roditeljskom mišljenju na njihove odgojne postupke najviše utječu „komunikacija u obitelji“, „odnos s partnerom/partnericom“ i „odnosi u obitelji“, dok najmanje utjecaja na roditeljske postupke ima „pandemija uzrokovana virusom COVID-19“. Također, uočljivo je kako roditelji koji su opisali partnerske odnose kao dobre ujedno smatraju da oni najviše utječu na odgojne postupke roditelja, dok oni roditelji koji su navodili da su njihovi partnerski odnosi prosječni ili loši smatraju da isti poprilično rijetko utječu na odgojne postupke (Slika 7).

Da su partnerski odnosi izuzetno važni, potvrđuje i literatura, gdje se spominje kako je najvažniji odnos u obitelji odnos između majke i oca. Kvalitetu toga odnosa čine kognitivna (intelektualna, racionalna) i emocionalna (osjećajna) komunikacija. Netko je više sklon jednoj, a netko drugoj vrsti komunikacije. Problemi u obitelji mogu nastati kada jedan od partnera njeguje samo jednu vrstu komunikacije (Campbell, 2000). Loši partnerski odnosi često mogu kulminirati međusobnom osvetom partnera ili, još gore, manipulacijom nad djetetom jednoga ili oba roditelja te takav pristup nikako ne doprinosi zdravom razvoju djeteta. Ako partnerski loši odnosi kulminiraju civiliziranim razvodom, dijete/djeca u tom procesu mogu pretrpjeti velik stres i bol bez obzira na svoju dob. U takvim situacijama roditelji bi trebali biti spremni postaviti sebi pitanje: „Želimo li odgajati dijete kao zdravu, sretnu i uspješnu ličnost ili njime manipulirati?“ (Zloković i Čekolj, 2018). Nadalje, roditelji su navodili kako na njihove odgojne postupke značajan utjecaj

ima čimbenik „odnosi u obitelji“. Obiteljski odnosi važni su iz razloga što dijete unutar obitelji stječe prve radosti, doživljaje i iskustva. Odgojni postupci roditelja značajni su i mogu uvelike doprinijeti obiteljskoj stabilnosti te djetetovu daljnjem razvoju i sveukupnoj dobrobiti (Brajša-Žganec i Slunjski, 2006). Vezano uz komunikaciju i odnose unutar obitelji, važno je spomenuti kako obitelj odlikuju složene interakcije tijekom kojih se razvijaju modeli ponašanja i razina osjećajne povezanosti između članova. Obitelj ima jak utjecaj na razvoj osobnog i skupnog identiteta i psihološkog integriteta osobe (Rosić, 2005). Zato je temeljna roditeljska zadaća svojim odgojnim postupcima oblikovati pedagoški kontekst (okruženje i ozračje) u kojemu će dijete zadovoljiti svoje primarne potrebe i razviti svoje potencijale (Jurčević-Lozančić i Kunert, 2015).

Na otvoreno pitanje: „Utječe li nešto drugo na Vaše odgojne postupke“ od ukupno 293 roditelja, njih 36 (12,3 %) odgovorilo je „Da“, dok je njih 257 (87,7 %) odgovorilo „Ne“. Roditelji koji su odgovorili potvrdno bili su zamoljeni da obrazlože svoj odgovor. U Tablici 8. prikazani su odgovori gdje su se roditelji najčešće izjašnjavali kako na njihove odgojne postupke mogu još utjecati i stanje u društvu, djetetovi osjećaji, druga djeca unutar obitelji koja imaju određene zdravstvene poteškoće, bračni status, odgoj njihovih roditelja, stres, financije, dostupnost informacija i literature o odgoju.

Tablica 8. Odgovori roditelja na otvoreno pitanje o tome što još utječe na njihove odgojne postupke

1.	Autizam starijeg djeteta
2.	Dijabetes
3.	Djetetovi osjećaji
4.	Društvo
5.	Emocionalno stanje djeteta
6.	Zdravstveno stanje djeteta ponekad utječe na moje odluke
7.	Okolina
8.	Poteškoće u razvoju jednog djeteta
9.	Pritisak i nervoza
10.	Rastava roditelja
11.	Stanje u društvu
12.	Stres
13.	Svjesno roditeljstvo; poštivanje sebe i djeteta, autentičnost, ispravne vrijednosti, dosljednost
14.	Umor nevezan uz prezaposlenost
15.	Financije
16.	Crte ličnosti
17.	Dijete s posebnim potrebama
18.	Dijete s poteškoćama u razvoju
19.	Educiranje – čitanje o razvojnoj psihologiji, tečaj roditeljstva, educiranje partnera o istom

Neki odgovori koje su roditelji navodili upućuju na to kako i crte ličnosti roditelja mogu utjecati na odgojne postupke koje primjenjuju. Prema Slunjski (2003), na odgovarajuće ili neodgovarajuće roditeljske odgojne postupke može utjecati i roditeljska osobnost. Kako se nijedno dijete ne ponaša isto, tako ni odgojni postupci roditelja ne mogu biti univerzalnog tipa. Svaki čovjek u sebi ima po jednu podličnost koja prevladava u osobi koja se našla u ulozi roditelja/odgajatelja. Prema Slunjski (2003), podličnost roditelja/odgajatelja dijelimo na „perfekcionista“, „pomagača“, „ambicioznog“, „kreativca“, „intelektualca“, „principijelnog“, „hedonista“, „strogog šefa“ i „miroljubivog“. Prema navedenom, ponašanje roditelja prema djetetu vezano je i uz ponašanje dominantne podličnosti koja prevladava kod roditelja (Slunjski, 2003).

Analizom dobivenih podataka vezanih uz treću skupinu pitanja, gdje su **roditelji procjenjivali što najviše utječe na rizično ponašanje djece i mladih**, uočava se (Tablica 9) kako najveću vrijednost aritmetičke sredine imaju tvrdnje: „loš odnos roditelja prema djetetu“, kojih čini 61,8 % roditelja, „narušeni odnosi unutar obitelji“, kojih čini 59 % roditelja, i „nepovoljan ili pretjeran utjecaj tehnologije“, kojih čini 50,9 % roditelja. Tvrdnje koje imaju najmanju vrijednost aritmetičke sredine jesu: „smanjene kognitivne sposobnosti“, kojih čini 13,3 % roditelja, i „okruženje u kojem dijete živi (susjedstvo)“, kojih čini 16,4 % roditelja.

Tablica 9. Deskriptivni prikaz procjene roditelja o utjecajima na rizično ponašanje djece i mladih

	Procijenite u kojoj mjeri sljedeći čimbenici utječu na rizično ponašanje djece i mladih u današnje vrijeme:	0	1	2	3	4	5	M	SD ⁶
1.	Znatiželja	1,7	5,1	8,9	23,9	32,8	27,6	3,64	1,216
2.	Negativan utjecaj vršnjaka	0,3	2,4	4,1	15,4	40,6	37,2	4,05	0,980
3.	Zabava	1,0	4,4	7,8	31,4	34,8	20,5	3,56	1,098
4.	Želja za samopotvrđivanjem	1,0	1,0	5,8	19,5	41,6	31,1	3,93	0,996
5.	Dosada	0,3	2,0	10,2	29,0	33,1	25,3	3,68	1,046
6.	Narušeno mentalno zdravlje djeteta	4,1	4,8	9,9	22,9	27,0	31,4	3,58	1,362
7.	Razina stresa koji doživljavaju u svakodnevi	1,4	1,4	5,5	29,4	32,4	30,0	3,80	1,057
8.	Školski uspjeh	1,7	2,0	9,9	35,2	32,4	18,8	3,51	1,075
9.	Problemi s mentalnim zdravljem roditelja	3,4	2,7	6,5	20,5	28,3	38,6	3,83	1,272
10.	Financijski problemi u obitelji	5,5	1,4	8,5	29,7	30,7	24,2	3,52	1,284
11.	Neznanje o štetnim posljedicama	1,7	2,7	8,9	18,8	28,0	39,9	3,88	1,205

⁶ 0 = nimalo, 5 = vrlo često; M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija

12.	Problemi u školi – niske ili negativne ocjene	2,7	1,0	12,6	33,8	27,6	22,2	3,49	1,158
13.	Problemi u školi s vršnjacima	2,0	0,3	4,4	17,1	38,2	37,9	4,03	1,043
14.	Poteškoće u učenju	2,7	1,7	6,5	36,5	30,7	21,8	3,56	1,117
15.	Utjecaj medija	0,7	1,0	2,4	16,0	35,8	44,0	4,17	0,933
16.	Lock down zbog virusa COVID-19	2,7	2,4	12,3	29,7	22,9	30,0	3,58	1,252
17.	Nepovoljan ili pretjerani utjecaj tehnologije	0,3	0,3	2,7	14,7	31,1	50,9	4,28	0,879
18.	Utjecaj agresivnih, nasilnih, grubih videoigara	2,4	1,0	5,1	14,7	24,2	52,6	4,15	1,155
19.	Višak vremena i pretjerana dokolica	2,4	2,4	9,6	22,9	27,0	35,8	3,77	1,233
20.	Loši bračni/partnerski odnosi roditelja	2,0	0,7	2,0	20,8	29,0	45,4	4,10	1,061
21.	Loš odnos roditelja prema djetetu	2,4	1,0	7,2	27,6	61,8	2,4	4,43	0,965
22.	Narušeni odnosi u obitelji	2,0	0,7	1,0	8,9	28,3	59,0	4,38	0,984
23.	Loši odnosi s vršnjacima	2,0	1,0	2,4	13,3	33,8	47,4	4,18	1,046
24.	Okruženje u kojem dijete živi (susjedstvo)	4,8	1,7	13,7	39,2	27,3	13,3	3,23	1,181
25.	Smanjene kognitivne sposobnosti	3,4	3,4	13,3	42,7	20,8	16,4	3,23	1,179
26.	Zdravstvena situacija u obitelji i bolest	4,4	3,1	11,9	35,2	22,2	23,2	3,37	1,288

Iz navedenoga proizlazi kako roditelji procjenjuju da na rizično ponašanje djece i mladih najviše utječe kada su odnosi unutar obitelji narušeni, kada roditelji imaju loš odnos prema djetetu, i nepovoljan/pretjeran utjecaj tehnologije. S roditeljskom procjenom da na rizična ponašanja djece i mladih mogu utjecati narušeni obiteljski odnosi može se povezati i literatura u kojoj se spominje kako obiteljski sukob ima središnju ulogu u pojavi rizičnog i problematičnog ponašanja kod djeteta. Obiteljske svađe često potiču roditelje da se njihova oštrina, odbacivanje i nedosljednost u pristupu prema djeci istaknu. Roditelji u visoko konfliktnim brakovima imaju manje volje za svoju djecu. Istraživanja pokazuju kako su takvi roditelji skloniji odbacivanju djece, emocionalnoj hladnoći, stroži su u disciplini, povučeni, depresivniji. Navedeno kod djece može izazvati pojavu rizičnog ponašanja koje se može razviti u problematično ponašanje. Posljedice obiteljskog sukoba mogu se razlikovati kod djece ovisno o njihovoj dobi. Djeca koja su još bebe iskazuju nezadovoljstvo kroz razvojne i samoregulacijske probleme, dok predškolci pokazuju znakove samookrivljanja, straha, zbunjenosti, krivnje i tuge (Xerxa i sur., 2020). Također, obiteljska atmosfera može utjecati i na djetetovu izgradnju samopouzdanja, pristup obavezama, motivaciju, akademska postignuća, navike ili rutinu. Kada prevladava loša obiteljska atmosfera u predškolskoj djetetovoj dobi, tada dijete prepoznaje neverbalne poruke koje roditelji šalju kada su u svađi, kada

se ljute ili se ne podnose (Lacković, 2010). Gledajući iz više aspekata, treba uzeti u obzir da se utjecaj obiteljskih odnosa odnosi na slab odnos s roditeljima, odsutnost emocionalne topline, konflikte, slabu obiteljsku povezanost i sl. Velik je broj djece tijekom 2007. godine posegnuo za teškim drogama pokušavajući „riješiti“ ili „zaboraviti“ obiteljsku svakodnevicu. Podaci se odnose na slučajeve djece u sustavu liječenja, pa su tamne brojke zasigurno mnogo veće (Zloković i Vrcelj, 2010).

Roditeljskoj procjeni da na rizično ponašanje djece i mladih utječe i nepovoljan i pretjeran utjecaj tehnologije ide u prilog istraživanje koje je provela Poliklinika za zaštitu djece Grada Zagreba u suradnji s udrugom Hrabri telefon. Provedenim istraživanjem prikazali su kako 45 % predškolske djece u Hrvatskoj samostalno koristi internet, a četvrtina roditelja ne postavlja djeci već u predškolskoj dobi pravila vezana uz korištenje elektroničkih uređaja. Jedan od modernih odgojnih postupaka vezan uz prevenciju ovisnosti o tehnologiji jest sastavljanje obiteljskog ugovora, gdje roditelji zajedno s djetetom mogu dogovoriti vrijeme provedeno na internetu, koje se igrice smiju igrati i kako se općenito ponašati na internetu.⁷

Roditelji su sve svjesniji zlostavljanja preko interneta, koje se sve češće događa na društvenim mrežama, platformama za dopisivanje i igranje igrica među mladima. Radi se najčešće o ponašanju djece osnovnoškolske dobi koje se zna ponavljati s namjerom zastrašivanja ili sramoćenja osobe javno. Primjeri takve vrste ponašanja jesu: širenje laži ili objavljivanje fotografija koje za cilj imaju osramotiti nekoga na društvenim mrežama, slanje poruka koje povređuju ili prijetnji putem platformi za dopisivanje i lažno predstavljanje te slanje neugodnih poruka u ime druge osobe.⁸

U godini 2020./2021. školska nastava održavala se *online* te su time djeca bila izloženi negativnijim stranama korištenja interneta, pa tako i internetskom nasilju. Prema navodu autorice Ružić (2011), roditelji djece osnovnoškolske dobi najčešće ne smatraju kako će baš njihovo dijete biti žrtva nasilja ili nasilnici na internetu, stoga je važno uočiti kako su se u posljednjih desetak godina roditelji ipak osvijestili o nepovoljnom utjecaju tehnologije. Roditelji trebaju obratiti posebnu pozornost na zaštitu vlastite djece na internetu kako njihova djeca ne bi postala žrtve bilo kojeg oblika kriminala ili da ne bi bili suučesnici *cyber* nasilja (Ružić, 2011). Također, prema

⁷ <https://www.medijskapismenost.hr/sigurnost-predskolaca-na-internetu-savjeti-za-roditelje/> 11.11.2021.

⁸ <https://www.skole.hr/kako-zaustaviti-bullying/> 12.11.2021.

procjeni roditelja, opasnost za djecu predstavlja i utjecaj agresivnih i grubih videoigara. Kao odgovor na spomenute probleme, razne internetske stranice rade na specijaliziranim igrama za djecu svih dobi koje mogu biti i odličan način učenja. Takve igrice roditelji i mladi mogu prepoznati tako što će naići na oznaku ESRB (*Entertainment software rating board*). Postoje još neki preglednici koji mogu pomoći zaposlenim roditeljima da imaju uvid u aktivnosti i vrijeme koje djeca provode na internetu: Kidrocket, Kiduzi, Netdino i Tuki (Erceg, 2015). Mnogi autori rizike i zaštite za razvoj rizičnih ponašanja smještaju u djetetovo šire i uže okruženje te u njega samoga. Ishodi za dijete ovisit će ne samo o omjeru rizika i zaštita koje ono nosi u sebi već i o rizicima i zaštitama koje okruženje u kojemu živi ima te u interakciji svih čimbenika međusobno. Upravo o toj interakciji, koja se neprestano događa između djeteta i njegova okruženja, rizičnih i zaštitnih čimbenika, ovise različiti „izlazi“ koje će dijete / mladi čovjek postići (Bašić, Koller–Trbović i Uzelac, 2004).

Na otvoreno pitanje: „Smatrate li da još nešto utječe na rizično ponašanje djece i mladih?“ roditelji koji su odgovorili potvrdno navodili su kako na rizično ponašanje djece i mladih mogu utjecati i dostupna nepoželjna sredstva, pritisci i izazovi s kojima se mladi susreću, nedostatak zdravih međugeneracijskih odnosa, nesposobnost pri regulaciji emocija, otuđivanje, pretrpljena zlostavljanja i nisko samopouzdanje (Tablica 10).

Tablica 10. Odgovori roditelja na pitanje što još utječe na rizično ponašanje djece i mladih

1.	Dostupnost nepoželjnih sredstava.
2.	Izazovi koje trebaju ispuniti.
3.	Laka dostupnost novca i informacija.
4.	Nedostatak zdravih međugeneracijskih odnosa.
5.	Nesposobnost prepoznavanja i verbaliziranja vlastitih te tumačenja tuđih emocija.
6.	Sekte, raznorazni izazovi, otuđivanje, nemaju često osnovna znanja o empatiji i lišeni su emocija jer je većina komunikacije preko Facebooka, WhatsAppa, Vibera, Messengera, Snapchata, Instagrama... iskrivljene slike s filterima i objavljivanje „lažnog sjaja“ i nerealnih sadržaja na mrežama i u časopisima i filmovima ih još više tjera u nerazumijevanje i neshvaćanje realnosti... „wanna be“ zanimanja <i>youtuber</i> i <i>influencer</i> .
7.	Utjecaj drugih članova (bake, djedovi), tete koje ne uče djecu različitosti, roditelji koji ne brinu o djeci (tipa dozvoljavaju da sami hodaju po šumi, mostu, ulici). Bojim se da bi taj stav mogao moje dijete dovesti u iskušenje, unatoč razgovorima o štetnosti istog ponašanja.
8.	Zlostavljanja.
9.	Djetetovo samopouzdanje.
10.	Dostupnost svega i svačega, bez zadržke.
11.	Koronavirus i potres.
12.	Nedostatak emocionalne inteligencije zbog civilizacijskih i tehnoloških okvira života.
13.	Televizija.

14.	Teško je odrediti da su neki čimbenici uvijek rizični za nešto negativno jer ovisi o kombinaciji nekoliko čimbenika. Može mlada osoba imati doma narušene odnose, tešku financijsku situaciju i jednu vanjsku čvrstu osobu i svoju jaku želju za uspjehom i da se izvuče što prije iz toga i da ne postoje rizične okolnosti. Uvijek je stvar individualna, gornje elemente treba ispitati svakako.
15.	U osnovnom obrazovanju nedostaje učenje, ili bar uvid u međuljudske odnose. Preporučila bih više psihologije općenito, geštalt psihologije i metafizike. Uvid u gospodarenje vlastitim životom i životnim odlukama. Slušanje sebe. Prvo bih roditelje poslala na edukaciju.

Analizom dobivenih podataka vezanih uz četvrtu skupinu pitanja gdje su **roditelji procjenjivali koliko je njihovo vlastito dijete u opasnosti od rizika**, uočava se (Tablica 11) kako najveću vrijednost aritmetičke sredine imaju sljedeći čimbenici: „sklono dokoličarenju“, kojih čini 1,84 % roditelja, i „nezainteresirano za školu, obveze i bolja postignuća“, kojih čini 1,57 % roditelja.

Tablica 11. Deskriptivni prikaz procjene roditelja vlastitog djeteta od opasnosti od rizika

	Procijenite moguću rizičnost s obzirom na Vaše dijete:	0	1	2	3	4	5	M	SD ⁹
1.	Nezainteresirano za školu, obveze i bolja postignuća	31,9	21,9	16,0	20,5	6,9	2,8	1,57	1,432
2.	Sklono dokoličarenju	27,8	13,9	22,2	22,2	10,4	3,5	1,84	1,478
3.	Sklono pretjeranoj ili razuzdanoj zabavi	40,6	27,1	16,0	9,4	4,5	2,4	1,17	1,308
4.	Izloženo nasilju vršnjaka	45,8	25,3	17,0	7,6	1,7	2,4	1,01	1,218
5.	Nasilno prema vršnjacima	66,3	22,6	5,6	4,5	0,3	0,7	0,52	0,903
6.	Sklono rizičnoj vožnji motornih ili drugih vrsta vozila	79,9	11,1	4,9	2,1	0,3	1,7	0,37	0,921
7.	Ima loše prehrambene navike	41,3	20,1	17,0	11,8	6,3	3,5	1,32	1,442
8.	Sklono pušenju duhana	85,1	8,0	1,7	3,8	0,3	1,0	0,30	0,851
9.	Sklono konzumiranju ili eksperimentiranju s alkoholom	80,2	9,7	5,2	3,8	0,7	0,3	0,36	0,848
10.	Sklono eksperimentiranju s nekim vrstama droga	88,5	6,9	2,1	1,0	0,0	1,4	0,21	0,742
11.	Vrši nasilje ili grubo prijeti nasiljem nad roditeljima	90,3	7,6	0,7	0,3	0,3	0,7	0,15	0,586
12.	Izbjegava nastavu / bježi s nastave / iz škole	94,1	2,8	2,1	0,3	0,7	0,0	0,11	0,493
13.	Vrši nasilje ili grubo prijeti nasiljem nad nastavnicima	96,2	1,7	1,4	0,0	0,0	0,7	0,08	0,491
14.	Vrši nasilje nad drugim odraslim osobama	95,8	2,8	0,3	0,3	0,0	0,7	0,08	0,491

⁹ 0 = nikad, 5 = vrlo često; M = aritmetička sredina, SD = standardna devijacija

15.	Sklono hazardnim igrama (kladionice, kockarnice...)	94,4	3,8	0,3	0,7	0,0	0,7	0,10	0,528
16.	Preuranjena seksualna zainteresiranost ili aktivnost	89,2	6,3	2,8	1,0	0,0	0,7	0,18	0,639
17.	Sklono dugotrajnom noćnom izbivanju	90,3	3,5	2,4	2,4	0,7	0,7	0,22	0,768
18.	Sklono trajnom ili dugotrajnom napuštanju škole	95,1	2,4	1,7	0,0	0,0	0,7	0,09	0,509
19.	Postoje li već prekršaji ili druga neželjena kažnjiva djela	94,4	4,9	0,7	0,0	0,0	0,0	0,07	0,327

Iz navedenoga proizlazi kako roditelji procjenjuju da su njihova djeca u opasnosti od rizika po pitanju korištenja slobodnog vremena, odnosno skloni su dokoličarenju, te prema roditeljskoj procjeni njihova djeca od svih rizičnih ponašanja najviše pokazuju nezainteresiranost za školu, obveze i bolja postignuća. S roditeljskom procjenom kako su njihova djeca u opasnosti od dokoličarenja i nezainteresiranosti za školske obveze može se povezati i literatura, gdje se navodi kako medijska komercijalizacija i vrijeme koje djeca provode na društvenim mrežama vodi k pogubnim odgojnim posljedicama. Mladi sve više zalaze u obrazac ponašanja vezan uz opuštanje u sklopu dokoličarenja. Nadzor odraslih nad slobodnim vremenom mladih oslabio je, a iz priloženoga možemo vidjeti da su i sami roditelji toga svjesni (Erceg, 2015). Prema Arbunić (2004), djeca i roditelji najslabije se poznaju u slabije strukturiranim prostorima slobodnog vremena. Roditelji često propuštaju činjenicu da je dijete u opasnosti od razvoja poremećaja ponašanja zbog nekvalitetnog dokoličarenja. Za roditelje je važno da su upoznati s time jesu li njihova djeca izložena oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja i kako provode slobodno vrijeme (Arbunić, 2004). Također, važno je istaknuti kako kvalitetno provođenje slobodnog vremena obitelji potiče otvorenu komunikaciju i suradnju među članovima obitelji. Kvalitetno provedeno obiteljsko slobodno vrijeme doprinosi povećanom zadovoljstvu djece, obiteljskoj koheziji i prilagodljivosti članova jednih prema drugima te zdravom obiteljskom funkcioniranju (Berc i Blažeka Kokorić, 2012).

U nastavku slijedi interpretacija rezultata kojima se nastojala istražiti povezanost između nezavisnih i zavisnih varijabli. Nakon provedene jednosmjerne analize varijance (ANOVA), utvrđeno je kako distribucija podataka statistički značajno odstupa od normalne raspodjele zbog čega se koristila neparametrijska zamjena Kruskal-Wallis test i Mann-Whitney U test kao zamjena za t-test. Za utvrđivanje korelacije korišten je Spearmanov test.

6.1. Primjena roditeljskih odgojnih postupaka s obzirom na dob djece i bračni status roditelja

Proveden je neparametrijski Kruskal-Wallis test u svrhu testiranja hipoteze H1 da postoji statistički značajna razlika u primjeni roditeljskih odgojnih postupaka s obzirom na dob djeteta (predškolska, osnovnoškolska i srednjoškolska dob). Sukladno rezultatu koji je prikazan u Tablici 12. hipoteza se djelomično potvrđuje jer nisu sve varijable koje ukazuju na primjenu odgojnih postupaka značajne. Za roditeljski postupak „**razgovor**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja predškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja srednjoškolske djece ($H(2) = 12,158$, $p = 0,002$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji predškolske djece češće primjenjuju taj postupak**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,04$). Za roditeljski postupak „**kritiziranje**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja osnovnoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja predškolske djece ($H(2) = 8,689$, $p = 0,013$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji osnovnoškolske djece češće primjenjuju taj postupak**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,047$).

Za roditeljski postupak „**pomoć oko organizacije**“ i „**nadzor nad djetetom**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja predškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja srednjoškolske djece ($H(2) = 8,539$, $p = 0,014$, $p < 0,05$; $H(2) = 12,136$, $p = 0,002$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji predškolske djece češće primjenjuju te odgojne postupke**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,05$, $\eta^2 = 0,052$). Za roditeljski postupak „**uključenost u djetetove obaveze**“ utvrđeno je da se rezultati roditelja statistički značajno razlikuju s obzirom na dob djeteta ($H(2) = 31,285$, $p = 0,000$, $p < 0,05$). **Roditelji predškolske djece najčešće primjenjuju taj postupak, potom roditelji osnovnoškolske djece, a najmanje ga koriste roditelji srednjoškolske djece**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,12$). Za roditeljski postupak „**privrženost**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja predškolske i osnovnoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja srednjoškolske djece ($H(2) = 10,371$, $p = 0,006$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji predškolske i osnovnoškolske djece češće primjenjuju taj postupak**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,026$). Kod drugih odgojnih postupaka ispitanih u istraživanju, roditelji djece različite dobi nisu pokazali razliku u primjeni tih postupaka.

Tablica 12. Primjena odgojnih postupaka roditelja s obzirom na dob djeteta

			Medijan	Raspon	H	df	p	Razlike između grupa	η^2
1.	Razgovor	Predškolci	5,0	2	12,158	2	0,002	P > S	0,04
		Osnovnoškolci	5,0	3					
		Srednjoškolci	5,0	2					
2.	Dogovor	Predškolci	2,0	5	3,392	2	0,183		
		Osnovnoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	3,0	5					
3.	Kritiziranje	Predškolci	2,0	5	8,689	2	0,013	O > P	0,047
		Osnovnoškolci	2,0	5					
		Srednjoškolci	2,0	5					
4.	Uskraćivanje povlastica ili prethodno obećane nagrade	Predškolci	0,0	4	2,266	2	0,322		
		Osnovnoškolci	0,0	4					
		Srednjoškolci	0,0	2					
5.	Blago tjelesno kažnjavanje	Predškolci	2,0	5	3,738	2	0,154		
		Osnovnoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	2,5	5					
6.	<i>Time-out</i> – „Vrijeme za razmišljanje“	Predškolci	4,0	5	2,894	2	0,235		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	3,0	5					
7.	Nagrađivanje	Predškolci	5,0	4	5,173	2	0,075		
		Osnovnoškolci	5,0	3					
		Srednjoškolci	5,0	2					
8.	Prihvatanje raznolikosti	Predškolci	4,0	3	2,832	2	0,243		
		Osnovnoškolci	4,0	3					
		Srednjoškolci	4,0	3					
9.	Razumijevanje ponašanja	Predškolci	5,0	3	0,673	2	0,714		
		Osnovnoškolci	5,0	3					
		Srednjoškolci	4,0	2					
10.	Usmjeravanje u ponašanju	Predškolci	5,0	4	2,991	2	0,224		
		Osnovnoškolci	4,0	4					
		Srednjoškolci	4,0	3					
		Predškolci	5,0	3					

11.	Pomoć oko organizacije	Osnovnoškolci	5,0	3	8,539	2	0,014	P > S	0,052
		Srednjoškolci	5,0	1					
12.	Povjerenje	Predškolci	4,0	4	1,238	2	0,538		
		Osnovnoškolci	4,0	4					
		Srednjoškolci	3,0	4					
13.	Nadzor nad djetetom	Predškolci	5,0	4	12,136	2	0,002	P > S	0,05
		Osnovnoškolci	4,0	3					
		Srednjoškolci	4,0	4					
14.	Uključenost u djetetove obaveze	Predškolci	5,0	3	31,285	2	0,000	P > O > S	0,12
		Osnovnoškolci	5,0	2					
		Srednjoškolci	5,0	2					
15.	Privrženost	Predškolci	5,0	2	10,371	2	0,006	O = P > S	0,026
		Osnovnoškolci	5,0	3					
		Srednjoškolci	5,0	2					

Iz navedenoga proizlazi kako se odgojni postupci roditelja mogu razlikovati sukladno djetetovoj dobi. Kvalitete i sposobnosti roditelja nisu urođene, već se stječu, unaprjeđuju i oblikuju procesima učenja. Roditeljstvo je proces koji zahtijeva prilagodbu s obzirom na iskustvo roditelja te dob i razvoj djeteta. Smatra se bitnim da roditelji trajno uče nove vještine i rade na svojoj komunikaciji, asertivnom izražavanju, posredovanju, vođenju, upravljanju i nenasilnom rješavanju problema (Sunko, 2008). U ranom djetinjstvu dijete je upućeno samo na obitelj; ono nema potrebu za komunikacijom izvan obitelji. Kako dijete raste, sukladno svojoj dobi, tako se i odgojni postupci roditelja prilagođavaju te se djetetova ovisnost o obitelji smanjuje, no utjecaj obitelji i odgojnih roditeljskih metoda nikada ne prestaje (Rosić, 2005).

Proveden je neparametrijski Mann-Whitney U test u svrhu testiranja hipoteze H1 da postoji statistički značajna razlika u primjeni roditeljskih odgojnih postupaka s obzirom na bračni status roditelja (samohrani / nisu samohrani). Sukladno rezultatu koji je prikazan u Tablici 13. hipoteza se djelomično potvrđuje jer nisu sve varijable koje ukazuju na primjenu odgojnih postupaka značajne. Utvrđeno je da se za roditeljski postupak „**uskraćivanje povlastica ili prethodno obećane nagrade**“ rezultat roditelja koji nisu samohrani značajno razlikuje od rezultata samohranih roditelja ($U = 1304$, $p = 0,004$, $p < 0,05$). **Roditelji koji nisu samohrani češće primjenjuju taj odgojni postupak.** Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,021$). Za

roditeljski postupak „nagrađivanje“ utvrđeno je da se rezultat roditelja koji nisu samohrani značajno razlikuje od rezultata samohranih roditelja ($U = 1497$, $p = 0,023$, $p < 0,05$), pri čemu **samohrani roditelji češće primjenjuju taj postupak**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,014$).

Tablica 13. Primjena odgojnih postupaka roditelja s obzirom na njihov bračni status

			Medijan	Raspon	U	p	Razlike između grupa	η^2
1.	Razgovor	Nije samohrani roditelji	5,0		2069,00	0,557		
		Samohrani roditelj	5,0					
2.	Dogovor	Nije samohrani roditelji	5,0		2037,50	0,532		
		Samohrani roditelj	5,0					
3.	Kritiziranje	Nije samohrani roditelji	3,0		2162,00	0,865		
		Samohrani roditelj	3,0					
4.	Uskraćivanje povlastica ili prethodno obećane nagrade	Nije samohrani roditelji	2,0		1304,00	0,004	NS > S	0,021
		Samohrani roditelj	1,0					
5.	Blago tjelesno kažnjavanje	Nije samohrani roditelji	,0		1722,50	0,085		
		Samohrani roditelj	,0					
6.	<i>Time-out – „Vrijeme za razmišljanje“</i>	Nije samohrani roditelji	2,0		1843,00	0,249		
		Samohrani roditelj	3,0					
7.	Nagrađivanje	Nije samohrani roditelji	4,0		1497,000	0,023	S > NS	0,014
		Samohrani roditelj	4,0					
8.	Prihvatanje raznolikosti	Nije samohrani roditelji	5,0		1847,500	0,203		
		Samohrani roditelj	4,0					
9.	Razumijevanje ponašanja	Nije samohrani roditelji	4,0		2054,000	0,593		
		Samohrani roditelj	4,5					
10.	Usmjeravanje u ponašanju	Nije samohrani roditelji	5,0		2045,500	0,558		
		Samohrani roditelj	5,0					
11.		Nije samohrani roditelji	4,0					

	Pomoć oko organizacije	Samohrani roditelj	5,0		1694,500	0,090		
12.	Povjerenje	Nije samohrani roditelji	5,0		1921,500	0,266		
		Samohrani roditelj	5,0					
13.	Nadzor nad djetetom	Nije samohrani roditelji	4,0		1980,000	0,449		
		Samohrani roditelj	4,0					
14.	Uključenost u djetetove obaveze	Nije samohrani roditelji	5,0		1909,000	0,303		
		Samohrani roditelj	4,0					
15.	Privrženost	Nije samohrani roditelji	5,0		2124,000	0,690		
		Samohrani roditelj	5,0					

Iz navedenoga proizlazi kako su samohrani roditelji skloniji poticanju djece na suradnju i poslušnost kroz sustav „potražnja – nagrada“. Kako bi se bolje razumjelo samohrane roditelje, važno je osvrnuti se na istraživanje o kvaliteti života samohranih roditelja provedeno 2002. godine. Prema provedenom istraživanju, samohrani roditelji susreću se s mnogo izazova i problema, a neki od navedenih su: problemi skrbi za dijete, gdje se očituje slab nadzor nad djecom, manje slobodnog vremena koje roditelj i dijete mogu zajedno provesti, učinci razvoda ili nedostatak drugog roditelja na dječji uspjeh u školi i odnose s vršnjacima, problemi nastali uslijed roditeljeve nove veze s nekom drugom osobom, nedovoljna podrška društva u ostvarenju svoje odgovorne roditeljske funkcije (Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović, 2003).

6.2. Roditeljska perspektiva o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na dob djece i bračni status roditelja

Proveden je Kruskal-Wallis test u svrhu testiranja hipoteze H2 da postoji statistički značajna razlika pri roditeljskoj procjeni o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na dob djeteta (predškolska, osnovnoškolska i srednjoškolska dob). Sukladno rezultatu koji je prikazan u Tablici 14. hipoteza se djelomično potvrđuje jer nisu sve varijable koje ukazuju na stav roditelja o utjecaju na odgojne postupke značajne. Za čimbenik „**stambena situacija u kojoj se nalazim**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja srednjoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja predškolske djece ($H(2) = 6,746, p = 0,034, p < 0,05$), pri čemu **roditelji srednjoškolske djece**

procjenjuju da taj čimbenik češće utječe na njihove odgojne postupke. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,023$). Kod drugih čimbenika ispitanih u istraživanju roditelji djece različite dobi nisu pokazali razliku u procjeni.

Tablica 14. Procjena roditelja o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na dob djeteta

		Medijan	Raspon	H	df	p	Razlike između grupa	η^2	
1.	Stambena situacija u kojoj se nalazim	Predškolci	3,0	5	6,746	2	0,034	S > P	0,023
		Osnovnoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	2,0	5					
2.	Komunikacija unutar obitelji	Predškolci	4,0	5	3,470	2	0,176		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	4,0	5					
3.	Odnos s partnerom/partnericom	Predškolci	5,0	5	5,474	2	0,065		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	4,0	5					
4.	Odnosi u obitelji	Predškolci	4,0	5	1,512	2	0,470		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	4,0	5					
5.	Zadovoljstvo na poslu	Predškolci	3,0	5	0,362	2	0,834		
		Osnovnoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	3,0	5					
6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Predškolci	4,0	5	1,631	2	0,442		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	4,0	5					
7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Predškolci	3,0	5	3,677	2	0,159		
		Osnovnoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	2,0	5					
8.	Emocije koje osjećam	Predškolci	4,0	5	2,715	2	0,257		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	4,0	5					
9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Predškolci	4,0	5					
		Osnovnoškolci	3,5	5					

		Srednjoškolci	3,0	5	5,978	2	0,051		
10.	Financijska situacija unutar obitelji	Predškolci	4,0	5	2,575	2	0,276		
		Osnovnoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	3,0	5					
		Srednjoškolci	3,0	5					
11.	Vlastita uvjerenja	Predškolci	4,0	5	2,419	2	0,298		
		Osnovnoškolci	4,0	5					
		Srednjoškolci	4,0	5					

Iz navedenoga proizlazi kako na odgojne postupke roditelja djece srednjoškolske dobi znatno utječe mjesto i uvjeti u kojima obitelj živi, za razliku od roditelja djece predškolske i osnovnoškolske dobi. Važno je naglasiti kako je biti roditelj adolescentu izazovna pozicija u odnosu na ranije razvojne faze djeteta. U vrijeme adolescencije mnogo promjena utječe na roditeljske odgojne postupke i obiteljske funkcije, pa tako i stambena situacija, za koju je adolescentima bitno da imaju vlastiti prostor. Ako je adolescentu ugrožen njegov privatni prostor i ako živi u teškim socijalnim uvjetima, tada može biti narušena emocionalna klima cijele obitelji, pa tako i odnos između roditelja i djeteta (Graovac, 2010).

Proveden je neparametrijski Mann-Whitney U test u svrhu testiranja hipoteze H2 da postoji statistički značajna razlika između roditeljske procjene o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na bračni status roditelja. Sukladno rezultatu koji je prikazan u Tablici 15. hipoteza se djelomično potvrđuje jer nisu sve varijable koje ukazuju na stav roditelja o utjecaju na odgojne postupke značajne. Za čimbenike „**odnos s partnerom/partnericom**“ i „**zdravstveno stanje unutar obitelji**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja koji nisu samohrani značajno razlikuje od rezultata samohranih roditelja ($U = 1124$, $p = 0,000$, $p < 0,05$; $U = 1592,5$, $p = 0,048$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji koji nisu samohrani procjenjuju da ti čimbenici češće utječu na njihove odgojne postupke od samohranih roditelja**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,03$, $\eta^2 = 0,013$). Kod drugih čimbenika ispitanih u istraživanju samohrani roditelji i roditelji koji nisu samohrani nisu pokazali razliku u procjeni.

Tablica 15. Procjena roditelja o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na bračni status roditelja

			Medijan	Raspon	U	p	Razlike između grupa	η^2																																																																																																						
1.	Stambena situacija u kojoj se nalazim	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2185,50	0,925																																																																																																								
		Samohrani roditelj	3,5	5					2.	Komunikacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1895,00	0,299			Samohrani roditelj	4,0	4	3.	Odnos s partnerom/partnericom	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1124,00	0,000	NS > S	0,03	Samohrani roditelj	3,0	5	4.	Odnosi u obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1858,00	0,253			Samohrani roditelj	4,0	5	5.	Zadovoljstvo na poslu	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2023,50	0,549			Samohrani roditelj	3,0	5	6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1592,50	0,048	NS > S	0,013	Samohrani roditelj	3,0	5	7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477			Samohrani roditelj	2,0	5	8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00
2.	Komunikacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1895,00	0,299																																																																																																								
		Samohrani roditelj	4,0	4					3.	Odnos s partnerom/partnericom	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1124,00	0,000	NS > S	0,03	Samohrani roditelj	3,0	5	4.	Odnosi u obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1858,00	0,253			Samohrani roditelj	4,0	5	5.	Zadovoljstvo na poslu	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2023,50	0,549			Samohrani roditelj	3,0	5	6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1592,50	0,048	NS > S	0,013	Samohrani roditelj	3,0	5	7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477			Samohrani roditelj	2,0	5	8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5						
3.	Odnos s partnerom/partnericom	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1124,00	0,000	NS > S	0,03																																																																																																						
		Samohrani roditelj	3,0	5					4.	Odnosi u obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1858,00	0,253			Samohrani roditelj	4,0	5	5.	Zadovoljstvo na poslu	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2023,50	0,549			Samohrani roditelj	3,0	5	6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1592,50	0,048	NS > S	0,013	Samohrani roditelj	3,0	5	7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477			Samohrani roditelj	2,0	5	8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																		
4.	Odnosi u obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1858,00	0,253																																																																																																								
		Samohrani roditelj	4,0	5					5.	Zadovoljstvo na poslu	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2023,50	0,549			Samohrani roditelj	3,0	5	6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1592,50	0,048	NS > S	0,013	Samohrani roditelj	3,0	5	7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477			Samohrani roditelj	2,0	5	8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																														
5.	Zadovoljstvo na poslu	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2023,50	0,549																																																																																																								
		Samohrani roditelj	3,0	5					6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1592,50	0,048	NS > S	0,013	Samohrani roditelj	3,0	5	7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477			Samohrani roditelj	2,0	5	8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																																										
6.	Zdravstveno stanje unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1592,50	0,048	NS > S	0,013																																																																																																						
		Samohrani roditelj	3,0	5					7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477			Samohrani roditelj	2,0	5	8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																																																						
7.	Pandemija uzrokovana virusom COVID-19	Nije samohrani roditelji	3,0	5	1985,50	0,477																																																																																																								
		Samohrani roditelj	2,0	5					8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057			Samohrani roditelj	3,0	5	9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																																																																		
8.	Emocije koje osjećam	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1617,50	0,057																																																																																																								
		Samohrani roditelj	3,0	5					9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309			Samohrani roditelj	3,0	5	10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																																																																														
9.	Prezaposlenost i nedostatak vremena	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1892,50	0,309																																																																																																								
		Samohrani roditelj	3,0	5					10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682			Samohrani roditelj	3,0	5																																																																																										
10.	Financijska situacija unutar obitelji	Nije samohrani roditelji	3,0	5	2085,00	0,682																																																																																																								
		Samohrani roditelj	3,0	5																																																																																																										

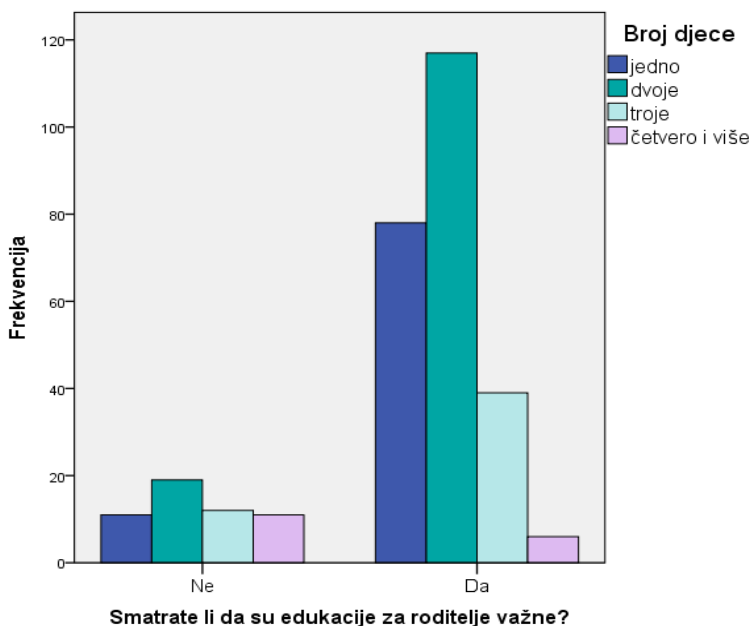
11.	Vlastita uvjerenja	Nije samohrani roditelji	4,0	5	1907,50	0,331		
		Samohrani roditelj	4,0	5				

Iz navedenoga proizlazi da oni roditelji koji žive zajedno (nisu samohrani) procjenjuju kako na njihove odgojne postupke više utječu „odnosi s partnerom/partnericom“ i „zdravstveno stanje unutar obitelji“, za razliku od roditelja koji su samohrani.

6.3. Roditeljska perspektiva o edukacijama za roditelje s obzirom na broj djece koju imaju

Proveden je neparametrijski Spearmanov test korelacije u svrhu testiranja hipoteze H3 da postoji povezanost između broja djece u obitelji i toga smatraju li roditelji edukacije važnima. Utvrđena je umjerena negativna korelacija ($\rho = -0,208$, $p < 0,01$) koja ukazuje na to da **što roditelj ima manje djece, to je veća vjerojatnost da će smatrati edukacije za roditelje važnima kako bi se lakše nosili s izazovima roditeljstva**. S obzirom na dobivene rezultate hipoteza je prihvaćena. Frekvencija odgovora roditelja s obzirom na broj djece unutar obitelji grafički je prikazana na Slici 8.

Slika 8. Grafički prikaz odgovora ispitanika o edukacijama za roditelje

Iz navedenoga proizlazi da što roditelj ima više djece, to je veća vjerojatnost da će smatrati da edukacije za roditelje kako bi ojačali svoje odgojne kompetencije nisu potrebne. Sunko (2008) je prikazala istraživanje gdje se ispitalo postoji li statistički značajna razlika između roditelja koji su pohađali školu djelotvornog roditeljstva i onih koji nisu imali nikakvo iskustvo edukacije za roditelje. Istraživanje je polučilo rezultate da su oni roditelji koji su ulagali u edukacije za roditeljstvo uspješni razviti senzibilitet kako bi mogli čuti i uvažiti drugoga, biti međusobna podrška, a ne samo kritika i pomoć, podijeliti i nositi roditeljsku odgovornost za odgoj djece te živjeti bez stalnog i paničnog straha od raspada obitelji (Sunko, 2008).

6.4. Roditeljska perspektiva o utjecaju na rizična ponašanja djece s obzirom na dob djece

Proveden je Kruskal-Wallis test u svrhu testiranja hipoteze H4 da postoji statistički značajna razlika pri roditeljskoj procjeni o tome kako pojedini čimbenici utječu na ponašanje djece i mladih s obzirom na dob djeteta (predškolska, osnovnoškolska i srednjoškolska dob). S obzirom na rezultat koji je prikazan u Tablici 16. hipoteza se djelomično potvrđuje jer nisu sve varijable koje ukazuju na stav roditelja o utjecaju na rizična ponašanja djece značajne. Za čimbenike „**negativan utjecaj vršnjaka**“, „**problemi u školi s vršnjacima**“ i „**narušeni odnosi u obitelji**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja predškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja djece osnovnoškolske dobi ($H(2) = 8,268, p = 0,016, p < 0,05$; $H(2) = 7,446, p = 0,024, p < 0,05$; $H(2) = 15,378, p = 0,000, p < 0,05$), pri čemu **roditelji djece predškolske dobi procjenjuju da ti čimbenici češće utječu na ponašanje njihove djece od roditelja djece osnovnoškolske dobi**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,028, \eta^2 = 0,025, \eta^2 = 0,053$).

Za čimbenik „**razina stresa koji doživljavaju u svakodnevi**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja djece predškolske dobi statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja djece srednjoškolske dobi ($H(2) = 6,746, p = 0,034, p < 0,05$), pri čemu **roditelji predškolske djece procjenjuju da taj čimbenik češće utječe na ponašanje djece**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,023$). Za čimbenik „**loš odnos roditelja prema djetetu**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja predškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja djece osnovnoškolske i srednjoškolske dobi ($H(2) = 14,219, p = 0,001, p < 0,05$), pri čemu **roditelji predškolske djece procjenjuju da taj čimbenik češće utječe na ponašanje djece od roditelja osnovnoškolske i**

srednjoškolske dobi. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,049$). Kod drugih čimbenika ispitanih u istraživanju roditelji djece različite dobi nisu pokazali razliku u procjeni.

Tablica 16. Procjena roditelja o utjecaju na rizično ponašanje djece i mladih

			Medijan	Raspon	H	df	p	Razlike između grupa	η^2
1.	Znatiželja	Predškolci	4,0	5,0	2,237	2	0,327		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
2.	Negativan utjecaj vršnjaka	Predškolci	4,0	4,0	8,268	2	0,016	P > O	0,028
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
3.	Zabava	Predškolci	4,0	5,0	1,670	2	0,434		
		Osnovnoškolci	4,0	4,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
4.	Želja za samopotvrđivanjem	Predškolci	4,0	5,0	0,446	2	0,800		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	5,0					
5.	Dosada	Predškolci	4,0	5,0	0,011	2	0,995		
		Osnovnoškolci	4,0	4,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
6.	Narušeno mentalno zdravlje djeteta	Predškolci	4,0	5,0	1,081	2	0,583		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	3,0	5,0					
7.	Razina stresa koji doživljavaju u svakodnevi	Predškolci	4,0	5,0	6,603	2	0,037	P > S	0,023
		Osnovnoškolci	4,0	4,0					
		Srednjoškolci	3,0	3,0					
8.	Školski uspjeh	Predškolci	4,0	5,0	0,325	2	0,850		
		Osnovnoškolci	3,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	5,0					
9.	Mentalno zdravlje roditelja	Predškolci	4,0	5,0	2,690	2	0,261		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	5,0					
		Predškolci	4,0	5,0					

10.	Financijski problemi u obitelji	Osnovnoškolci	3,0	5,0	5,531	2	0,063		
		Srednjoškolci	3,0	5,0					
11.	Neznanje o štetnim posljedicama	Predškolci	4,0	5,0	4,402	2	0,111		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	4,0					
12.	Problemi u školi – niske ili negativne ocjene	Predškolci	4,0	5,0	3,645	2	0,162		
		Osnovnoškolci	3,0	5,0					
		Srednjoškolci	3,0	5,0					
13.	Problemi u školi s vršnjacima	Predškolci	4,0	5,0	7,446	2	0,024	P > O	0,025
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	4,0					
14.	Poteškoće u učenju	Predškolci	4,0	5,0	2,644	2	0,267		
		Osnovnoškolci	3,5	5,0					
		Srednjoškolci	3,0	5,0					
15.	Utjecaj medija	Predškolci	4,0	5,0	2,496	2	0,287		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
16.	<i>Lock down</i> zbog virusa COVID-19	Predškolci	4,0	5,0	1,714	2	0,425		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
17.	Nepovoljan ili pretjerani utjecaj tehnologije	Predškolci	5,0	4,0	0,888	2	0,642		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	2,0					
18.	Utjecaj agresivnih, nasilnih i grubih videoigara	Predškolci	5,0	5,0	0,761	2	0,684		
		Osnovnoškolci	4,5	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	2,0					
19.	Višak vremena i pretjerana dokolica	Predškolci	4,0	5,0	0,455	2	0,797		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
20.	Loši bračni/partnerski odnosi roditelja	Predškolci	5,0	5,0	4,968	2	0,083		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	2,0					
21.		Predškolci	5,0	5,0					
		Osnovnoškolci	5,0	5,0					

	Loš odnos roditelja prema djetetu	Srednjoškolci	4,0	2,0	14,219	2	0,001	$P > O = S$	0,049
22.	Narušeni odnosi u obitelji	Predškolci	5,0	5,0	15,378	2	0,000	$P > O$	0,053
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	2,0					
23.	Loši odnosi s vršnjacima	Predškolci	5,0	5,0	3,524	2	0,172		
		Osnovnoškolci	4,0	5,0					
		Srednjoškolci	4,0	3,0					
24.	Okruženje u kojem dijete živi (susjedstvo)	Predškolci	3,0	5,0	4,376	2	0,112		
		Osnovnoškolci	3,0	5,0					
		Srednjoškolci	3,0	5,0					
25.	Smanjene kognitivne sposobnosti	Predškolci	3,0	5,0	0,168	2	0,919		
		Osnovnoškolci	3,0	5,0					
		Srednjoškolci	3,0	4,0					
26.	Zdravstvena situacija u obitelji i bolest	Predškolci	3,0	5,0	2,213	2	0,331		
		Osnovnoškolci	3,0	5,0					
		Srednjoškolci	3,0	5,0					

Iz navedenoga proizlazi kako roditelji djece predškolske dobi procjenjuju da „negativan utjecaj vršnjaka“, „problemi u školi s vršnjacima“ i „narušeni odnosi u obitelji“ više predstavljaju opasnost za razvoj rizičnog ponašanja djece nego roditelji djece osnovnoškolske dobi. Nadalje, roditelji djece predškolske dobi smatraju da „razina stresa koji doživljavaju u svakodnevici“ više utječe na rizično ponašanje djece od roditelja čija su djeca srednjoškolske dobi. Za čimbenik „loš odnos roditelja prema djetetu“ roditelji djece predškolske dobi također smatraju kako više utječe na razvoj rizičnog ponašanja djece i mladih nego roditelji djece koja su osnovnoškolske i srednjoškolske dobi. Navedeno ukazuje kako roditelji čija djeca su predškolske dobi više čimbenika procjenjuju rizičnima za djecu i mlade. Skrb o djetetu u prvim godinama života je zahtjevan i naporan zadatak jer podrazumijeva konstantnu brigu o djetetovim potrebama. To i potvrđuju i prijašnja istraživanja s roditeljima djece u predškolskoj dobi koja pokazuju da je roditeljstvo s djecom u ranoj dobi prožeto s puno brige i bojazni za djetetov razvoj (Ajduković i Radočaj, 2008).

6.5. Roditeljska perspektiva o vlastitom djetetu koliko je u opasnosti od rizika s obzirom na dob djeteta

Proveden je Kruskal-Wallis test u svrhu testiranja hipoteze H5 da postoji povezanost pri roditeljskoj procjeni o mogućoj rizičnosti vlastitog djeteta s obzirom na dob djeteta (predškolska, osnovnoškolska i srednjoškolska dob). S obzirom na rezultat koji je prikazan u Tablici 17. hipoteza je prihvaćena jer najmanje rizičnih ponašanja je procijenjeno od roditelja djece predškolske dobi, zatim slijede procjene roditelja djece osnovnoškolske dobi, a najviše rizičnih ponašanja procijenjeno je od roditelja djece srednjoškolske dobi (Slika 9).

Za rizično ponašanje „**nezainteresiranost za školu, obveze i bolja postignuća**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja osnovnoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja predškolske djece ($H(2) = 8,750$, $p = 0,013$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji osnovnoškolske djece procjenjuju to ponašanje češće rizičnim za svoje dijete od roditelja predškolske djece**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,030$). Za rizično ponašanje „**sklonost dokoličarenju**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja srednjoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja predškolske djece ($H(2) = 21,362$, $p = 0,000$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji srednjoškolske i osnovnoškolske djece procjenjuju to ponašanje češće rizičnim od roditelja predškolske djece**. Utvrđena je umjerena veličina efekta ($\eta^2 = 0,074$).

Za rizična ponašanja „**sklonost pretjeranoj ili razuzdanoj zabavi**“, „**sklonost rizičnoj vožnji motornih ili drugih vrsta vozila**“, „**izbjegavanje nastave / bježanje s nastave / iz škole**“ i „**sklonost trajnom ili dugotrajnom napuštanju škole**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja srednjoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja predškolske djece ($H(2) = 6,063$, $p = 0,048$, $p < 0,05$; $H(2) = 7,845$, $p = 0,020$, $p < 0,05$; $H(2) = 6,058$, $p = 0,048$, $p < 0,05$; $H(2) = 7,465$, $p = 0,024$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji srednjoškolske djece procjenjuju ta ponašanja češće rizičnima od roditelja predškolske djece**. Utvrđena je mala veličina efekta ($\eta^2 = 0,021$; $\eta^2 = 0,027$; $\eta^2 = 0,021$, $\eta^2 = 0,026$).

Za rizična ponašanja „**sklonost pušenju duhana**“, „**sklonost eksperimentiranju s nekim vrstama droga**“, „**sklonost hazardnim igrama (kladionice, kockarnice...)**“, „**preuranjena seksualna zainteresiranost ili aktivnost**“ i „**sklonost dugotrajnom noćnom izbjivanju**“ utvrđeno je da se rezultat roditelja srednjoškolske djece statistički značajno razlikuje od rezultata roditelja osnovnoškolske i predškolske djece ($H(2) = 28,667$, $p = 0,000$, $p < 0,05$; $H(2) = 24,430$,

$p = 0,000$, $p < 0,05$; $H(2) = 18,716$, $p = 0,000$, $p < 0,05$; $H(2) = 27,316$, $p = 0,000$, $p < 0,05$; $H(2) = 33,917$, $p = 0,000$, $p < 0,05$), pri čemu **roditelji srednjoškolske djece procjenjuju ta ponašanja češće rizičnima od roditelja osnovnoškolske i predškolske djece**. Utvrđene su umjerene veličina efekta ($\eta^2 = 0,10$; $\eta^2 = 0,085$; $\eta^2 = 0,065$; $\eta^2 = 0,095$; $\eta^2 = 0,118$).

Za rizično ponašanje „**sklonost konzumiranju ili eksperimentiranju s alkoholom**“ utvrđeno je da se rezultati roditelja statistički značajno razlikuju s obzirom na dob djece ($H(2) = 63,141$, $p = 0,000$, $p < 0,05$). **Roditelji srednjoškolske djece procjenjuju to ponašanje najčešće rizičnim, potom roditelji osnovnoškolske djece, a najrjeđe su roditelji predškolske djece procijenili to ponašanje rizičnim**. Utvrđen je velik efekt ($\eta^2 = 0,220$). Kod drugih ponašanja ispitanih u istraživanju roditelji djece različite dobi nisu pokazali razliku u procjeni.

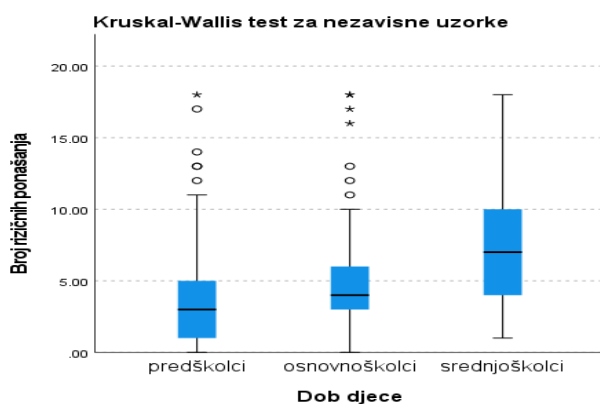
Tablica 17. Procjena roditelja o tome koliko je njihovo dijete u opasnosti od rizika

		Medijan	Raspon	H	df	p	Razlike između grupa	η^2	
1.	Nezainteresirano za školu, obveze i bolja postignuća	Predškolci	1,0	5	8,750	2	0,013	O > P	0,030
		Osnovnoškolci	2,0	5					
		Srednjoškolci	1,5	3					
2.	Sklono dokoličarenju	Predškolci	1,0	5	21,362	2	0,000	S = O > P	0,074
		Osnovnoškolci	2,0	5					
		Srednjoškolci	2,0	5					
3.	Sklono pretjeranoj ili razuzdanoj zabavi	Predškolci	1,0	5	6,063	2	0,048	S > P	0,021
		Osnovnoškolci	1,0	5					
		Srednjoškolci	1,0	5					
4.	Izloženo nasilju vršnjaka	Predškolci	0,0	5	3,478	2	0,176		
		Osnovnoškolci	1,0	5					
		Srednjoškolci	1,0	5					
5.	Nasilno prema vršnjacima	Predškolci	0,0	3	1,481	2	0,477		
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
6.	Sklono rizičnoj vožnji motornih ili drugih vrsta vozila	Predškolci	0,0	5	7,845	2	0,020	S > P	0,027
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
		Predškolci	1,0	5					

7.	Ima loše prehrambene navike	Osnovnoškolci	1,0	5	0,011	2	0,994		
		Srednjoškolci	1,0	5					
8.	Skloro pušenju duhana	Predškolci	0,0	5	28,667	2	0,000	S > O = P	0,100
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
9.	Skloro konzumiranju ili eksperimentiranju s alkoholom	Predškolci	0,0	3	63,141	2	0,000	S > O > P	0,220
		Osnovnoškolci	0,0	4					
		Srednjoškolci	1,0	5					
10.	Skloro eksperimentiranju s nekim vrstama droga	Predškolci	0,0	5	24,430	2	0,000	S > O = P	0,085
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
11.	Vrši nasilje ili grubo prijeti nasiljem nad roditeljima	Predškolci	0,0	4	2,790	2	0,248		
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
12.	Izbjegava nastavu / bježi s nastave / iz škole	Predškolci	0,0	2	6,058	2	0,048	S > P	0,021
		Osnovnoškolci	0,0	4					
		Srednjoškolci	0,0	4					
13.	Vrši nasilje ili grubo prijeti nasiljem nad nastavnicima	Predškolci	0,0	2	1,426	2	0,490		
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
14.	Vrši nasilje nad drugim odraslim osobama	Predškolci	0,0	3	2,188	2	0,335		
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
15.	Skloro hazardnim igrama (kladionice, kockarnice...)	Predškolci	0,0	1	18,716	2	0,000	S > O = P	0,065
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
16.	Preuranjena seksualna zainteresiranost ili aktivnost	Predškolci	0,0	3	27,316	2	0,000	S > O = P	0,095
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
17.	Skloro dugotrajnom noćnom izbivanju	Predškolci	0,0	3	33,917	2	0,000	S > O = P	0,118
		Osnovnoškolci	0,0	5					
		Srednjoškolci	0,0	5					
		Predškolci	0,0	2					

18.	Skloro trajnom ili dugotrajnom napuštanju škole	Osnovnoškolci	0,0	5	7,465	2	0,024	S > P	0,026
		Srednjoškolci	0,0	5					
19.	Postoje li već prekršaji ili druga neželjena kažnjiva djela	Predškolci	0,0	3	4,364	2	0,113		
		Osnovnoškolci	0,0	3					
		Srednjoškolci	0,0	1					

Slika 9. Grafički prikaz roditeljske procjene rizičnog ponašanja za njihovo dijete

Iz navedenoga proizlazi kako roditelji djece osnovnoškolske dobi smatraju da su njihova djeca više u opasnosti od rizičnog ponašanja „nezainteresiranost za školu, obveze i bolja postignuća“ nego roditelji djece predškolske dobi. Zatim, za rizično ponašanje „sklonost dokoličarenju“ roditelji djece srednjoškolske i osnovnoškolske dobi smatraju da su njihova djeca u većoj opasnosti od roditelja djece predškolske dobi. Nadalje, roditelji djece srednjoškolske dobi smatraju da su njihova djeca više u opasnosti od rizičnog ponašanja „sklonost pretjeranoj ili razuzdanoj zabavi“, „sklonost rizičnoj vožnji motora ili drugih vrsta vozila“, „izbjegavanje nastave / bježanje s nastave / iz škole“ i „sklonost trajnom ili dugotrajnom napuštanju škole“ od roditelja djece predškolske dobi. Za rizično ponašanje „sklonost pušenju duhana“, „sklonost eksperimentiranju s nekim vrstama droga“, „sklonost hazardnim igrama (kladionice, kockarnice)“, „preuranjena seksualna zainteresiranost ili aktivnost“ i „sklonost dugotrajnom noćnom izbivanju“ roditelji djece srednjoškolske dobi procjenjuju da su njihova djeca u većoj opasnosti od roditelja djece osnovnoškolske ili predškolske dobi. Roditelji djece srednjoškolske dobi pokazuju najveću zabrinutost da su njihova djeca u opasnosti od rizičnog ponašanja „sklonost konzumiranju ili eksperimentiranju s alkoholom“ od roditelja čija su djeca predškolske ili osnovnoškolske dobi.

Zabrinutost roditelja djece srednjoškolske dobi opravdava i literatura, gdje je navedeno kako adolescenti sve žele iskusiti i sa svime su skloni eksperimentirati – seksom, alkoholom, drogama, hranom, razuzdanom zabavom. Skloni su pretjerivanju i naglašavanju frizure, odjeće, šminke itd. U toj fazi mlada osoba želi biti jedinstvena i posebna. Za adolescente je taj period života izazovan te su oni ranjiva skupina koja je sklona rizičnim ponašanjima (Graovac, 2010). Kako je već ranije spomenuto u literaturi, prema Europskom istraživanju (ESPAD), rezultati su prikazali da pijenje alkohola ostaje visoko među adolescentima u Europi, uz prosječno više od tri četvrtine (79 %) učenika koji su pili alkohol u životu (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2019).

7. ZAKLJUČAK

Obitelj i roditelji vrše jedan od najvažnijih utjecaja na razvoj djeteta i na njegov čitav životni ciklus. Mnoge su funkcije roditeljstva, a jedna od posebno važnih u odgoju djece odnosi se na poticanje socijalno-emocionalnog razvoja djeteta. Odgoj se prema nekim šire prihvaćenim definicijama smatra usmjerenim razvojem. Roditelji u ranom životnom periodu, ali i kasnije, imaju poseban utjecaj na dijete. Odgoj je vrlo značajan proces jer izravno utječe na ponašanje djeteta i istodobno zahtijeva primjenu različitih odgojnih vještina, odgojnih roditeljskih postupaka u čijoj su osnovi odgojni ciljevi i vrijednosti kojima roditelji teže i koje pokušavaju usaditi svojoj djeci. Stoga se navedeni odgojni postupci mogu klasificirati u različite kategorije roditeljskih odgojnih stilova. Roditeljski ciljevi i vrijednosti izravno utječu na roditeljsko ponašanje i definiraju roditeljski stil. Iz navedenoga proizlazi i primjena disciplinskih odgojnih postupaka s ciljem podučavanja djece moralnom i općeprihvaćenom društvenom ponašanju koje nikako ne podrazumijeva nasilje nad djetetom i fizičko kažnjavanje. S tim u vezi, nepoželjni odgojni postupci roditelja (manjak emocionalne podrške, uspoređivanje, kritiziranje, pretjerani nadzor) mogu potaknuti neprimjereno ponašanje kod djece i time dalje utjecati na razvoj različitih rizičnih ponašanja kod djece i mladih.

Istraživački cilj ovoga rada bio je ispitati neka mišljenja roditelja o odgojnim postupcima roditelja i rizičnim ponašanjima djece i mladih. U tu svrhu provedeno je kvantitativno istraživanje. Dobiveni rezultati istraživanja na uzorku od 293 roditelja prikazuju da o primjeni odgojnih postupaka možemo zaključiti da su roditelji stavljali naglasak na primjenu pozitivnih odgojnih postupaka kao što su, „razgovor“, „privrženost“, „povjerenje“ i „dogovor“. „Kritiziranje“ koriste roditelji djece osnovnoškolske dobi češće od roditelja djece predškolske dobi. Nadalje, „nadzor nad djetetom“ i „uključenost u djetetove obaveze“ javljaju se rjeđe što je dob djeteta veća. „Privrženost“ se javlja značajno rjeđe kod roditelja djece srednjoškolske dobi nego kod roditelja djece predškolske ili osnovnoškolske dobi. Prema rezultatima, roditelji koji nisu samohrani češće primjenjuju postupak „uskraćivanje povlastica ili prethodno obećane nagrade“ za razliku od roditelja koji su samohrani, dok oni roditelji koji su samohrani češće koriste postupak „nagrađivanje“ od roditelja koji nisu samohrani.

Rezultati su također pokazali kako je većina ispitanika osviještena o važnosti dodatnog educiranja roditelja iz područja odgoja i podrške u području ojačavanja roditeljskih kompetencija za razliku od jednog dijela roditelja koji ne pokazuju otvoreni interes za dodatno educiranje roditelja. Zanimljivo je da ispitanici koji smatraju da edukacije za roditelje nisu potrebne jesu roditelji koji imaju više (troje ili četvero) djece. Oni roditelji koji su obrazložili zašto smatraju edukacije za roditelje važnima najčešće su navodili da su edukacije za roditelje bitne jer roditeljima nedostaje znanja i iskustva koje mogu čuti od drugih te zbog kvalitetnijeg odgoja i unaprjeđenja odnosa s djecom. Sukladno rezultatima, prema roditeljskom mišljenju, na njihove odgojne postupke znatno utječu tri ključna čimbenika: „odnos s partnerom/partnericom“, „komunikacija u obitelji“ i „odnosi unutar obitelji“. Zanimljivo je da oni roditelji koji imaju dobar partnerski odnos, međusobnu komunikaciju i dobre odnose unutar obitelji ujedno smatraju da oni znatno utječu na njihove roditeljske postupke, dok oni koji su opisali svoj partnerski odnos, komunikaciju i odnose u obitelji lošijima ili prosječnima smatraju da isti rijetko utječu na njihove roditeljske postupke.

Korisno je istaknuti roditeljsku osviještenost kako opasnost za razvoj rizičnog ponašanja djece predstavljaju „loš odnos roditelja prema djetetu“, „narušeni odnosi u obitelji“, „nepovoljan ili pretjeran utjecaj tehnologije“, „utjecaj medija“, „loši odnosi s vršnjacima“ i „negativan utjecaj agresivnih i grubih videoigara“. Rezultati istraživanja pokazali su kako je najmanje rizičnih ponašanja procijenjeno od roditelja djece predškolske dobi, zatim slijede procjene roditelja djece osnovnoškolske dobi, a najviše je rizičnih ponašanja procijenjeno od roditelja djece srednjoškolske dobi. Roditelji djece srednjoškolske dobi najveću zabrinutost izražavaju za vlastito dijete po pitanju rizičnog ponašanja vezanog uz „sklonost konzumiranju ili eksperimentiranju s alkoholom“.

Iz svega navedenog razvidno je da postoje zaštitni i ugrožavajući čimbenici kako unutar funkcioniranja obitelji kao zajednice tako i u samoj primjeni odgojnih roditeljskih postupaka. Svakako je uočena važnost koja se pridaje primjeni pozitivne i vedre obiteljske atmosfere, izražavanju emocija djeteta u obiteljskom okruženju, dobroj i pozitivnoj komunikaciji te kvalitetnim i podržavajućim obiteljskim i partnerskim odnosima kao zaštitnim čimbenicima.

Današnja obitelj suočena je s brojnim promjenama kao posljedicom globalizacije, koja nameće nove vrijednosti i nove načine razumijevanja međuljudskih odnosa. Stoga je kao nikad dosad potrebno dodatno osnaživanje obitelji. Podrška i osnaživanje obitelji podrazumijevaju osiguravanje potpore i resursa u užoj i široj društvenoj (lokalnoj) zajednici koji pomažu djetetu i

članovima obitelji da osnaže djetetov razvoj jačanjem politika usmjerenih na dobrobit djeteta. Osnaživanje obitelji može se postići umrežavanjem različitih stručnjaka unutar različitih sustava (međuresorna suradnja na području predškolskog i školskog odgoja i obrazovanja, zdravstva, područja socijalne skrbi, pravosuđa, policije i dr.) te pružanjem pravovremenih stručnih informacija o odgoju djeteta, o pravilnim odgojnim postupcima, o mogućnostima polaznja edukacija koje mogu unaprijediti roditeljske kompetencije i time postići bolju povezanost kroz pozitivnu komunikaciju i njegovanje pozitivnih odnosa kao dodatnih zaštitnih čimbenika. Svaka stručna osoba čiji se rad dotiče suradnje s roditeljima treba pronaći ispravan pristup prema svakom roditelju kao individui i biti sposobna ukazati na jake i slabe strane roditeljstva. Kada roditelji jačaju svoje odgojne kompetencije u svrhu dobrobiti djeteta i cijele obitelji, oni mogu ojačati i društvenu zajednicu, međuljudske odnose te suradnje između roditelja i obrazovnih institucija.

8. LITERATURA

1. Arbunić, A. (2004). *Roditelji i slobodno vrijeme djece*. Izvorni znanstveni članak, UKD: 379.81.
2. Ajduković, M. i Radočaj, T. (2008). *Pravo djeteta na život u obitelji: stručna pomoć obiteljima s djecom i nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao proces podrške za uspješno roditeljstvo*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb.
3. Bašić, J., Koller-Trbović, N., Uzelac, S. (2004). *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*. Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet. Zagreb.
4. Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Blažeka-Kokorić, S., Berc, G. i Laklija, M. (2010). *Doživljaj roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja u kontekstu različitih socioekonomskih uvjeta odrastanja u primarnoj obitelji*. Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
6. Bouillet, D. (2010). *Pedagoške mjere u sustavu intervencija prema učenicima rizičnog ponašanja: kritička analiza*. Stručni članak, Zagreb. UKD: 376.1-056.49.
7. Bornstein, M. H. & Cheah, C. S. L. (2006). *The Place of „Culture and Parenting“ in the Ecological Contextual Perspective on Developmental Science*. Psychology Press. Washington.
8. Brajša – Žganec, A., Slunjski, E. (2006). *Socioemocionalni razvoj u predškolskoj dobi: povezanost razumijevanja emocija i prosocijalna ponašanja*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb. UKD: 159.942.
9. Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human development*. Copyright. USA.
10. Buljan-Flander, G. i Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Impresum. Zagreb.
11. Campbell, R. (2000). *Kako istinski voljeti svoje dijete*. Zagreb: Znaci vremena.
12. Deković, M. i Raboteg-Šarić, Z. (1996). *Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb. UKD 378.141.
13. Durrant, E. (2014). *Pozitivna disciplina u svakodnevnom roditeljstvu*. Save the children. Švedska.
14. Đuranović, M., Opić, V. (2013). *Mogućnosti prevencije rizičnih ponašanja djece predškolske dobi*. Pregledni članak. UKD: 364.442.8:37.015.3.-053.4.
15. Čudina-Obradović, Obradović (2002). *Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti*. Izvorni znanstveni članak. UKD: 173.5:304.
16. ENOC – *Europska mreža pravobranitelja za djecu*. Izjava o stajalištu o procjeni utjecaja na dječja prava. (2020). Opća skupština, ENOC.
17. ESPAD – *Europsko istraživanje o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima*. (2019). Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
18. Erceg, M. (2015). *Sadržaji interneta i slobodno vrijeme djece i mladeži osnovnoškolske dobi*. Prirodoslovno – matematički fakultet: Sveučilište u Splitu.
19. Filipović, I. (2005). *Knjiga za roditelje*. Hrvatska udruga socijalnih radnika. Zagreb.
20. Forward, S., Buck, C. (2002). *Otrovni roditelji*. Zagreb, Nova promocija.
21. Graovac, M. (2010). *Adolescent u obitelji*. Klinika za psihijatriju. KBC Rijeka.
22. Izvješće o radu pravobraniteljice za 2019.godinu. Zagreb, 2020.

23. Izvješće o radu pravobraniteljice za 2020.godinu. Zagreb, 2021.
24. Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Etcetera d.o.o. Zagreb.
25. Janković, J., Laklija, M. (2011). *Povezanost ranih roditeljskih poruka i nepoželjnih oblika ponašanja djece osnovnoškolske dobi*. Izvorni znanstveni članak. UKD: 159.92.
26. Jeđud, I., Lebedina-Manzoni, M. (2008). *Doživljaj školskog (ne)uspjeha kod djece i mladih s poremećajem u ponašanju*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb. UDK 376.5.
27. Jurčević-Lozančić, A., Kunert, A. (2015). *Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktični život*. Pregledni rad, Zagreb. UKD 37.018.262.
28. Juul, J. (1995). *Vaše kompetentno dijete – prema novim temeljnim vrijednostima obitelji*. Naklada: Pelago. Zagreb.
29. Lacković, Lj. (2010). *Obiteljska atmosfera – zašto je važna?* Obiteljski centar Grada Zagreba.
30. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Mali Profesor. Zagreb.
31. Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje roda?* Profil. Zagreb.
32. Maleš, D., Kušević, B. (2011). *Nova paradigma obiteljskoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
33. Mandarić, V. (2012). *Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih*. Bogoslovna smotra, Zagreb. UKD: 316.774.
34. Mihić, J., Bašić, J. (2008). *Preventivne strategije – eksternalizirani poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja djece i mladih*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Sveučilište u Zagrebu.
35. Milanko, O. (2009). *SPSS: Priručnik za preživljavanje*. Mikro knjiga. Beograd.
36. Milišić B., Barić, S. i Berc, G. (2014). *Povezanost ranih roditeljskih poruka s mentalnim zdravljem i poremećajima u ponašanju adolescenata u Kiseljaku*. Izvorni znanstveni rad, Socijalne teme, Kiseljak.
37. Pavlović, S. (2013). *Doživljaj i iskustvo iz roditeljske perspektive roditelja s više djece na području Brodsko – posavske županije*. UKD:364.65-055.52.
38. Pećnik, N., Radočaj, T. i Tokić, A. (2009). *Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi*. Izvorni znanstveni rad: 314.145.
39. Pernar, M., Frančišković, T.(2008). *Psihološki razvoj čovjeka*. Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci.
40. Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M. i Majić, M. (2011). *Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski stil*. Napredak, 152 (3-4) 373-388.
41. Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N. i Josipović, V. (2002). *Jednoroditeljske obitelji – osobni doživljaji i stavovi okoline*. Zagreb.
42. Ristić Dedić, Z., Jokić, B. (2020). *Roditeljske srednjoškolske aspiracije za djecu iz perspektive učenika pri kraju osnovnog obrazovanja*. Izvorni znanstveni rad: 316.662.2.
43. Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola – mala enciklopedija odgoja*. Žagar. Rijeka.
44. Savin-Baden M., Howell-Major C. (2013). *Qualitative research: The essential guide to theory and practice*. Oxford.
45. Sears, W., Sears, M. (2009). *Disciplina*. Denona d.o.o., Zagreb.
46. Senjak, M., Budisavljević, T. (2020). *Škola za uspješnije roditeljstvo*. Udruga Plavi telefon, Zagreb.
47. Slunjski, E. (2003). *Devet lica jednog odgajatelja/roditelja*. Mali profesor. Zagreb.

48. Sokač, A. (2014). *Čimbenici koji utječu na rizična ponašanja djece i mladih*. Prirodoslovno-matematički fakultet. Sveučilište u Zagrebu.
49. Sunko, E. (2008). *Utjecaj provedbe programa za roditelje na njihove stavove o odgoju*. Vol. 10, br. 2, 383–401. Zagreb.
50. Srića, S., Skočić, S. (2016). *Roditeljska percepcija izazovnih situacija u roditeljstvu i podrške*. Sveučilište u Rijeci.
51. Šentija Knežević, M., Kucalo, I., Ajduković, M. (2019). *Rizična ponašanja djece i mladih: javnozdravstvena perspektiva*. Gradski ured za zdravstvo. Zagreb.
52. Štalekar, V. (2010). *Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti*. Klinika za psihijatriju, Zagreb.
53. Starc., B. (2014). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece s teškoćama u razvoju*. UNICEF. Zagreb.
54. Velki, T., Bošnjak, M. (2012). *Povezanost roditeljskih odgojnih postupaka s tjelesnim kažnjavanjem djece*. Škola i život, br.28, 63–82.
55. Vranić, A., Karlović, A., Gabelica, D. (2002). *Incidence of child abuse on a sample of Zagreb university students*. Suvremena psihologija, Vol. 5, No. 1. Zagreb.
56. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. (2020). NN 70/17, 126/19, 84/21 na snazi od 1.1.2020.
57. Zloković, J., Vrcelj, S. (2010). *Rizična ponašanja djece i mladih*. Odgojne znanosti, Vol. 12, br. 1. Str. 197-213. Rijeka.
58. Zloković, J., Čekolj, N. (2018). *Oснаživanje obitelji za razvoj pozitivnih odnosa*. Sveučilište u Rijeci.
59. Žakula, D. (2010). *Nekvalitetan razvod i manipulacija djecom*. Pravobranitelj za djecu, Zagreb.
60. Žentil Barić, Ž. (2016). *Primjena intervjua kao istraživačke metode u knjižničarstvu*. Sveučilište u Zadru: Odjel za informacijske znanosti.
61. Živić, D. (2003). *Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva u Hrvatskoj*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb. UKD: 314.87.
62. Xerxa, Z., Rescorla, L. A., Serdarević, F., Van Ijzendoorn, M., Jaddoe, V., Verhulst, F., Luijk, M. i Tiemeier, H. (2020). *The Complex Role of Parental Separation in the Association between Family Conflict and Child Problem Behavior*. Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 49:1, 79-93, DOI: 10.1080/15374416.2018.1520118.
63. Dokler, A. (2019., prosinac). Sigurnost na Internetu – roditelji.
<https://www.medijskapismenost.hr/sigurnost-predskolaca-na-internetu-savjeti-za-roditelje/> preuzeto 11.11.2021.
64. Belemarić, I. (2019, veljača). Suvremena obitelj i odgoj djece.
<https://centar-sirius.hr/suvremena-obitelj-i-odgoj-djece/> preuzeto 3.3.2022.
65. Šanko, R. (2016). MR Moderno roditeljstvo.
66. UNICEF, (2021). portalskole.hr Cyberbullying: kako ga spriječiti?
<https://www.skole.hr/kako-zaustaviti-bullying/> preuzeto 12.11.2021.
<https://modernoroditeljstvo.com/djeca/zasto-ne-slati-dijete-u-kut/> preuzeto 11.11.2021.
67. Zdenković, R. (2008, prosinac). *Izazovi roditeljstva*. Roditeljski odgojni stilovi.
<https://www.poliklinika-djeca.hr/za-roditelje/izazoviroditeljstva/odgojni-stilovi-roditeljstva/> preuzeto 30.10.2021.

9. PRILOZI

9.1. Anketni upitnik

ANKETNI UPITNIK

Poštovane, poštovani,

istraživanje *Roditeljski odgojni postupci i rizična ponašanja djece i mladih – iz roditeljske perspektive* provodi se u svrhu izrade diplomskoga rada Laure Khere, studentice diplomskoga studija pedagogije na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Rijeci pod mentorstvom prof. dr. sc. Jasminke Zloković, u sklopu dionice znanstvenog projekta *Osnaživanje obitelji za poticanje pozitivnih odnosa i obiteljskog zajedništva*.

Za početak Vas molim da na sva pitanja odgovarate iskreno. Vaše sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno i u potpunosti anonimno, a Vaši su odgovori u potpunosti povjerljivi. Od sudjelovanja u istraživanju možete odustati u bilo kojem trenutku. Predviđeno vrijeme za ispunjavanje upitnika je 10 minuta.

Ako imate bilo kakvih pitanja ili nedoumica vezanih uz istraživanje ili ako Vas zanimaju rezultati istraživanja, možete mi se obratiti na adresu elektroničke pošte:

kheralaura@gmail.com.

Unaprijed Vam zahvaljujem na sudjelovanju i aktivnom pomaganju u boljem razumijevanju roditeljskih postupaka. :)

OSNOVNE INFORMACIJE O VAŠOJ OBITELJI

1. Molimo Vas, navedite svoju životnu dob: _____
2. Vaš spol je: a) Ž b) M
3. Koliko vaša obitelj ima članova (sveukupno odraslih i djece)?
a) 2 b) 3 c) 4 d) 5 e) 6 i više
4. Koliko imate djece?
a) jedno b) dvoje c) troje d) četvero i više
5. Molimo Vas, navedite dob djece:
a) predškolska dob b) osnovnoškolska dob c) srednjoškolska dob d) 18 i stariji
6. Koliko je članova obitelji zaposleno? _____

7. Molimo Vas, možete li navesti Vaša zajednička mjesečna primanja u obitelji?

a) manje od 3000 b) od 3000 do 5000 c) od 5000 do 7000 d) od 7000 do 10000
e) od 10000 na više f) nemamo primanja g) socijalna pomoć

8. Jeste li Vi zaposleni? a) DA b) NE

9. Jeste li samohrani roditelj? a) DA b) NE

10. Molimo Vas, navedite gdje Vi i vaša obitelj stanujete.

a) u kući b) u vlastitom stanu c) u podstanarstvu d) u kući roditelja e) u stanu roditelja
f) u socijalnom smještaju g) nešto drugo

PROCJENA RODITELJSKIH POSTUPAKA

Molimo Vas da procijenite koje Vi roditeljske postupke primjenjujete. Svoje odgovore ocijenite na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad, 1 – vrlo rijetko, 2 – poprilično rijetko, 3 – malo češće, 4 – često, 5 – vrlo često.

1. Razgovor	0	1	2	3	4	5
2. Dogovor	0	1	2	3	4	5
3. Kritiziranje	0	1	2	3	4	5
4. Uskraćivanje povlastica ili prethodno obećane nagrade/povlastice	0	1	2	3	4	5
5. Blago tjelesno kažnjavanje	0	1	2	3	4	5
6. <i>Time out</i> – „Vrijeme za razmišljanje“	0	1	2	3	4	5
7. Nagrađivanje	0	1	2	3	4	5
8. Prihvatanje raznolikosti	0	1	2	3	4	5
9. Razumijevanje ponašanja	0	1	2	3	4	5
10. Usmjeravanje u ponašanju	0	1	2	3	4	5
11. Pomoć oko organizacije	0	1	2	3	4	5
12. Povjerenje	0	1	2	3	4	5
13. Nadzor nad djetetom	0	1	2	3	4	5
14. Uključenost u djetetove obaveze	0	1	2	3	4	5
15. Privrženost	0	1	2	3	4	5
16. Nešto drugo:	0	1	2	3	4	5

14. Jeste li ikada prisustvovali nekom obliku edukacije za roditelje (u organizaciji vrtića, škole, neke javne ustanove i sl.)? DA / NE

Ako da, navedite u kojoj ustanovi: _____

15. Smatrate li da roditelji trebaju biti educirani kako bi im bilo lakše nositi se s izazovima koje roditeljstvo nosi? DA / NE

Ukratko navedite zašto: _____

16. Smatrate li da su odgojni postupci Vaših roditelja utjecali na Vaše roditeljske postupke? DA / NE

Ukratko navedite zašto: _____

Molimo Vas, procijenite u odgovoru kakvi su Vaši navedeni čimbenici (dobri, prosječni, loši), a nakon toga, molimo Vas, procijenite na skali u kojoj mjeri oni utječu na vaše roditeljske postupke od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad ne utječe, 1 – vrlo rijetko, 2 – dosta rijetko, 3 – poprilično rijetko, 4 – jako, 5 – izuzetno.

Primjer:

0. Stambena situacija u kojoj se nalazim **DOBRA** **PROSJEČNA** **LOŠA** 0 1 2 3 4 5

	DOBRA	PROSJEČNA	LOŠA	0	1	2	3	4	5
1. Stambena situacija u kojoj se nalazim	DOBRA	PROSJEČNA	LOŠA	0	1	2	3	4	5
2. Komunikacija unutar obitelji	DOBRA	PROSJEČNA	LOŠA	0	1	2	3	4	5
3. Odnos s partnerom/partnericom	DOBAR	PROSJEČAN	LOŠ	0	1	2	3	4	5
4. Odnosi u obitelji	DOBRI	PROSJEČNI	LOŠI	0	1	2	3	4	5
5. Zadovoljstvo na poslu (ako ste zaposleni)	DOBRO	PROSJEČNO	LOŠE	0	1	2	3	4	5
6. Zdravstveno stanje unutar obitelji	DOBRO	PROSJEČNO	LOŠE	0	1	2	3	4	5
7. Situacija u obitelji uzrokovana virusom COVID-19	DOBRA	PROSJEČNA	LOŠA	0	1	2	3	4	5
8. Emocije koje osjećam	DOBRE	PROSJEČNE	LOŠE	0	1	2	3	4	5
9. Prezaposlenost i nedostatak vremena	DOBRO	PROSJEČNO	LOŠE	0	1	2	3	4	5
10. Financijska situacija unutar obitelji	DOBRA	PROSJEČNA	LOŠA	0	1	2	3	4	5
11. Vlastita uvjerenja	DOBRA	PROSJEČNA	LOŠA	0	1	2	3	4	5

UVJERENJA RODITELJA O RIZIČNIM PONAŠANJIMA DJECE I MLADIH

Molimo Vas da procijenite svaki od navedenih čimbenika i označite kako prema Vašem mišljenju ono utječe na rizično ponašanje djece i mladih u današnje vrijeme. Svoje odgovore ocijenite na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad ne utječe, 1 – vrlo rijetko, 2 – dosta rijetko, 3 – poprilično rijetko, 4 – jako, 5 – izuzetno utječe.

Smatram da na rizično ponašanje djece i mladih u današnje vrijeme utječe:

1. Znatiželja	0	1	2	3	4	5
2. Negativan utjecaj vršnjaka	0	1	2	3	4	5
3. Zabava	0	1	2	3	4	5
4. Želja za samopotvrđivanjem	0	1	2	3	4	5
5. Dosada	0	1	2	3	4	5
6. Narušeno mentalno zdravlje djeteta	0	1	2	3	4	5
7. Razina stresa koji doživljavaju u svakodnevnom životu	0	1	2	3	4	5
8. Školski uspjeh	0	1	2	3	4	5
9. Problemi s mentalnim zdravljem roditelja	0	1	2	3	4	5
10. Financijski problemi u obitelji	0	1	2	3	4	5
11. Neznanje o štetnim posljedicama	0	1	2	3	4	5
12. Problemi u školi – niske ili negativne ocjene	0	1	2	3	4	5
13. Problemi u školi s vršnjacima	0	1	2	3	4	5
14. Poteškoće u učenju	0	1	2	3	4	5
15. Utjecaj medija	0	1	2	3	4	5
16. Lock down zbog virusa COVID-19	0	1	2	3	4	5
17. Nepovoljan ili pretjerani utjecaj tehnologije	0	1	2	3	4	5
18. Utjecaj agresivnih, nasilnih i grubih videoigara	0	1	2	3	4	5
19. Višak vremena i pretjerana dokolica	0	1	2	3	4	5
20. Loši bračni/partnerski odnosi roditelja	0	1	2	3	4	5
21. Loš odnos roditelja prema djetetu	0	1	2	3	4	5
22. Narušeni odnosi u obitelji	0	1	2	3	4	5
23. Loši odnosi s vršnjacima	0	1	2	3	4	5
24. Okruženje u kojem dijete živi (susjedstvo)	0	1	2	3	4	5
25. Smanjene kognitivne sposobnosti	0	1	2	3	4	5
26. Zdravstvena situacija u obitelji i bolest	0	1	2	3	4	5

27. Molimo Vas, navedite u prazno polje ako prema Vašem mišljenju postoje još neki čimbenici koji utječu na rizična ponašanja djece i mladih u današnje vrijeme: _____

PROCJENA RODITELJA O RIZIČNOM PONAŠANJU DJETETA

Pred Vama se nalazi posljednja sekcija pitanja: Molimo Vas da procijenite moguću rizičnost s obzirom na Vaše dijete. Odgovore ocijenite na skali od 0 do 5, pri čemu je 0 – nikad, 1 – vrlo rijetko, 2 – poprilično rijetko, 3 – malo češće, 4 – često, 5 – vrlo često. Smatram da je moje dijete:

1. Nezainteresirano za školu, obveze i bolja postignuća	0	1	2	3	4	5
2. Sklono dokoličarenju	0	1	2	3	4	5
3. Sklono pretjeranoj ili razuzdanoj zabavi	0	1	2	3	4	5
4. Izloženo nasilju vršnjaka	0	1	2	3	4	5
5. Nasilno prema vršnjacima	0	1	2	3	4	5
6. Sklono rizičnoj vožnji motornih ili drugih vrsta vozila	0	1	2	3	4	5
7. Ima loše prehrambene navike (neredovita, nekvalitetna prehrana, odbijanje obroka, prejedanje)	0	1	2	3	4	5
8. Sklono pušenju duhana	0	1	2	3	4	5
9. Sklono konzumiranju ili eksperimentiranju s alkoholom	0	1	2	3	4	5
10. Pokazuje sklonost konzumiranju ili eksperimentiranju s nekim vrstama droga ili opijata	0	1	2	3	4	5
11. Vršni nasilje ili grubo prijeti nasiljem nad roditeljima	0	1	2	3	4	5
12. Izbjegava nastavu / bježi s nastave / iz škole	0	1	2	3	4	5
13. Vršni nasilje ili grubo prijeti nasiljem nad nastavnicima	0	1	2	3	4	5
14. Vršni nasilje nad drugim odraslim osobama	0	1	2	3	4	5
15. Sklono hazardnim igrama (kladionice, kockarnice...)	0	1	2	3	4	5
16. Preuranjena seksualna zainteresiranost ili aktivnost	0	1	2	3	4	5
17. Sklono dugotrajnom noćnom izbivanju	0	1	2	3	4	5
18. Sklono trajnom ili dugotrajnom napuštanju škole	0	1	2	3	4	5
19. Postoji li već neki prekršaji ili druga neželjena kažnjiva djela	0	1	2	3	4	5
20. Uočavate li nešto drugo kod djeteta; ako DA, molimo Vas, navedite što: _____	0	1	2	3	4	5

9.2. Tablice i slike

Redni broj	Naslov tablice	Stranica
1.	Roditeljski odgojni stilovi i odgojni postupci	12
2.	Razine rizičnih ponašanja	19
3.	Prikaz mjesečnih primanja u obitelji	26
4.	Deskriptivni prikaz primjene odgojnih roditeljskih postupaka	30
5.	Odgojni postupci roditelja	31
6.	Stav ispitanika o važnosti educiranja roditelja o odgoju djece	32
7.	Deskriptivni prikaz roditeljske procjene o utjecajima na odgojne postupke	33
8.	Odgovori roditelja na otvoreno pitanje što još utječe na njihove odgojne postupke	35
9.	Deskriptivni prikaz procjene roditelja o utjecajima na rizično ponašanje djece i mladih	36
10.	Odgovori roditelja što još utječe na rizično ponašanje djece i mladih	38
11.	Deskriptivni prikaz procjene roditelja vlastitog djeteta od opasnosti od rizika	39
12.	Primjena odgojnih postupaka roditelja s obzirom na dob djeteta	42
13.	Primjena odgojnih postupaka roditelja s obzirom na njihov bračni status	46
14.	Procjena roditelja o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na dob djeteta	48
15.	Procjena roditelja o utjecaju na odgojne postupke s obzirom na bračni status roditelja	51
16.	Procjena roditelja o utjecaju na rizično ponašanje djece i mladih	53
17.	Procjena roditelja o tome koliko je njihovo dijete u opasnosti od rizika	59

Slika	Naziv slike	Stranica
1	Integrativni model roditeljstva	5
2	Čimbenici koji utječu na roditeljstvo	7
3	Grafički prikaz raspodjele odgovora ispitanika prema varijabli spol	24
4	Grafički prikaz broja djece unutar obitelji	25
5	Grafički prikaz kojoj dobnoj skupini pripadaju djeca ispitanika	26
6	Grafički prikaz bračnog statusa roditelja	27
7	Grafički prikaz za „odnos s partnerom/partnericom“	33
8	Grafički prikaz odgovora ispitanika o edukacijama za roditelje	51

9	Grafički prikaz roditeljske procjene rizičnog ponašanja za njihovo dijete	59
---	---	----

9.3. Prikaz odgovora roditelja na otvorena pitanja

1. Na pitanje primjenjuju li neke druge roditeljske odgojne postupke, roditelji su naveli sljedeće odgovore:

1.	Dajem veliku važnost svim njihovim malim i velikim postignućima, pohvaljujem umjereno.
2.	Nekad metoda pokušaja i pogreške te izvlačenja vlastitog zaključka, često primjeri iz okoline, puno čitamo knjige sa sličnim događajima i situacijama, puno boravka u prirodi, izrazito ograničeno vrijeme gledanja televizije i mobitela nikako (isključivo u svrhu upoznavanja da znaju nazvati 112 u hitnoći i neku blisku osobu iz imenika roditeljskog mobitela u slučaju nužde).
3.	Poštovanje.
4.	Učenje kroz igru.

Na pitanje jesu li prisustvovali nekoj vrsti edukacije za roditelje, roditelji su se izjasnili:

	Frequency	Percent
Ne	220	75,4
Da	73	24,6
Total	293	100.0

Ako su prisustvovali određenoj vrsti edukacije za roditelje, roditelji su bili zamoljeni da navedu ustanovu koja je organizirala edukaciju. U nastavku prilažem odgovore roditelja:

1.	AMBIDEXTER KLUB
2.	Budi Svoj, radionice dr. Ranka Rajovica- NTC sustav učenja organizirano od Harfe
3.	Centar za autizam Osijek
4.	Centar Zagrljaj
5.	Citanje knjiga o odgoju, povezujućem roditeljstvu
6.	Crkva, Udruga
7.	Dječji vrtić
8.	Dječji vrtić "Orebić"
9.	Dječji vrtić koji je organizirao takve vrste edukacije
10.	Dječji vrtić Orebić
11.	Dječji vrtić Vedri dani
12.	DV Iskrice
13.	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu
14.	Harfa predavanje, online predavanja
15.	Logopedski kabinet
16.	Marte Meo
17.	Od strane vrtića

18. Odslusane i položene metodika i pedagogija na faksu. Vrtic povremeno ima edukacije za roditelje
19. Online
20. Osnovna skola, vrtic
21. privatni seminar
22. Ranko Rajovic
23. Škola
24. Škola, Udruga MURID
25. Terapije na koje ide dijete
26. Tokom studiranja smo se dotakli teme djece i odgoja
27. U vrtiću, u školi, preko raznih vrsta radionica te dramskih i psihoradionica u okviru rada na sebi (Tirena, Cubus , HCDO, Ardura, DND...)
28. u vrticu,u skoli
29. Udruga "Brodске mame"
30. vrtic
31. Vrtic skola
32. Vrtić, fakultet
33. Vrtic, online seminari, fakultet

Na pitanje smatraju li roditelji da je edukacija za roditelje potrebna, roditelji su se izjasnili:

	Frequency	Percent
Ne	53	18,7
Da	240	81,3
Total	293	100.0

Na pitanje da obrazlože svoje odgovore zašto smatraju da je edukacija za roditelje važna, roditelji su odgovorili:

Zbog znanja i učenja iz tuđih iskustava:

13. Bez pravih informacija i znanstvenih istraživanja, tradicija i "tako su i mene odgajali" utjecu na roditeljske postupke.
14. Da cuju drugo misljenje i neke primjere
15. Da nauce nove metode koje mogu pomoći u odgoju
16. Da naucimo kako se bolje nositi sa nekim situacijama i kako ih lakse rijesiti
17. Da osjete da nisu sami
18. Da steknu temeljne uvide iz struke, prosire vidokrug i ne temelje svoje postupke isključivo na naucenom ponasanju
19. Današnje moderno roditeljstvo nije isto kao što je bilo prije 20-30 godina. Postupci roditelja se prenose s generacije na generaciju. Nekad se prenose loše stvari pa je uvijek dobro poslušati savjet stručne osobe. Pogotovo kada se temelji na dokazima.

20.	dosta roditelja se vodi "starim" odgojem po principu "batina je izašla iz raja" i tada proizvedu male nasilnike u školi ili vrticu, a s druge strane ima i dosta roditelja kojima djecu odgajaju mobiteli i tableti te su takvoj djeci socijalne vještine poprilično lose. roditelji se više koncentriraju na sebi posao nego na vlastitu djecu i kada djeca skrenu s puta, oni se pitaju gdje su zakazali i traže krivca u drugima umjesto u sebi
21.	Educiranjem roditelja educira se i dijete jer roditelj tako bolje prenosi znanje i pomaže djetetu
22.	Ima previše faktora kod odgoja koje lako čovjek zanemari u životnom kaosu i ne prođu mu uopće kroz glavu
23.	Jer znanje nikad nije na odmet
24.	Kako bi mogli bolje razumjeti ponašanje svoje djece i uzroke određenog ponašanja, te kako bi naučili kako je najbolje reagirati na ponašanje i emocije svoje djece.
25.	kako bi nam bilo lakše nositi se sa izazovima roditeljstva
26.	Kako bi znali na koji način reagirati i postaviti se prema djetetu u određenim situacijama
27.	Kako bismo mogli bolje razumjeti dijete i znati kakve sve opcije postoje
28.	kako prepoznati da li je naš postupak u odgoju prestrog
29.	Kao roditelj dvoje djece od kojih je jedno dijete s poteškoćama u razvoju smatram da je uvijek potrebno znati i učiti nešto više, i sama sam nakon sudjelovanja u radionicama i na predavanjima naučila nove stvari koje su me naučile nositi se s novom situacijom u obitelji, osnažile me kao roditelja i osobu koja sada svome djetetu/djeci može uz puno manje stresa pristupiti i objasniti mnogobrojne situacije s kojima se svi susrećemo.
30.	Koliko god mislili da dobro radimo svoj posao uvijek možemo bolje i edukacija nam pokazuje gdje griješimo i kako
31.	Kvalitetno, učinkovito i moderno roditeljstvo izuzetno se razlikuje od onoga što nas okolina, uvjerenja, naši roditelji, djedovi i bake itd. misle i govore. Način na koji smo mi odgajani je zastarjeo i postoje metode koje puno bolje funkcioniraju. Roditelji se moraju kontinuirano educirati barem proučavajući dostupnu literaturu kako bi pružili djeci bolji odgoj i perspektivu.
32.	Lakše će znati koji pristupi i postupci su dugoročno dobri za dijete
33.	Lakše je.
34.	Lakše shvate djetetovo ponašanje i time kako reagirati u određenim situacijama
35.	Me radamo se svi sa znanjima kako biti roditelj, mnoge stvari koje učimo od svojih roditelja nisu najbolje (npr. Tjelesno kažnjavanje je prije bilo više odobravao nego sad). Rad na sebi je važan da bi bili dobri roditelji
36.	Mislim da se roditelji često ne znaju nositi sa situacijom.
37.	Mislim da smo u odgoju često na jednoj od dvije granice - prestrogo roditeljstvo s premalo razumijevanja vs. roditeljstvo koje djetetu dozvoljava previše slobode.
38.	Mnogi se roditelji ne snalaze i slušaju zastarjele savjete
39.	Mnogo je lakše ako i prije samog početka roditeljstva budemo upućeni u neke paterne ponašanja djece da znamo kako reagirati ako nam to isto ne dolazi prirodno i spontano.
40.	Nase okruženje ne podržava povezujuće roditeljstvo i jedino putem edukacija možemo nešto promijeniti.
41.	Neke situacije je teško riješiti bez stručne pomoći
42.	Nikad sami ne možemo sve znati, zato je dobro biti educiran
43.	Nitko nije savršen roditelj koliko god se trudili, samo prepoznavanje toga da nismo idealni i da nosimo određeni teret je velika stvar. Često smo vrlo subjektivni, a to ne pridonosi boljoj ulozi roditelja. Kad to prepoznamo - spremni smo za pomoć sa strane.
44.	Nova znanstvena istraživanja mozga djeteta bitno mijenjaju način na koji možemo pristupiti roditeljstvu i odgoju, a on je potpuno drugačiji od onoga kako su nas odgajali jer jednostavno nisu imali pristup istim informacijama.

45. Novo doba nosi mnoge promijene sa sobom i ne možemo se ponašati kao naši roditelji s nama. Rado bih čula i poslušala savjete stručnjaka.
46. Pa sta mi znamo o roditeljstvu? Ono sto smo kao djeca iskusili. Da li je sve bilo optimalno- nije. Odlicno je i pozeljno educirati se o odgojnim metodama, o nacinu nasih roditeljskih reakcija na razne situacije, sa fokusom na dijete
47. Pomoc u svakodnevnim nedoumicama
48. Ponekad bi se bilo lakse snaci u nekoj novoj i izazovnoj situaciji, takodjer mogli bi ispraviti neke stvari koje mozda u najboljoj namjeri ali ipak radimo krivo a ponekad i samo potvrda da vidimo da ipak radimo dobro sa djecom. Neki kratki tecajevi u raznoj djetetovoj dobi dobro bi dosli cisto da vidimo dali smo na "dobrom putu"sa svojim metodama
49. Ponekad zbog emocionalne ukljucenosti nismo svjesni sto je najbolje za nase dijete
50. Potrebno je konstantno raditi na sebi,na svom razvoju kako bi mogli biti bolji roditelji.
51. Praktično je
52. Prepoznati "normalno" ponašanje djeteta i saznati tehnike koje omogućavaju bezbolan prolaz u djetetovim razvojnim fazama
53. Radi bolje pripreme na nadolazece obveze i promjene u zivotu sto organizacijski tako i emotivno
54. Radi novih saznanja
55. Radi same edukacije kako bi se poboljsali
56. Roditeljstvo je jako važan posao. Isto kako moramo biti educirani kao doktor, isto tako moramo i kao roditelj. Razlika je da svatko može postat roditelj, ali pitanje je kakav? S koliko informacija baratamo, toliko smo dobri u poslu kojeg obavljamo.
57. Roditeljstvo je kao i svaka druga vještina. Treba je naučiti i izvježbati.
58. Roditeljstvo je najodgovorniji posao za kojeg bi dobro došla edukacija i pomoć kao i inače za poslove
59. Stare metode odgoja koje se prenose s koljena na koljeno dokazano uzrokuju "probleme" u odrasloj dobi. Roditelji nizeg obrazovanja i/ili financijske neovisnosti cesto ne znaju za bolje pa smatraju da je odgoj koji je primjenjivan na njima dobar. Ovo naravno nije pravilo, ali cesce se lose odgojne metode javljaju kod ljudi koji su u gore navedenim situacijama
60. Steći znanja o tome kako najuspješnije vaspitavati dete.
61. Što više znamo, lakše je nositi se s poteškoćama
62. svatko moze nauciti nesto, dobiti novu perspektivu na svakodnevne stvari
63. Uz osobno citanje knjiga i informacija do kojih dolazim smatram kako bi edukacija obuhvatila najbitnije stavke od strucnjaka educiranih i upucenih u odgoj, psihologiju, pedagogiju i sve sastavnice bitne za odgoj i funkcioniranje obitelji. Rijetko se jedna osoba moze "napamet " educirati koliko mu strucnjaci mogu biti od koristi u tom procesu. I sama radim u OO obrazovnom sustavu te vidim koliko su neke strucne radionice i predavanja korisne i za mene kao roditelja.
64. Veca iskustva, vise sadrzaja za cuti i nauciti kroz primjere drugih

Zbog kvalitetnijeg odgoja i odnosa s djetetom:

1. Da nam bude lakše odgajati
2. Da bi im bilo jednostavnije živjeti s djecom
3. Da bi lakše razumjeli djecu, pomogli im u njihovim slabostima.
4. Da bi lakše shvaćali djecu

5.	Da se lakše povežu s djetetom, uvide i prihvate različitosti, nauče kontrolirati svoju nemoć...
6.	Da se naučimo bolje nositi sa svime
7.	Da se znamo postaviti u određenim trenucima
8.	Jako je važno znati kako se ponašati prema djetetu.
9.	Jer će se jedino tako u stresnoj situaciji znati snaći brže i kvalitetnije te upotrijebiti dugoročno isplativiji odgojni postupak, kao i bolje razumjeti potrebe vlastitog djeteta
10.	Jer je biti roditelj najteži i najljepši posao na svijetu
11.	Jer je poslije lakse
12.	Jer je to izuzetno zahtjevno
13.	Jer nemamo na sve odgovore. I mi se kao roditelji učimo u hodu.
14.	Jer pomaze pri shvaćanju faza i razvoja djeteta
15.	Jer postoje situacije na koje mi roditelji ne znamo kako reagirati i dobro nam dode usmjeravanje
16.	Jer roditeljstvo nije niti malo lako kao što se čini
17.	Jer roditeljstvo samo po sebi ima puno izazova i nekada se ne znamo nositi s njima
18.	Jer smo mi (barem suprug i ja) odgajani na potpuno drukčiji način i želimo to primijeniti, želimo naučiti biti bolji roditelji.
19.	Jer su naši roditelji koristili odgojne metode s kojima se ne slažemo, teško je mijenjati te usađene obrasce ponašanja kad ne znate kako
20.	Jer svako vrijeme nosi svoje izazove
21.	Jer svi trčimo za materijalnim i poslom, a sve ostalo je nekako usputno.
22.	Jer svi želimo najbolje svojoj djeci ali često ne znamo kako
23.	Novi izazovi odgoja
24.	Osvjественost o izazovima olakšava nošenje a njima.
25.	U nekim situacijama na nista nismo spremni, bilo bi super poslušati kako se postaviti i riješiti problem
26.	Veoma je bitno naučiti kako pristupiti i raditi sa djetetom koje recimo ne razumije, što više da se olakša i uspostavi bilo koji vid međusobne komunikacije
27.	Za lakše razumijevanje djetetovih emocija

Na pitanje utječu li njihovi roditelji na njihove roditeljske postupke, roditelji su se izjasnili:

	Frequency	Percent
Ne	59	19.9
Da	234	80.1
Total	293	100.0

Ako su odgovorili potvrdno, roditelji su bili zamoljeni da navedu kako:

1.	Bili su dobri i neke provodim i sama
2.	Bili su strogi ali pravedni, puni empatije, razumijevanja
3.	Bilo je drugo vrijeme ali vezano je više za uvjerenja i vrijednosti
4.	Često kopiramo od naših roditelja
5.	Često kritiziram, kako su mene kritizirali
6.	Da izbjegnem greške

7.	Da znam kakav roditelj ne smijem biti.
8.	Formirali su me kao osobu i dali uzor za roditeljsko ponasanje. Kroz rad sa svojom djecom uglavnom se trudim dostici uspjesna roditeljska ponasanja svojih roditelja, negdje ih i prevazici, a izbaciti ona koja smatram ili sam smatrala losim tijekom odrastanja.
9.	I pozitivno i negativno. Neke stvari, podsvjesno ili svjesno, kopiram od roditelja. Neke stvari izbjegavam; želim raditi drugačije nego moji roditelji.
10.	Imala sam djetinjstvo puno ljubavi i to sam nastavila i svojoj djeci pruzati
11.	Imala sma lijepo djetinjstvo i voljela bi kad bi moja djeca imala lijepe uspomene
12.	Jer me to oblikovalo ma određen način i postalo dio mene i mojih automatskih odluka i postupaka.
13.	Jer nastojim raditi drugacije
14.	jesu,shvatila sam kakav roditelj ne zelim biti.
15.	Kao primjer razumijevanja, podrške i usmjeravanja zbog čega se lakše nositi s izazovima kad se pojave
16.	Kao uzor
17.	Koristim metode mojih roditelja koje smatram dobrima i izbjegavam one za koje mislim da nisu bile dobre
18.	Lakše ocjenim koje bi trebao upotrijebiti.
19.	Mislim da su neke stvar dobro radili.
20.	Mnoge odgojne postupke mojih roditelja ne želim primjeniti
21.	Moji roditelji su primjenjivali fizičko kažnjavanje,alkoholizam u obitelji,svađe,galama
22.	Nastojim od svojih roditelja preuzeti postupke koji su na mene utjecali pozitivno
23.	Naucen model ponasanja, kad cijeli zivot slusas to onda i ti postajes takav
24.	Naučeno ponašanje
25.	Naučili su me da donosim samostalne zaključke i odluke
26.	Naucili su me koje greske da NE ponavljam
27.	Ne kaznjavam djecu udaranjem
28.	Ne ponavljam ono sto smatram njihovim greskama
29.	Ne radim iste greške
30.	Neke sam kopirala i slazem se danas s njima a neke s kojima sam se tesko nosila izbjegavam jer znam kako sam se tada osjecala
31.	Nrzz
32.	Oblikovali su mene kao osobu. Pokusavam ne ponavljati postupke koji nisu bili ok, a usaditi im vrijednosti koje su meni usadili moji roditelji
33.	Odgojne metode batina i vikanja koje su moji roditelji primjenjivali nikako ne smatram dobrima i ni u kojem slučaju ih ne primjenjujem u odgoju svoje djece.
34.	Okolina u kojoj odrastamo utjece na nase postupke, nekad se ponasamo slicno, a nekad naucimo kako se ne zelimo ponasati
35.	ono sto smatram da su radili ispravno primjenjujem kod svoje djece
36.	Ono što smatram dobrim koristim i sama, a ono što smatram lošim nastojim izbjeći.
37.	Ono što smatram kao roditelj ispravnim primjenjujem kod svoje djece
38.	Oprosti mi pape
39.	Povjenje i prijateljski odnos koji su me naučili primjenjujem u odgoju prema vlastitom djetetu
40.	Prebosim svoj odgoj na odgoj avoje djece
41.	Puno razloga
42.	Puno sam naučila iz tih primjera.
43.	Razumijevanje, osjećaj sigurnosti u svakoj situaciji, golemo povjerenje, fair play
44.	Sličnosti u odgoju su primjetne.

45. Smatram da kopiram neke postupke u trenutku kada ne vidim drugaciji izlaz, a cesto mi se te metode ne sviđaju.
46. Smatram da podsvjesno ponavljamo obrasce koje smo preuzeli od roditelja, mozda ne sve, ali neke postupke sigurno da
47. Strukturno
48. Svi mi prenosimo neke obrasce ponasanja svojih roditelja htjeli to ili ne.
49. Tjeraju me da ne ponavljam ono što je mene vrijeđalo kod njih i što je jako utjecalo na mene kao osobu i moje samopouzdanje.
50. To je psiholoska cinjenica
51. U nekim stvarima da a u nekima se trudim biti kontra
52. Ucim iz gresaka svojih roditelja
53. Utjecali su na način da sam odgojne postupke svojih roditelja, koje procijenjujem dobrima, primjenila u odgoju vlastite djece.
54. Utjecali su negativno jer vidim da iste (loše) obrasce ponašanja primjenjujem i ja
55. Vidim isti obrazac
56. Zato što ne tućem djecu!
57. Zato što ne želim
58. Zato sto neke lose stvari iz djetinjstva ponekad ipak imaju utjecaj
59. Zato što postupci roditelja utjeću na usvajanje obrazaca koje njihova djeca, kada odrastu, u većoj ili manjoj mjeri primjenjuju na svojoj djeci
60. Zato što smatram da su odgojni postupci mojih roditelja bili apsolutno ispravni
61. Zato što smo kako djeca poprimili određene obrasce ponašanja koja se odrastanjem mogu izgubiti ali u nekoj mjeri ipak ostaju.
62. Zato što su imali dobre metode odgoja
63. Zdrav obiteljski odnos koji primjenjujem u svojoj obitelji
64. Želim biti roditelj kao sto su bili moji meni
65. Život bez jednog roditelja (preminuo otac)
66. Znam kako sam se kao dijete osjećala kada bi me bespotrebno kritizirali, prisiljavali me na komunikaciju u nepoznatoj okolini itd. Ne želim to raditi svojem djetetu.
67. Znam što je meni smetalo i pokušavam to promijeniti u pristupu svojoj djeci
68. Znam što neću nikad napraviti i što hoću kopirati
69. Zqto sto znam sto svojoj djeci nikada ne zelim da prolaze

2. Na otvoreno pitanje utječe li nešto drugo na roditeljske odgojne postupke iz perspektive roditelja, roditelji su odgovorili sljedeće:

	Frequency	Percent
Ne	97	33.3
Da	196	66.7
Total	293	100.0

Ako su odgovorili potvrdno, roditelji su bili zamoljeni da napišu što, ako su htjeli obrazložiti svoj potvrdni odgovor. U nastavku prilažem odgovore roditelja:

1. Autizam starijeg djeteta
2. Crte ličnosti
3. Dijete s posebnim potrebama koje iziskuje puno pažnje, vježbi, pregleda, privatnih tretmana koji nisu pokriveni preko hzzo, teška dostupnost pojedinih stručnjaka jer živimo u manjem gradu (logopeda, fizijatara, senzomotoričkih stručnjaka, defektologa, audiologa
4. Dijete sa poteškoćama u razvoju
5. Društvo
6. Educiranje- čitanje o razvojnoj psihologiji, tečaj roditeljstva, educiranje partnera o istom...
7. Ispraviti loše, nastaviti što je dobro
8. Literatura koju čitam
9. Nacin na koji smo mi odgajani
10. Obrazovanost
11. Odnosi sa sirom obitelji, način na koji smo odgajani suprug i ja kao djeca
12. Okolina
13. Podrška šire obitelji
14. Poteskoce u razvoju jednog djeteta
15. Umor nevezan za prezaposlenost
16. Upetljaj drugih ljudi
17. Zdravlje
18. Zdravstveno stanje djeteta ponekad utječe na moje odluke

3. Na pitanje ako postoji nešto drugo prema roditeljskoj perspektivi što utječe na rizično ponašanje djece i mladih, roditelji su bili zamoljeni da navedu što:

1. Dostupnost nepoželjnih sredstava
2. Izazovi koje trebaju ispuniti
3. Laka dostupnost novca i informacija.
4. Nedostatak zdravih međugeneracijskih odnosa
5. Nesposobnost prepoznavanja i verbaliziranja vlastitih, te tumačenje tuđih emocija.
6. Sekte, raznorazni izazovi, otuđivanje, nemaju često osnovna znanja o empatiji i lišeni su emocija jer je većina komunikacije preko Facebooka, WhatsAppa, Vibracije, Msng, Snapchata, Instagrama... iskrvljene slike s filterima i objavljivanje " lažnog sjaja" i nerealnih sadržaja na mrežama i u časopisima i filmovima ih još više tjera u nerazumijevanje i neshvaćanje realnosti... wanna be zanimanje je youtuber i influencer
7. Sve ste pokrili uglavnom
8. Utjecaj drugih članova (bake, djedovi), tete koje ne uče djecu različitosti, roditelji koji ne brinu o djeci (tipa dozvoljavaju da sami hodaju po šumi, mostu, ulici, bojim se da bi taj stav mogao moje dijete dovesti u iskušenje, unatoč razgovorima o štetnosti istog ponašanja.
9. Zlostavljanja
10. covid; potres
11. Djetetovo samopouzdanje
12. Dostupnost svega i svačega, bez zadržke

